

ZOO
LIBEREC

ARCHA

DIVIZNA

LIDOVÉ
SADY

ZOO LIBEREC
PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

VÝROČNÍ ZPRÁVA
THE ANNUAL REPORT

2022

Zoo Liberec, příspěvková organizace

Lidové sady 425/1

460 01 Liberec, Česká republika

Statutární orgán: MVDr. David Nejedlo – ředitel (Director)

IČ: 10973583

DIČ: CZ10973583

Telefon: +420 482 710 616-7 / +420 482 710 438

E-mail: info@zooliberec.cz

Web: www.zooliberec.cz

www.facebook.com/zooliberec

Zřizovatel: Liberecký kraj

**ZOO
LIBEREC**

ARCHA

DIVIZNA

**LIDOVÉ
SADY**

ZOOLOGICKÁ ZAHRADA LIBEREC JE ČLEMEM:

World Association of Zoos
and Aquariums WAZA

Výr velký - mládě / foto: Zoo Liberec

Zoo Liberec – údaje.....	1
Slovo ředitele.....	4
A word from the director.....	6
Personální obsazení Zoo Liberec.....	9
Zoologické oddělení.....	12
Zoological department.....	21
Stavy zvířat 2022.....	29
Statistika zvířat v záchovných programech.....	30
Ochrana přírody a Zoo Liberec.....	45
Nature Conservation and Liberec Zoo.....	54
Výzkum a vzdělávání při Zoo Liberec.....	63
Research and Education at Liberec Zoo.....	68
Marketingové oddělení.....	75
Dobrovolníci v Zoo Liberec.....	79
Technické oddělení, údržba a rozvoj.....	81
Ekonomická data za rok 2022.....	84
Výroční zpráva Centra pro zvířata v nouzi ARCHA.....	91
Výroční zpráva SEV DIVIZNA.....	98
Výroční zpráva KSC Lidové sady.....	104
Partneři Zoo Liberec.....	112

Vážení přátelé, dovoluji, abych uvedl výroční zprávu Zoologické zahrady Liberec a jejích středisek: Centra pro zvířata v nouzi při Zoo Liberec – ARCHA, Městského střediska ekologické výchovy při Zoo Liberec – DIVIZNA a Kulturního a společenského centra při Zoo Liberec – LIDOVÉ SADY, a to za rok 2022.

Tak jako od 1. 7. do konce roku 2021 i po celý rok 2022 vedle sebe fungovaly dvě zoologické zahrady (městská a krajská). Od prvního dne roku 2022 však již v obrácené pozici. Veškeré činnosti a správu většiny majetku převzala krajská Zoo Liberec, a to včetně nových rozvojových pozemků za Sovovou ulicí kolem opuštěného letního amfiteátru. Činnost městské Zoologické zahrady Liberec však zatím nemohla být zcela ukončena kvůli dobíhající udržitelnosti dotace SFŽP na dřívější výstavbu stanice pro handicapované živočichy, jež stále zůstává v majetku města. Tento stav bude na základě podepsaných smluv ukončen na konci roku 2023.

Rok 2022 patřil rozhodně k těm mimořádným, a to především díky vnějším okolnostem. Dozvuky celospolečenských uzávěr a zpomalení ekonomiky způsobené pandemií Covid-19 byly bohužel jen předehrou dalšího dějství společensko-ekonomické krize, již odstartovala hanebná vojenská invaze vojsk Ruské federace na Ukrajinu, a s tím spojená vlna válečných uprchlíků, zdražování energií, strmého růstu inflace, nervozity a názorového štěpení světové, evropské i české společnosti. Když píšou na začátku roku 2023 tyto řádky, se však zdá, že nejen česká společnost, ale i naše organizace Zoo Liberec se v prvním roce své znovu obnovené existence vypořádala s nastalou situací se ctí, a to za trvalé podpory města Liberce a především pak ve spolupráci a s podporou nového zřizovatele, Libereckého kraje.

Vládní opatření, reagující na stále ještě probíhající pandemii, ovlivnila na počátku roku 2022 sice i naše fungování, přeci jen ale méně významně

než v předchozích dvou letech. Především se dotkla fungování Kulturního a společenského centra Lidové sady. Když už to vypadalo, že i „kulturník“ se po dvou letech uzávěr a omezení znovu nadechne k plnohodnotnému pořádání kulturních akcí pro neomezený počet návštěvníků, vypukla válka na Ukrajině a s ní potřeba najít v každém kraji a krajském městě dostatečný počet míst pro krátkodobé i dlouhodobé ubytování uprchlíků z válečné zóny. A tak se Lidové sady na půl roku znovu uzavřely pro veřejnost a v jejich prostorech vzniklo kapacitní nouzové centrum pro dočasné umístění uprchlíků. A byť nakonec nemuselo být plně využito, došlo k významnému odložení pořádání kulturních akcí a odloženo bylo i výběrové řízení na nového provozovatele restaurace Formanka. Jistou satisfakcí pak bylo první pololetí kulturní sezóny 2022–2023 a značný zájem veřejnosti reprezentovaný velkou naplněností většiny kulturních akcí. Nutno dodat, že pro uprchlíky nebyly sice využity sály Lidových sadů, v dalších prostorech ve správě Zoo Liberec se však několik skupin ukrajinských občanů vystřídal a čtyři z nich u nás zůstávají dodnes. Všechny tyto popsané mimořádné události nesmí překrýt úspěchy roku 2022 v tradičních oblastech naší činnosti, a to chovu ohrožených druhů zvířat, projektů na jejich ochranu v místech jejich přirozeného výskytu, vzdělávání lidí v oblasti ochrany přírody a v neposlední řadě pořádání kulturních programů a péče o naše návštěvníky. O tom se dočtete v příspěvcích kolegů. Přesto si zde dovoluji několik skutečností vyjmenovat. Uzavřená dohoda mezi městem Liberec a Libereckým krajem přinesla kromě větší jistoty pro finanční zabezpečení každodenního provozu také investiční příležitosti. Každý, kdo někdy nesl zodpovědnost za větší investice do veřejného majetku, ví, že jejich dobrá příprava vyžaduje i přes velké nasazení dostatek času v řádu měsíců až let. Rekonstrukce stávajících pavilonů, a především studie a projekty pro rozšíření areálu zoo na nové území za

---

Sovovou ulicí, jsou stále v přípravě. Přesto mohli návštěvníci našich areálů pozorovat stavební ruch a jeho výsledky u projektů dříve připravených či s menšími nároky na přípravu.

Ještě před letní sezónou byl návštěvníkům předán k užívání revitalizovaný Dětský koutek s několika novými prvky. Významnou rekonstrukcí prošla budova Střediska ekologické výchovy Divizna, byla zahájena výstavba expozice pro novozélandské papoušky nestor kea i rekonstrukce interiérů pavilonu primátů. Výraznými úpravami prošly interiéry tropického pavilonu a začaly práce na realizaci nového bistra u dětské kontaktní zoo. Další projekty jsou v přípravě.

Dovolte mi na závěr tohoto zamyšlení poděkovat všem, kteří nám po celý rok 2022 zachovali přízeň a podporu. Můj dík patří především zřizovateli zoologické zahrady, Libereckému kraji, Statutárnímu městu Liberec, Ministerstvu životního prostředí ČR, našim významným partnerům a mnoha dalším institucím, společnostem a jednotlivcům, kteří nás podpořili myšlenkově, materiálně i finančně.

Mé osobní poděkování pak patří kolegům ze Zoo Liberec a dobrovolníkům, kteří nám pomáhají. Především oni se zasloužili o vše dobré, co bylo pro zvířata a lidi v roce 2022 vykonáno!

Všem Vám patří můj dík.

MVDr. David Nejedlo

nehumánní lékař a první úředník zoo

nejedlo@zooliberec.cz

David Nejedlo / foto: Zoo Liberec

A WORD FROM THE DIRECTOR

Dear friends, allow me to introduce the annual report of Liberec Zoo and its centres: the Centre for Animals in Need at Liberec Zoo - ARCHA, the Municipal Centre for Ecological Education at Liberec Zoo – DIVIZNA, and the Cultural and Social Centre at Liberec Zoo - LIDOVÉ SADY, for the year 2022.

As during the period from July 1 until the end of 2021, two zoos (a municipal and a regional) operated side by side throughout the year 2022. From the first day of 2023, however, they have been operating in reverse order. All activities and management of most assets were taken over by Liberec Regional Zoo, including the new development plots behind Sovová Street around the abandoned summer amphitheatre. However, the activities of Liberec Municipal Zoo could not be completely terminated yet due to the running out of sustainability of the State Environmental Fund's subsidy for earlier construction of a station for handicapped animals, which still remains property of the city. According to the signed contracts, this status will cease at the end of 2023.

The year 2022 was definitely one of the extraordinary ones, mainly due to external circumstances. Repercussions of social closures and an economic slowdown, caused by the Covid-19 pandemic, were unfortunately only a prelude to the next act of the socio-economic crisis, which was started by the shameful military invasion of the troops of the Russian Federation into Ukraine, and the associated wave of war refugees, rising energy prices, steep inflation, nervousness and opinion splitting in the world, European and Czech society. As I write these lines at the beginning of 2023, it seems that not only the Czech society, but also our organization, Liberec Zoo, coped with the situation with honour in the first year of its renewed exi-

stence, thanks to the ongoing support of the city of Liberec and, above all, in cooperation and with the support of the new founder, the Liberec Region.

The government measures responding to the still-ongoing pandemic affected our operations at the beginning of 2023, but less significantly than in the previous two years. Above all, they affected the functioning of the Cultural and Social Centre Lidové sady. When it started to look like that the Cultural Centre would catch its second wind and organize full-fledged cultural events for an unlimited number of visitors after two years of closure and restrictions, the war broke out in Ukraine, and with it there came the need to find a sufficient number of places for short-term and long-term accommodation for war refugees in each region and regional centre. And so the Cultural Centre Lidové sady was closed to the public again for half a year, and a large-scale emergency centre for temporary accommodation of refugees was set up on its premises. Although it did not have to be fully used in the end, there was a significant delay in organizing cultural events. The selection procedure for the new operator of the Formanka restaurant was also delayed. The first half of the 2022-2023 cultural season and a considerable public interest, represented by a massive turnout at most cultural events, brought a certain satisfaction. It must be added that although the halls of the Cultural Centre Lidové sady were not used for refugees, several groups of Ukrainian citizens were accommodated on other premises under the administration of Liberec Zoo, and four of them have remained with us until the present.

All these extraordinary events described above must not overshadow the achievements in 2022 in the traditional areas of our activity, namely the

---

breeding of endangered animal species, projects to protect animals in their natural habitats, educating people in the field of nature conservation and, last but not least, organizing cultural programmes and caring for our visitors. You can read about it in the contributions of our colleagues. Yet I would like to mention a few facts. Alongside with greater certainty for financial security of daily operations, the agreement concluded between the city of Liberec and the Liberec Region also brought investment opportunities. Anyone who has ever been responsible for major investments in public assets knows that, despite great commitment, their good preparation requires sufficient time, in the order of months to years. Reconstruction of the existing pavilions and, above all, studies and projects for the extension of the zoo grounds to the new territory beyond Sovová Street, are still being prepared. Nevertheless, visitors to our grounds were able to observe the construction activity and its results in the projects that had been prepared earlier or that had required less preparation.

Before the summer season, the revitalized Children's Corner, with several new features, was handed over to visitors. The building of the Ecological Education Centre Divizna underwent a significant renovation, construction of an exhibit for New Zealand's Nestor kea parrots started. Renovation of the interior of the primate pavilion started, as well. The interior of the tropical pavilion underwent significant modifications, and construction of a new bistro at the children's contact zoo began. Other projects are being prepared.

Allow me to conclude this reflection by thanking everyone who maintained our favour and support throughout the year 2022. My thanks go primarily to the founder of the zoo, the Liberec Region, the Statutory City of Liberec, the Ministry of the Environment of the Czech Republic, our im-

portant partners and many other institutions, companies and individuals who supported us intellectually, materially and financially.

My personal thanks go to my colleagues from Liberec Zoo and the volunteers who help us. Above all, it was them who deserved credit for all the good that was done for the animals and people in 2022!

My thanks go to all of you.

MVDr. David Nejedlo

*Veterinary doctor and zoo's first official
nejedlo@zooliberec.cz*

Výstava skleněných plameňáků na kruhovém jezírku v dolní části zoo / foto: Zoo Liberec

Ředitel: Nejedlo David, MVDr.

ZOOLOGICKÝ ÚSEK: Aschenbrenner Václav, Baranovský Milan, Bolechová Petra, Ing. Ph.D., Černá Žaneta, Doležalová Marta, Bc., Drápalíková Soňa, Gremlicová Dorota, Ing., Gürtlerová Nikola, Hanel Jan, Ing., Hnidová Petra, Mgr, Holubík Tomáš, Holubíková Veronika, Honc Petr, Kestler Karel, Koubovský Pavel, Krejčí Michal, Krejčová Kateřina, Kroutilová Antonie, Křížková Kateřina, Kyselová Šárka, Makara Ján, Matýšek Jan, **Melichar Lubomír, Ing.**, Melicharová Jitka, Passianová Pavla, Plenerová Larysa, Požárský Vlastimil, Prášková Michaela, Rejlek Jan, Slavík Martin, Slavíková Nataša, Slufáková Böhmová Romana, Bc., Šamko Robert, Šimoníková Šárka, Škorňa Pavel, Trejtnarová Barbora, Veselá Simona, Vlčková Dagmar, Zeman Michal, Zimová Anna Bc., Žďánský Tomáš

SEV DIVIZNA: Březinová Pavlína, Mgr., Dědková Lenka, Havle Leoš, Ing., Hudcová Alice, RNDr., **Kočí Aleš, Ing.**, Nováková Miroslava, Plener Tomáš, Mgr., Řepík Michal, Mgr., Šafaříková Zuzana, Štajnerová Eva, Ing., Štangler Kateřina, Mgr.

CENTRUM PRO ZVÍŘATA V NOUZI - ARCHA: Čápová Lenka, Mgr., Gavorová Markéta, Hancvenclová Ivana, Ing., Kosařová Nováková Roman (MD), Krausová Poncová Veronika, Matternová Sára, Morávková Klára, Mušutová Martina, Novotná Nela, Štěpančíčová Martina, Ulčová Tereza, Vlková Natálie, Bc. (MD)

LIDOVÉ SADY A PROGRAM: Cvejnová Zdeňka, Damová Radmila, Ing. (DPČ), Dolní Miroslava, Haase Martin, Heligeová Adriana, Hluštík David, Hořejší Zdeňka, Jaburková Barbora, Jiřík Josef, Kadlec Michal, Martova Tetiana, Morávková Iveta, Motyčka Zdeněk, Neumanová Nikola, Bc. (DPČ), Novotný Karel, Stezková Kamila, Bc, Štryncel Marek, **Štrynclová Vladimíra**, Vírová Iveta

LS – DĚTSKÝ KOUTEK: Fuchsová Marie, Hřebenová Hana, Šimberská Jana, Štrynclová Vlasta

SLUŽBY ZÁKAZNÍKŮM – GIBON: Baldová Kateřina, Čonková Anet, Čumpelíková Sára (sezóna), Fantová Lenka (sezóna), Harničárová Eliška (sezóna), Harničárová Marie, Horňáková Martina (sezóna), Kalinová Michaela (sezóna), Kiššová Štefánia (sezóna), Klaban Jiří (sezóna), Kopecská Markéta, Kováčevičová Dana, **Máček Petr**, Maršálek Jiří, Najmanová Jana, Navrátil Jan, Navrátilová Nikola, Radošínský Martin, Sabadosh Mariia (sezóna), Šiškinová Olga

MARKETING A POKLADNA: Baláková Klára, Bc., Burešová Alena, **Dostálová Marta, Ing.**, Honcová Libuše, Krause Miloslav, Lieskovská Petra, Müllerová Martina, Tesařová Lenka, Ing. (MD), Truhlář Libor

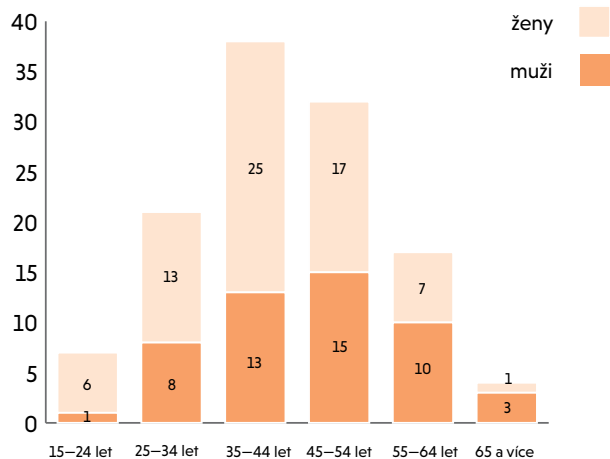
TECHNICKÝ ÚSEK: Brožek Miroslav, Brzobohatý René Andy, Ing., Čepek Jakub, Čubrda Tomáš, Demeterová Danuše, Dolejší Tomáš, Foltman Libor (DPP), Fouque Petr (DPP), Heiland Jan, Hembera Karel, Jansová Jana, Mgr. (DPP), Kalinová Stanislava, Bc., Kolouchová Miluše, Kosař Václav, Krejčík Josef, Litera Radoslav, Lubij Zdeněk, Nejedlý Jaroslav, Nejedlý Tomáš, Pěček Pavel (DPČ), Pelant Jaroslav, Süsser Libor, Šamková Olga, Štítinová Simona, **Špringl Radim, Ing.**, Toman Michal, Bc., Zeman František

OBSLUHA PARKOVIŠTĚ: Lejsek Miloslav, Palme Josef, Voháňka Jakub
SPRÁVA: Dostálová Ivana, Fridrichová Gabriela, DiS., Havlanová Věra, Hofmanová Michaela, Holečková Andrea, Kahounová Martina, Krcheňová Jana, Neradová Věra, Sobotková Dana, Mgr., Štillerová Karolína, Ing., Tesařová Barbara, MgA., Zajdová Romana

OCHRANA PŘÍRODY A VÝZKUM: Hemelíková Adéla, Mgr., Ouhel Tomáš, MSc, Petrželková Klára, Mgr., Robovský Jan, RNDr., Sniegon Arthur, **Zoubek Pavel, Ing.**

Věková struktura zaměstnanců k 31. 12. 2022:

Věková skupina	Muži	Ženy	Celkem	
15–24 let	1	6	7	6 %
25–34 let	8	13	21	18 %
35–44 let	13	25	38	32 %
45–54 let	15	17	32	26 %
55–64 let	10	7	17	14,5 %
65 let a více	3	1	4	3,5 %
CELKEM	49	70	119	100 %
PRŮMĚRNÝ VĚK	43,2 let			

Délka zaměstnaneckého poměru k 31. 12. 2022:

Počet let	Celkem	
0–5 let	51	43 %
6–10 let	30	25 %
11–15 let	16	13 %
16–20 let	15	13 %
21–25 let	5	4 %
nad 25 let	2	2 %
CELKEM	119	100 %

Struktura zaměstnanců podle nejvyššího stupně vzdělání k 31. 12. 2022:

Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem	
Základní a bez vzdělání	4	5	9	8 %
Vyučení (bez maturity)	19	16	35	29 %
Střední s maturitou (odborné a všeobecné)	16	35	51	43 %
Vyšší odborné	0	1	1	1 %
Vysokoškolské	10	13	23	19 %
CELKEM	49	70	119	100 %

Panda červená – mládě / foto: Zoo Liberec

Změn, jež se udály v roce 2022 na zoologickém oddělení liberecké zoo, bylo velké množství. Většina z nich sice nepatří mezi takové, které by měly velký potenciál oslovit davy, to ale neznamená, že nestojí za povšimnutí a zaznamenání. Poněkud netradičně jsem proto poprosil své kolegy zoology, aby zpracovali reporty každý za svůj svěřený úsek. Tak bude možné vytáhnout právě i detaily, které by v kratším textu zanikaly nebo se úplně poztrácely. Za investovanou energii a úsilí jim upřímně děkuji.

Ing. Luboš Melichar
vedoucí zoologického úseku
melichar@zooliberec.cz

Leguán fidžijský / foto: Zoo Liberec

OBOŽIVELNÍCI A PLAZI

Na začátku roku 2022 vznikla u vstupu do pavilonu tropů nová expozice, která je zcela unikátní a nikdy předtím nebyla v Zoo Liberec k vidění. Jedná se o paludárium, které je kombinací akvária a terária v jedné nádrži. Ta je osázena živými rostlinami, dominují zde orchideje a bromélie. Díky optimální teplotě a vlhkosti přibližuje chovaným zvířatům v co nejvyšší možné míře jejich přirozené prostředí. Naše paludárium má uvnitř nainstalované mlžení, rosení a vodopád. Voda uvnitř teče přes filtrační systém s automatizovaným doplněním vody. Do paludária jsme nejdříve umístili nový druh tropické stromové žaby **listovnice pestré** (*Pithecopus hypochondrialis*) původem z Jižní Ameriky. Jedná se o raritní druh, který v celé Evropě chovají kromě Liberce pouze dvě instituce, Merrist Wood and Guilford College ve Velké Británii a německá Zoo Chemnitz. Ke konci roku jsme do tohoto paludária umístili i mladé žabky druhu **pralesnička barviřská** (*Dendrobates tinctorius*) forma Guyana, které přicestovaly ze Zoo Plzeň.

Díky sponzorskému daru od Nadace Preciosa jsme mohli rozšířit kolekci chovaných oboživelníků v pavilonu tropů ještě o jeden druh žaby. Z finančního příspěvku jsme nechali vyrobit terárium na míru včetně dekorací, rostlin, automatického rosení a osvětlení. Rovněž i železnou konstrukci, do které je terárium posazeno. Ta je odekorována bambusem a umělou travní krytinou, stejně jako je tomu u dalších menších terárií v přízemí pavilonu. Terárium obývají mladé žabky druhu **pralesnička harlekýn** (*Dendrobates leucomelas*), které jsme získali ze Zoo Hluboká.

V květnu letošního roku jsme zaznamenali prvoodchov u ohrožených kolumbijských žabek **pralesniček strašných** (*Phyllobates terribilis*), které nám od té doby pravidelně kladou snůšky vajíček 1–2x do měsíce, a to přímo v expozičním teráriu v přízemí pavilonu tropů. Část našich odchovaných mláďat bylo ke konci roku posláno do dalších tuzemských zoologických zahrad.

V druhé půlce roku jsme od soukromého chovatele získali pár ještěřů **leguánů fidžijských** (*Brachylophus fasciatus*), jejichž domovinou jsou ostrovy Lau v souostroví Fidži. Tento druh je od roku 2007 klasifikován jako ohrožený a v úmluvě CITES o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy spadá do přílohy I., do které patří druhy zvířat bezprostředně ohrožené vyhubením. Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií EAZA pro tento druh stanovila evropskou plemennou knihu (ESB), kterou spravuje Zoo Schönbrunn ve Vídni. Leguáni jsou k vidění rovněž v přízemí pavilonu tropů, a to v expozici společně se scinky **filikovými obrovskými** (*Tiliqua gigas evanescens*). U těchto scinků se nám v letošním roce podařilo vytvořit pár. V minulosti jsme chovali pouze samce.

Během roku 2022 jsme začali pracovat na dvou větších projektech, které by měly v příštím roce rozšířit kolekci chovaných druhů zvířat, především plazů a obojživelníků v Zoo Liberec. První projekt je zaměřen na návštěvníckou část pavilonu žiraf. Tato část budovy prošla rekonstrukcí před 15 lety a v současné době jsou všechny použité materiály a vzdělávací prvky zastaralé a neplní dobře svoji funkci. Za své rovněž vzala i expozice s chovanými tropickými brouky. Rozhodli jsme se proto návštěvníckou část zrekonstruovat, vytvořit zde nejen nové designové a vzdělávací prvky, ale také zázemí pro chov nových druhů zvířat, jejichž domovinou je africký kontinent. Vybrali jsme několik druhů vzácných nebo málo chovaných plazů, ryby cichlidy z jezera Malawi a velmi výjimečné hlodavce rypoše lysé. Zmíněné expozice budou nejen pro návštěvníky vizuálně velmi atraktivní, ale zároveň mají splňovat vysoké nároky na technologické podmínky pro chov plazů nebo ryb v moderních zoologických zahradách. V druhém projektu jsme se rozhodli změnit chovatelský záměr v nové hospodářské budově, v návštěvnícké části zvané ZooExpo, kde by měla být expozice s krmným hmyzem nahrazena novou expozicí, zaměřenou na vzácné,

Listovnice pestrá v paludáriu v pavilonu tropů / foto: Zoo Liberec

Makak lvi / foto: Zoo Liberec

ohrožené a atraktivní druhy žab. Část místnosti bude sloužit i jako odchovna pro pulce a malé žabky.

Mgr. Petra Hnidová – kurátorka plazů

PRIMÁTI

Tento rok život primátů v naší zoologické zahradě ovlivnila přestavba vnitřních expozic na pavilonu opic. Z chovatelského pohledu znamenal tento krok zvětšení vnitřních prostor pro daný druh a jeho lepší obsluhovatelnost, nicméně současně znamenal i rozhodnout o ukončení jednoho chovaného druhu. Z ochrannářského pohledu si všichni naši primáti jsou rovnocenní, nicméně při pohledu na početní stav EEP populace jednotlivých druhů se již rozdílily najdou. Z toho důvodu jsme se rozhodli na postupném ukončení chovu **makaků lvích** (*Macaca silenus*), i přesto, že u nás měl jejich chov dlouholetou historii. Nicméně populace chovaná v lidské péči je poměrně stabilní a naopak je potřeba zintenzivnit výměnu zvířat v rámci chovatelských zařízení pro stimulaci reprodukce. Po vzájemné dohodě s koordinátorem chovu pro tento druh byli naši tři samci odtransportováni v průběhu září do Zoo Plzeň a dvě zbylé samice byly doporučeny do nově budované expozice v Hai Park Kiryat Motzkin v Izraeli. Plánovaný odjezd obou samic je jaro 2023.

Z důvodu přestavby pavilonu bylo ale nutné „ubytovat“ na přechodnou dobu zbylé primáty (kromě šimpanzů). Díky kolegiální výpomoci Zoo Ostrava jsme nakonec mohli přesunout všechny primáty do vhodných náhradních expozic. Podle dispozic a možností Zoo Ostrava k nim byli v průběhu srpna deponováni tři samci **mangabejů žlutobříchých** (*Cercocebus chrysogaster*) a dva samci **gibonů bělolících** (*Nomascus leucogenys*). Naši expozici po mangabejích dočasně obsadili právě makaci lvi a zbylí primáti – **kočkodan Dianin** (*Cercopithecus diana*) a **tamarin pinčí** (*Saguinus oedipus*) – byli ubytováni na zimovišti v našem areálu.

Mimo přesuny zvířat přinesl chovatelský rok i další změny, ať už to bylo narození mládat u **tamarina pinčiho** (*Saguinus oedipus*), **kosmana zakrslého** (*Cebuella pygmaea*) nebo **paviánů pláštíkových** (*Papio hamadryas*), či dovozy zvířat. Ze Zoo Jihlava jsme úspěšně zapojili další dva samce **lemurů tmavých** (*Eulemur macaco macaco*) do naší bakalářské skupiny a na podzim se k nám vrátili mangabejové žlutobříší z ostravské deponace. Giboni – dva bratři, prozatím zůstávají v Zoo Ostrava, kde na jaře příštího roku dojde ke spojení staršího z našich samců se samicí z této zoo a k nám se vrátí pouze mladší z nich a následně mu bude dovezena také nová partnerka. V únoru jsme bohužel po velmi rychlém průběhu nemoci (pitva prokázala selhání jater) přišli o mladou samici u **kočkodanů Dianiných** (*Cercopithecus diana*) a také jsme zůstali od loňského roku bez chovného samce. Z toho důvodu k nám byl na doporučení koordinátora chovu dovezen mladý chovný samec ze Zoo Osnabrück. Jeho zapojení k samicím proběhlo bez větších problémů, a je tak naděje v úspěšné pokračování chovu těchto ohrožených primátů.

Mezi naše nejstarší chovatelská zařízení u primátů patří expozice paviánů pláštíkových, přesto v ní v této době najdeme nejpočetnější skupinu čítající přes 20 jedinců. S pravidelnými porody zde ovšem bylo potřeba vyřešit i zhoršující se zdravotní stav některých jedinců, včetně dospívajícího samce, a po vzájemném odsouhlasení vedoucího Taxon Advisor Group pro starosvětské primáty byla u čtyřech jedinců provedena eutanázie. Tento krok, ač nepopulární, však umožnil stabilizovat skupinu a celkově zlepšit welfare všech zde chovaných paviánů.

Ing. Petra Bolechová, PhD. – kurátorka primátů

ŠELMY

V uplynulém roce se šelmám a šelmičkám v Zoo Liberec dařilo, chovatelé, kteří o ně pečují, zaznamenali hned tři mimořádné odchovy.

Na začátku března se narodila samička **margaye** neboli ocelota stromového (*Leopardus wiedii*). Nebyla jen prvním společným mládětem chovného páru, který k nám přicestoval z německého Magdeburku v září 2020, ale také libereckým prvoodchovem. Zajímavé je, že její matka, která pochází ze Zoo Jihlava, byla vůbec prvním mládětem tohoto druhu narozeným v Unii českých a slovenských zoologických zahrad (UCSZOO).

V květnu přivedla na svět svá první kořata samice **levharta čínského** (*Panthera pardus japonensis*) Jilin. Jilin přišla do Liberce ze Zoo Hannover jako z genetického hlediska ideální partnerka pro kocoura Yonga, ale z chovatelského hlediska se jedná za problematické zvíře: extrémně plachá vůči chovatelům, obtížně spolupracující, nikdy nespojená se samcem. Velmi os-

Levhart čínský – mládě / foto: Zoo Liberec

tražitě se samice chová i v naší zahradě, čímž chovatelům znemožňuje zpozorovat příznaky říje nebo dokonce zahlédnout páření obou koček. Jejich bezproblémové soužití je tak z největší části zásluhou Yongova trpělivého přístupu. Až narození dvou mláďat, samce a samičky, o která Jilin od začátku zodpovědně pečuje, je nesporným dokladem toho, že jejich spojení proběhlo opravdu úspěšně. Kořata levharta čínského se v Liberci narodila po patnácti letech.

Že se dvě mláďata schovávají také v jedné z bud ve výběhu **pand červených** (*Ailurus fulgens*) věděli chovatelé už od června, ven na výzvědy si ale začala troufat až koncem léta a doopravdy řídit až s nástupem zimy. Bohužel, souběžně s tím, jak mláďata rostla a silila, se zhoršoval zdravotní stav chovného samce, nepravidelně přijímal potravu a viditelně hubnul. S podezřením na obtíže se zuby, které ho už v minulosti trápily, jsme zvíře odchytili, aby ho

mohl prohlédnout veterinární lékař. Vyšetření odhalilo nápadně zvětšené mízní uzliny pod čelistí, v podpaží a ve slabinách zvířete a laboratorním vyšetřením odebraných vzorků byl potvrzen agresivní lymfom. Vzhledem k prognóze onemocnění a rychle se zhoršující kondici jsme chovného samce museli utratit.

Návštěvnícké prostory pavilonu šelem prošly na začátku roku 2022 rekonstrukcí, díky které se mimo jiné rozšířil také počet zde chovaných druhů. V terarijních expozicích tematicky věnovaných lovcům afrického kontinentu je v Liberci poprvé k vidění **bičovec čelenkový** (*Damon diadema*), **sklipkan myší** (*Pterinochilus murinus*), **stonoha** (*Alipes multicostis*), **veleštír obrovský** (*Pandinus imperator*) a jeden z nejmenších savců světa, **bělozubka nejmenší** (*Suncus etruscus*), která se v zázemí pavilonu také úspěšně rozmnožuje.

Těsně před koncem roku obohatila chov malých šelem v Liberci dvojice **nosálů bělohubých** (*Nasua narica*). Dva mladí samci narození v Zoo Jihlava se zatím seznamují se zázemím a s chovateli pavilonu slonů, ve venkovním výběhu se k nim pak připojí ještě samec **tapíra jihoamerického** (*Tapirus terrestris*). Se společným chovem nosálů a tapírů už má liberecká zahrada zkušenosti, v minulosti se tapíři o svůj výběh dělili se skupinou **nosálů červených** (*Nasua nasua*), jejichž chov byl ukončen po té, co byli zařazeni na Seznam invazních nepůvodních druhů s významným dopadem na EU. V roce 2022 byla na ČZU v Praze obhájena bakalářská práce na téma Welfare Assessment pro vybrané druhy šelem v chovu Zoo Liberec, na jejímž vzniku spolupracovali chovatelé a zoolog úseku šelem. Závěry práce slouží jako podklady pro sestavení enrichmentových plánů pro hodnocené druhy a další sledování jejich welfare.

Ing. Dorota Gremlicová – kurátorka šelem a malých savců

Margay – mládě / foto: Šárka Kyselová

PTÁCI

Rok 2022 jsme na úseku ptáků jako obvykle přivítali líhnutím **pelikánů bílých** (*Pelecanus onocrotalus*). Bohužel se nám podařilo úspěšně vylíhnout jen jedno mládě, které navíc nebylo možné podložit zpět pod rodiče či pěstouny. Domluvili jsme se tedy se Zoo Dvůr Králové na spolupráci. Mládě tamní ošetrovatelé dokrmili ve skupině dalších pelikánů. To vlastně předznamenalo další události a rok 2022 můžeme v klidu nazvat rokem „adopcí a vzájemné spolupráce“ mezi ptačími úseky českých zahrad. Po pelikánech tradičně následuje náš stěžejní druh – **orlosup bradatý** (*Gypaetus barbatus*). Ač jsme měli 4 vejce od 2 párů, podařilo se nám vylíhnout jen jedno mládě (ostatní vejce byla překvapivě neoplozená). Vylíhlé mládě mělo bohužel vrozenou vadu (šrostlé 2 krční obratle) a ve věku 30 dní uhynulo. Další výraznou událostí byla adopce mláděte **supa hnědého** (*Aegypius monachus*) ze Zoo Praha – našemu páru se snůška nevylíhla. Mládě bylo úspěšně odchováno a následně převezeno do Bulharska, kde bylo vypuštěno do přírody. Bohužel celá akce neskončila šťastně a po dvou měsících mladý sup v Řecku pozřel otrávenou návnadu a uhynul. Po supech hnědých nám radost udělali **supi mrchožraví** (*Neophron percnopterus*). Po více než 10 letech snesli vejce, které bylo oplozené a úspěšně se vylíhlo. Pro naši zoo je to prvoodchov tohoto druhu. Bohužel nebylo možné mládě podložit zpět pod rodiče a v návaznosti na skvělou spolupráci mezi českými zoo bylo převezeno do Zoo Praha. Zde ho ošetrovatelé krmili pomocí atrapy supa mrchožravého a z mláděte (samce) nakonec vyrostl pro záchranný chov velmi nadějný jedinec. Dravčí sezónu jsme uzavřeli úspěšným odchovem dvou samic **orla nejmenšího** (*Aquila pennata*). U nás je odchov tohoto druhu pravidelný, ale jsme stále jediná instituce, která tyto krásné orlíky odchovává.

Sup hnědý / foto: Zoo Liberec

Rok 2022 byl také rokem změn v samém jádru chovu dravců v naší zoo. Během 2 měsíců nám uhynuly obě samice **orla východního** (*Haliaeetus pelagicus*) a po více než 20 letech najednou nebyl v zoo žádný pár těchto majestátních orlů. Naštěstí se nám podařilo jednoho ze samců dopárovat samicí ze Zoo Brno a doufám, že v mnohaletém úspěšném odchovu budeme pokračovat i v budoucnu. Během letních měsíců ještě uhynuli 2 samci, kteří v historii chovu dravců v Zoo Liberec zanechali nesmazatelnou stopu – samec **orla křiklavého** (*Aquila pomarina*), díky němuž jsme jako první zoo odchovali mládě z umělé inseminace a mládě z rozmraženého spermatu. Následně v úctyhodném věku více než 40 let uhynul samec **orla skalního** (*Aquila chrysaetos*). I on se nemalou měrou podílel na rozvoji techniky umělé inseminace – dobrovolně a pravidelně dával sperma a poskytoval nám tak cenný výzkumný materiál, díky němuž jsme techniku umělé inseminace významně zdokonalili. V neposlední řadě musím zmínit i návrat **orlů bělohlavých** (*Haliaeetus leucocephalus*) do expozice Zoo Liberec. Návštěvníci mohou obdivovat mladý nadějný pár těchto majestátních orlů v rámci spodních/expozičních voliér.

V neposlední řadě musím zmínit vývoj na úseku tropů, kde probíhaly důležité úpravy, které změní nevyhovující mikroklima (nízká vlhkost) na pavilonu. To ocení zejména návštěvníci a pěstované rostliny. Takže doufám, že v budoucnu bude návštěva pavilonu příjemnějším zážitkem, který bude lépe evokovat tropické prostředí.

Chci závěrem poděkovat ošetřovatelům ptáků za jejich skvělou práci plnou entusiasmu. Bez toho by se chov nedal provozovat. Nejlépe vše bylo vidět během covidových uzávěr, kdy ošetřovatelé odvedli skvělou práci.

Ing. Jan Hanel, PhD – kurátor ptáků

KOPYTNÍCI

Na úseku kopytníků, rozděleném sektorově na tři části – Stáje, Antilopy a žirafy a Sloni – proběhl rok hladce a bez větších nežádoucích kotrmelců. V chovné sezoně jsme pak zaznamenali celou řadu víceméně očekávaných porodů.

Skupina **žiraf Rothschildových** (*Giraffa camelopardalis rothschildi*) je dočasně uměle udržována v malém počtu, a to s ohledem na plánovanou rekonstrukci zařízení, během které budou muset být zvířata umístěna v jiných partnerských zoo, což je organizačně i logisticky značně náročná operace. Přesto jsme uvítali porod a úspěšný odchov malé samičky, vůbec prvního potomka našeho mladého chovného samce. Naopak maximální počet odchovů na skupinu jsme připsali u **koní Převalského** (*Equus przewalski*) a **zeber Chapmanových** (*Equus quagga champani*). V obou expozicích se objevilo trio hříbat, navíc dokonce se shodným pohlavím – dva hřebečci a klisnička. Velkou radost nám udělali **sobi karelští** (*Rangifer tarandus fennicus*). Dvě stárnoucí samice porodily a posléze i odchovaly každá po jedné samičce, což je pro celou skupinu v téměř desetileté historii držení tohoto druhu historickým mementem.

Kompletní skóre jsme zapsali u **takinů čínských** (*Budorcas taxicolor bedfordi*). Loni tomu bylo přesně 20 let od dovozu původního páru z Číny a výsledky a úspěchy libereckého chovu jsou od té doby obdivuhodně stabilní. Nejinak tomu bylo i v prošlém roce, kdy všechny čtyři samice porodily i odchovaly svá mláďata.

Za zcela tradiční lze považovat odchovy ve skupinách horských kopytníků. Novorozená kůzlata jsme tak v jarních a časných letních měsících zanášeli do databázi u **kozorožců dagestánských** (*Capra cylindricornis*), **koz šrouborohých** (*Capra falconeri heptneri*) i **nahurů modrých** (*Pseudois nayaur*). Vzácnějším počinem z hlediska celkového vývoje chovu je porod samičky

Žirafa Rothschildova – mládě / foto: Zoo Liberec

u **sambarů skvrnitých** (*Rusa alfredi*). Za deset let existence tohoto taxonu v liberecké kolekci je teprve druhým narozeným zástupcem slabšího pohlaví, když její pravou sestru jsme v předloňské sezoně odchovat nedokázali.

Ani skupina afrických antilop nezaostala za očekáváním. **Nyaly nížinné** (*Nyala angasil*) porodily postupně dvě mláďata stejně jako **buvolci běločelí** (*Damaliscus pygargus phillipsi*) a **antilopy koňské** (*Hippotragus equinus*) přidal jednoho samečka.

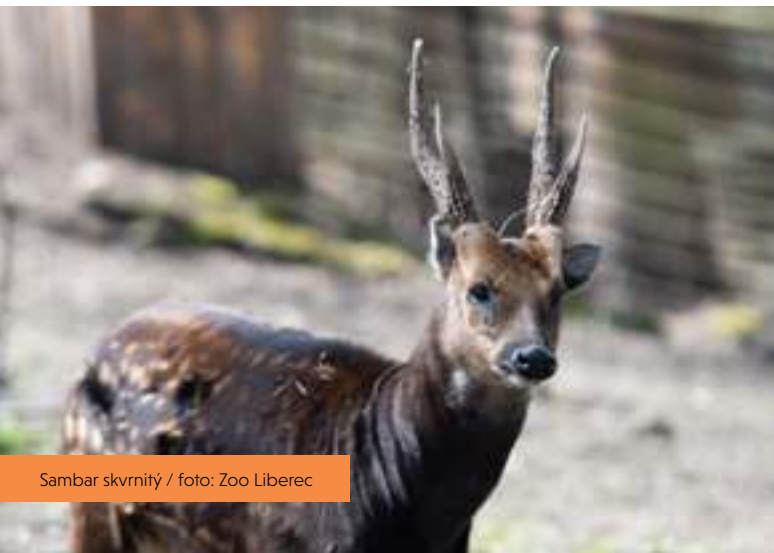
Struktura běžného provozu zoologického oddělení zahrnuje kromě péče o výše popsané přírůstky samozřejmě celou pestrou škálu dalších činností, které jsou svým významem více či méně zásadní. Z těch, které rozhodně stojí za pozornost, je nutné vyzvednout příchod a později navrácení 6leté samice žirafy Rothschildovy ze Zoo Praha. Jakožto vysoce geneticky kva-

litního a perspektivního jedince si ji chtěli pražští kolegové ponechat ve své kolekci. S přibývajícím věkem bylo ale nutné nepřírozeným způsobem neblokovat její reprodukční aktivitu ve stádu, ve kterém přes vysoký věk stále působí její vlastní otec. V jarních měsících byla proto převezena do naší skupiny. Spojení s mladým samcem proběhlo bezproblémově, zaznamenali jsme nejen říjné chování, ale i samotné páření, přičemž se v dalších týdnech samice do říje nevrátila. S jistou dávkou optimismu lze tedy předpokládat, že cíle, kterým bylo její zabřeznutí v kvalitním spojení s nepřibuzným samcem, bylo tedy dosaženo. Jistotu, ať už jakoukoliv, poskytnou až letní měsíce roku 2023.

Z dalších zajímavých pohybů z nebo do zoo v proběhlém roce je možné zmínit například odjezd samce sambara skvrnitého do irské Zoo Fota, klisny **osla somálského** (*Equus africanus somaliensis*) do belgického Planckendaelu, hřebce téhož druhu do Safariparku Fasano v Itálii, samička **kozy šrouborohé** (*Capra falconeri heptneri*) našla nový domov v Zoo Varšava a nesnadno menezovatelné **zebry bezhřívé** (*Equus quagga bovensis*) v Košicích resp. v dánském Givskudu.

Závěrem musím poděkovat všem zaměstnancům zoologického oddělení, a to zcela upřímně. Bez jejich entuziasmu, nasazení a obětování se ve prospěch svěřených zvířat si nelze základní fungování specifického zařízení jako je zoologická zahrada vůbec představit. Jejich přístup je o to obdivuhodnější, že v dnešním konzumním a divokém světě se hodnoty jako pracovitost, svědomitost a loajalita stávají stále vzácnějšími. Díky Vám všem!

Ing. Lubomír Melichar
hlavní zoolog
melichar@zooliberec.cz

Sambar skvrnitý / foto: Zoo Liberec

THE ZOOLOGY DEPARTMENT IN 2022

There were a large number of changes that took place in 2022 in the zoology department of Liberec Zoo. Although most of them aren't the ones that would have high potential to appeal to the masses, that doesn't mean they aren't worth noticing and recording. Rather unconventionally, I therefore approached my fellow zoologists to prepare reports, each for their assigned section. In this way, it will be possible to extract details that would disappear or be completely lost in a shorter text. I sincerely thank them for the invested energy and effort.

AMPHIBIANS AND REPTILES

Mgr. Petra Hnidová

At the beginning of 2022, a new exhibit was made at the entrance to the tropical pavilion, which is completely unique and has never been seen before in Liberec Zoo. It is a paludarium, combining an aquarium and a terrarium in one tank. It is planted with live plants, dominated by orchids and bromeliads. Thanks to the optimal temperature and humidity, it recreates the natural environment of the reared animals as close as possible. Our paludarium is equipped with a misting system, dew-drop sprinklers, and has a waterfall installed inside. In the paludarium, the water flows through a filter system with automatic water replenishment. First, we placed a new species of the **tropical northern orange-legged leaf frog** (*Pithecopus hypochondrialis*) from South America in the paludarium. This is a rare species that is kept by only two zoos in Europe, besides Liberec, by Merrist Wood and Guilford College, Great Britain and Chemnitz Zoo, Germany. At the end of the year, we also placed in this paludarium young frogs of the **dyeing poison dart frog species** (*Dendrobates tinctorius*), the form found in Guyana, which arrived from Plzeň Zoo.

Thanks to a sponsorship from the Preciosa Foundation, we were able to

Pralesnička strašná / foto: Zoo Liberec

expand the collection of bred amphibians in the tropical pavilion by another frog species. With the help of their financial contribution, we had a customized terrarium made, including decorations, plants, an automatic dew drop sprinkler, lighting, and an iron frame in which the terrarium is placed. It is decorated with bamboo and artificial grass, similarly to the other smaller terrariums on the ground floor of the pavilion. The terrarium is inhabited by young frogs of the **yellow-banded poison dart frog species** (*Dendrobates leucomelas*), which we obtained from Zoo Hluboká.

In May last year, we had the first offspring of endangered **Colombian golden poison frogs** (*Phyllobates terribilis*). Since then, they have regularly laid clutches of eggs, 1-2 times a month, directly in the terrarium display on the ground floor of the tropical pavilion. At the end of the year, some of our reared animals were sent to other domestic zoos.

In the second half of the year, we acquired, from a private breeder, a pair

of **Lau banded iguanas** (*Brachylophus fasciatus*), whose homeland is the Lau Islands in the Fiji archipelago. This species has been classified as endangered since 2007, and is listed in Appendix I of the CITES Convention on International Trade in Endangered Species, which includes animal species in immediate danger of extinction. The European Association of Zoos and Aquariums EAZA established the European Stud Book (ESB) for this species, which is managed by Schönbrunn Zoo, Vienna. Iguanas can also be seen on the ground floor of the tropical pavilion, on display together with **Indonesian blue-tongued skinks** (*Tiliqua gigas evanescens*). This year, we managed to couple these skinks. In the past, we reared only males.

During the year 2022, we started working on two larger projects, which should expand the collection of reared animal species, especially repti-

les and amphibians, in Liberec Zoo next year. The first project focuses on the visitor area of the giraffe pavilion. This part of the building underwent renovation 15 years ago, but currently all the materials and education features used are outdated and do not fulfil their function well. Moreover, the exhibit of tropical beetles also ceased to exist. Therefore, we decided to renovate the visitor area, to create not only new design and education features, but also breeding facilities for new animal species whose homeland is the African continent. We selected several rare or rarely bred reptile species, the cichlid fish from Lake Malawi, and a very rare rodent species – the naked mole-rat. Not only will the above-mentioned exhibits be visually very attractive for visitors, but they also have to meet high demands on the technological conditions for breeding reptiles or fish in modern zoos. In the second project, we decided to change the breeding plan in the new dedicated utility building, in the visitor area called ZooExpo, where the feeder insects exhibit should be replaced by a new exhibit, focusing on rare, endangered and attractive frog species. Part of the room will also serve as a rearing facility for tadpoles and small frogs.

PRIMATES

Ing. Petra Bolechová, PhD.

This year, the life of the primates in our zoo was affected by the reconstruction of the indoor exhibits in the monkey pavilion. From the breeder's point of view, this step meant an increase in interior space for this species and its better serviceability, but at the same time it also meant a decision to terminate the breeding of one species. From the conservation point of view, all our primates are equal, nevertheless, when looking at the EEP population numbers of individual species, differences can be found. For that reason, we decided to gradually terminate the breeding of **lion-tai-**

Mangabej žlutobřichý / foto: Zoo Liberec

---

led macaques (*Macaca silenus*), even though their breeding has a long history in our country. However, the population bred in human care is relatively stable and, on the contrary, there is a need to intensify the exchange of animals within breeding facilities for stimulation of reproduction. By mutual agreement with the breeding coordinator for this species, our three males were transported to Plzeň ZOO in September, and the two remaining females were recommended for the newly built exhibit in Hay Park Kiryat Motzkin, Israel. The departure of both females is planned for spring 2023.

Due to the reconstruction of the pavilion, it was necessary to temporarily "accommodate" the remaining primates (*except chimpanzees*). Thanks to the collegial help from Ostrava ZOO, we were finally able to move all the primates to suitable replacement exhibits. Depending on the layout and possibilities of Ostrava ZOO, three **male golden-bellied mangabeys** (*Cercocebus chrysogaster*) and two male **northern white-cheeked gibbons** (*Nomascus leucogenys*) were deposited there in August. Our mangabey exhibit was temporarily occupied by lion-tailed macaques, and the remaining primates, a **Diana monkey** (*Cercopithecus diana*) and a **cotton-top tamarin** (*Saguinus oedipus*), were accommodated in the winter grounds of our zoo.

Besides the transfers of animals, the breeding year also brought other changes, be it the birth of a young cotton-top tamarin, **western pygmy marmoset** (*Cebuella pygmaea*) or **hamadryas baboon** (*Papio hamadryas*), or the import of animals. We successfully imported two male **black lemurs** (*Eulemur macaco macaco*) to our bachelor group from Jihlava ZOO. In the autumn, the golden-bellied mangabeys returned to us from the Ostrava depository. For the time being, the gibbons - two brothers, are remaining in Ostrava ZOO. Next spring, the older of our males

will be mated with a female from this zoo, and only the younger of them will return to us. Then a new partner will also be brought to him.

In February, unfortunately, we lost a young female Diana monkey after a very rapid course of disease (an autopsy showed liver failure). Since last year, we have also remained without a breeding male. For that reason, a young breeding male was brought to us from Osnabrück Zoo at the recommendation of the breeding coordinator. The male mated with females without major problems, and so there is hope for the successful continuation of the breeding of these endangered primates.

Our oldest primate breeding facilities include the exhibit of hamadryas baboons. Currently it is home to the largest group numbering over 20 individuals. Alongside with regular births, it was also necessary to deal with the deteriorating health of some individuals, including a pubescent male. By mutual agreement with the head of the Taxon Advisor Group for Old World Primates, four individuals were euthanized. This step, although unpopular, made it possible to stabilize the group and generally improve the welfare of all the baboons kept here.

CARNIVORES

Ing. Dorota Gremlicová

In the past year, the large and small carnivores did well in Liberec Zoo, so the zookeepers taking care of them had three extraordinary offspring. At the beginning of March, a female margay, or **tree ocelot** (*Leopardus wiedii*) was born. Not only was she the first common offspring of the breeding couple that came to us from Magdeburg, Germany in September 2020, but also the first offspring of this species in Liberec Zoo. It is interesting that her mother, who comes from Jihlava Zoo, was the very first margay kitten born within the Union of Czech and Slovak Zoos (UCSZOO).

Lev berberský / foto: Zoo Liberec

In May, Jilin, a female **Amur leopard** (*Panthera pardus japonensis*), gave birth to her first kittens. Jilin came to Liberec from Hannover Zoo as a genetically ideal partner for a male named Yong, but she is a problematic animal from the breeder's point of view, being extremely shy towards breeders, difficult to cooperate with, never mated with a male. The female behaves very cautiously even in our zoo, which makes it impossible for the breeders to notice signs of oestrus or even glimpse the mating of both cats, so their problem-free coexistence is largely due to Yong's patient approach. Only the birth of two kittens, a male and a female, which Jilin takes care of responsibly from the beginning, is indisputable evidence that their mating was really successful. The Amur leopard kittens were born in Liberec Zoo after fifteen years.

The breeders knew that the two kittens had been also hiding in one of the huts in the **red panda** (*Ailurus fulgens*) enclosure since June, but they only

ventured out to explore at the end of the summer, and actually started rolling only with the onset of winter. Unfortunately, at the same time as the kittens grew and became stronger, the breeding male's health deteriorated, he irregularly took food and visibly lost weight. Suspecting dental problems that had troubled him in the past, we captured the animal so that he could be examined by a veterinarian. The examination revealed noticeably enlarged lymph nodes under the jaw, in the armpit and in the groin of the animal, and laboratory examination of the collected samples confirmed aggressive lymphoma. Due to the prognosis of the disease and rapidly deteriorating condition, the breeding male had to be euthanized. The visitor areas of the carnivore pavilion were renovated at the beginning of 2022, thanks to which, among other things, the number of species kept here expanded. In the terrarium displays thematically dedicated to the hunters of the African continent in Liberec, for the first time, you can see the **tailless whip scorpion** (*Damon diadema*), the **orange baboon tarantula** (*Pterinochilus murinus*), the **feather leg centipede** (*Alipes multicos-tis*), the **emperor scorpion** (*Pandinus imperator*) and one of the smallest mammals in the world, the **Etruscan shrew** (*Suncus etruscus*), which also reproduces successfully in the pavilion's breeding facility.

Before the end of the year, the breeding of small animals in Liberec Zoo was expanded by a pair of **white-nosed coati** (*Nasua narica*). The two young males born in Jihlava Zoo are getting to know the facilities and the elephant pavilion zookeepers, and will be joined in the outdoor enclosure by a male **South American tapir** (*Tapirus terrestris*). Liberec Zoo has already had experience with joint breeding of coatis and tapirs. In the past, tapirs shared their enclosure with a group of **South American coatis** (*Nasua nasua*), whose breeding was terminated after they had been included in the list of invasive non-native species with a significant impact on the EU.

In 2022, a bachelor's thesis was defended at the Czech University of Life Sciences Prague on the topic of Welfare Assessment for Selected Animal Species Bred in Liberec Zoo, which was written in cooperation with the breeders and the zoologist of the carnivore section. The conclusions of the paper serve as a basis for drawing up enrichment plans for the evaluated species and further monitoring of their welfare.

BIRDS

Ing. Jan Hanel, PhD.

As usual, we welcomed the year 2022 in the bird section with the hatching of **great white pelicans** (*Pelecanus onocrotalus*). Unfortunately, we managed to successfully hatch only one chick, which, moreover, could not be put back under its parents or foster parents. Therefore, we agreed with ZOO Dvur Králové on cooperation. The baby chick was fed by the zookeepers there, together with a group of other pelicans. This actually heralded further events, and we can call 2022 the year of "adoption and mutual cooperation" between the bird sections of the Czech zoos. Traditionally, the pelicans are followed by our main species – the **bearded vulture** (*Gypaetus barbatus*). Although we had 4 eggs from 2 pairs, we managed to hatch only one chick (the other eggs were surprisingly unfertilized). Unfortunately, the hatchling had a birth defect (2 cervical vertebrae fused together), and died at the age of 30 days. Another significant event was the adoption of a young **cinereous vulture** (*Aegypius monachus*) from Prague ZOO, because our couple's clutch had not hatched. The chick was successfully reared and then transported to Bulgaria, where it was released into the wild. Unfortunately, the whole action did not end happily after two months, as the young vulture had eaten poisoned bait in Greece and died. Besides the cinereous vultures, the Egyptian vultures made

us happy. After more than 10 years, they laid an egg that was fertilized and successfully hatched. This was the first breeding of this species in our ZOO. Unfortunately, it was not possible to put the chick back under its parents and, thanks to the excellent cooperation between the Czech zoos, it was transferred to Prague Zoo. Here, it was fed with the help of a dummy Egyptian vulture, and the young chick (male) eventually grew into a very promising individual for rescue breeding. We closed the raptor breeding season with the successful breeding of two female **booted eagles** (*Aquila pennata*). This species is regularly bred in our zoo, but we still remain the only zoo to breed these beautiful eagles.

The year 2022 was also a year of changes in the very core of raptor breeding in our ZOO. Within 2 months, both of our female **Steller's sea eagles** (*Haliaeetus pelagicus*) died and suddenly, after more than 20 years, not

Ara hyacinťový / foto: Zoo Liberec

---

a single pair of these majestic eagles remained in the ZOO. Fortunately, we managed to mate one of the males with a female from Brno ZOO, and I hope that we will continue our long-established tradition of successful breeding in the future. During the summer months, 2 males also died, which left an indelible mark in the history of raptor breeding in Liberec ZOO - a male lesser **spotted eagle** (*Aquila pomarina*), thanks to which we became the first ZOO to rear a young from artificial insemination, and a chick born from thawed sperm. Subsequently, a male **golden eagle** (*Aquila chrysaetos*) died at an impressive age of more than 40 years. He had been also involved in the development of the artificial insemination technique to a large extent, as he had voluntarily and regularly donated sperm and thus provided us with valuable research material, thanks to which we significantly improved the artificial insemination technique. Last but not least, I have to mention the return of **bald eagles** (*Haliaeetus leucocephalus*) to Liberec ZOO exhibit. Visitors can admire a young budding pair of these majestic eagles in the lower/display aviaries.

Last but not least, I have to mention the development in the tropical section, where important adjustments were made to change the unsatisfactory microclimate (low humidity) in the pavilion. This will be especially appreciated by visitors and cultivated plants. We hope that in the future, visiting the pavilion will become a more pleasurable experience that will better evoke a tropical environment.

I want to conclude by thanking the bird keepers for their great work full of enthusiasm. Without it, breeding would not be possible. Their work was best seen during the Covid lockdowns when the bird keepers did a great job.

Nyala nížinná / foto: Zoo Liberec

UNGULATES

Ing. Lubomír Melichar

In the ungulate section, divided by sector into three parts – the Stables, Antelopes and Giraffes, and Elephants, the year passed smoothly and without major unwanted changes. During the breeding season, we had a number of more or less expected births.

The group of **Rothschild's giraffes** (*Giraffa camelopardalis rothschildi*) is temporarily artificially maintained in small numbers, in view of the planned renovation of the facility, during which the animals will have to be housed in other partner zoos, which is an organizationally and logistically challenging operation. Nevertheless, we welcomed the birth and successful rearing of a little female, the very first offspring of our young breeding male. By contrast, we had a maximum number of reared offspring per group among **Przewalski's horses** (*Equus przewalski*) and **Chapman's zebras**

(*Equus quagga champani*). A trio of foals appeared in both exhibits, even of the same gender - two colts and a filly. **Finnish forest reindeer** (*Rangifer tarandus fennicus*) made us very happy. Two aging females gave birth and then raised one female each, which was a historical memento for the entire group in the almost ten-year history of breeding this species.

We achieved great success with the breeding of **golden takins** (*Budorcas taxicolor bedfordi*). Last year we marked the 20th anniversary of the import of the original pair from China, and the results and successes of breeding in Liberec Zoo have been admirably stable since then. It was no different last year, as all four females gave birth and reared their offspring. Breeding in the groups of mountain ungulates can be considered quite traditional. In the spring and early summer months, we entered the new-born kids into the databases of the East **Caucasian tur** (*Capra cylindricornis*), **Bukharan markhor** (*Capra falconeri heptneri*), and **bharal** (*Pseudois nayaur*).

The birth of a female **Visayan spotted deer** (*Rusa alfredi*) was a rarer feat in terms of the overall development of breeding. In the ten years of the existence of this taxon in the Liberec collection, it was only the second born representative of the weaker sex, as we had been unable to breed its sister in the season before last.

Even the group of African antelopes did not fall short of expectations. The lowland **nyalas** (*Nyala angasii*) successively gave birth to two offspring, similarly to the **blesbok** (*Damaliscus pygargus phillipsi*). The **roan antelope** (*Hippotragus equinus*) gave birth to one male, as well.

The structure of the regular operation of the zoology department includes, in addition to the care of the offspring described above, a wide variety of other activities that are more or less fundamental in their importance. Of those that are definitely worth mentioning, it is necessary to

Zebra bezhřívá – mládě / foto: Zoo Liberec

highlight the arrival and later return of a 6-year-old female Rothschild's giraffe from Prague Zoo. Our Prague colleagues wanted to keep her in their collection as an individual of high genetic quality and potential, but as she grew older, it was necessary not to block her reproductive activity in an unnatural way in a herd where, despite his old age, her own father was still active. She was therefore transferred to our group during the spring months. The mating with a young male took place without any problems, we witnessed not only mating behaviour, but also the mating itself, and the female did not return to oestrus in the following weeks. With a certain amount of optimism, it can therefore be assumed that the goal, which was to impregnate her by quality mating with an unrelated male, was achieved. Only the summer months of 2023 will bring certainty, whatever it may be.

Other interesting transfers from, or to the zoo in the past year, include, for

---

example, the departure of a male Visayan spotted sambar to Fota Wildlife Park, Ireland, of a **Somali wild ass mare** (*Equus africanus somaliensis*) to Planckendael Zoo, Belgium, of a stallion of the same species to Zoo Safari Fasano, Italy. A female markhor found a new home in Warsaw Zoo, and the **maneless zebras** (*Equus quagga borensis*), which are difficult to manage, were transferred to Košice or to Givskud, Denmark.

In conclusion, I must thank all the employees of the zoology department, and that quite sincerely. Without their enthusiasm, commitment and self-sacrifice for the benefit of the entrusted animals, the basic functioning of a specific facility such as a zoo cannot be imagined at all. Their approach is all the more admirable because in today's consumerist and wild world, values such as hard work, conscientiousness and loyalty are becoming increasingly rare. Thank you all!

Ing. Luboš Melichar

Head of Zoology

melichar@zooliberec.cz

	1. 1. 2022		31. 12. 2022	
	Druhy Species	Jedinci Specimens	Druhy Species	Jedinci Specimens
Plazi (Reptilia)	21	45	19	46
Ptáci (Aves)	59	250	56	242
Savci (Mammalia)	70	294	59	276
Bezobratlí (Invertebrata)	12	728	9	849
Obojživelníci (Amphibia)	3	14	10	53
Ryby (Pisces)	13	105	10	94
Celkem (Total)	178	1436	163	1560

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
antilopa koňská <i>Hippotragus equinus</i>	2.3	1.0				3.3						*	*
bělozubka nejmenší <i>Suncus etruscus</i>	3.3.1	2.6		3.3.16	0.0.2	0.0.8							*
bodlinatka egyptská tmavá <i>Acomys cahirinus cahirinus</i>	0.0.19	0.0.4		0.0.6		0.0.15							*
bodlinatka sinajská <i>Acomys dimidiatus</i>	0.0.11	0.0.19		0.0.15		0.0.14							*
buvolec běločelý <i>Damaliscus pygargus phillipsi</i>	1.2	1.1				2.3		*					*
dikobraz palawanský <i>Hystrix pumila</i>	1.0					1.0							*
gibon bělolící <i>Nomascus leucogenys</i>	1.0.1				1.0.1								
hraboš sýslí <i>Lasiopodomys brandtii</i>	0.0.3	0.0.12		0.0.3		0.0.12							*
hraboš východní <i>Microtus fortis</i>	0.0.4	0.0.2	0.0.2	0.0.4	0.0.2								
irbis <i>Panthera uncia</i>	1.1					1.1			*	*	*	*	*
kočka cejlonská <i>Prionailurus rubiginosus phillipsi</i>	1.2					1.2			*	*	*	*	*
kočka domácí <i>Felis catus</i>	2.2					2.2							

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odhov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odhod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
kočkodan Dianin <i>Cercopithecus diana</i>	1.3		1.0		1.1	1.2			*	*	*	*	*
kosman zakrslý <i>Callithrix pygmaea pygmaea</i>	3.2	0.1				3.3				*	*		*
koza domácí - kamerunská <i>Capra hircus</i>	0.1					0.1							
koza domácí <i>Capra hircus</i>	3.3					3.3							
kozorožec dagestánský <i>Capra cylindricornis</i>	2.4			0.1		2.3		*					*
králík domácí - zakrslý <i>Oryctolagus cuniculus v. edulis</i>	1.2.4					1.2.4							
křeček bavlníkový <i>Sigmodon hispidus</i>	1.1	0.0.2	0.0.4	0.1.4	1.0	0.0.2							*
křečík Campbellův <i>Phodopus campbelli</i>	0.0.2			0.0.2									
kůň domácí – mini appaloosa <i>Equus caballus</i>	2.2			1.0	1.0	0.2							
kůň domácí – shetlandský pony <i>Equus caballus</i>	1.2					1.2							
kůň Převalského <i>Equus przewalskii</i>	2.4	2.1		1.1		3.4			*	*	*	*	*
lachtan hřivnatý <i>Otaria byronia</i>	1.1					1.1						*	*

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
lemur černý <i>Eulemur macaco</i>	2.0		2.0			4.0			*	*	*	*	*
lev berberský <i>Panthera leo leo</i>	2.1					2.1				*	*	*	*
levhart čínský <i>Panthera pardus japonensis</i>	1.1	1.1				2.2				*	*	*	*
makak lví <i>Macaca silenus</i>	3.2				3.0	0.2			*	*	*	*	*
mangabej žlutobřichý <i>Cercocebus chrysogaster</i>	3.0					3.0				*	*	*	*
markhur turkmenský <i>Capra falconeri heptneri</i>	3.4	1.2		1.1	0.1	3.4				*	*	*	*
morče bolivijské <i>Galea monasteriensis</i>	4.1	1.0.1		5.1.1									
mravenečník velký <i>Myrmecophaga tridactyla</i>	1.1					1.1			*	*	*	*	*
muntžak chocholatý <i>Elaphodus cephalophus michianus</i>	1.1					1.1						*	*
muntžak malý <i>Muntiacus reevesi</i>	0.4					0.4						*	*
myš zebrovaná <i>Lemniscomys barbarus</i>	0.0.3	0.0.12		0.0.8		0.0.7							*
myška drobná <i>Micromys minutus</i>		0.0.2	0.0.4	0.0.6									

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
myška Mattheyyova <i>Mus mattheyi</i>	0.0.13			0.0.11	0.0.2								
nahur modrý <i>Pseudois nayaur</i>	2.3	3.0				5.3				*		*	*
nosál bělohubý <i>Nasua narica</i>			2.0			2.0		*		*			*
nyala nížinná <i>Tragelaphus angasii</i>	2.4					2.4		*					*
ocelot margay <i>Leopardus wiedii</i>	1.1	0.1				1.2				*	*	*	*
oseľ somálský <i>Equus africanus somalicus</i>	3.5				1.0	2.5			*	*	*	*	*
osinák africký <i>Atherurus africanus</i>	1.2	0.0.1			0.1	1.1.1							*
osmák degu <i>Octodon degus</i>	0.0.3			0.0.3									
ovce domácí – kamerunská <i>Ovis aries aries</i>	0.1			0.1									
paka nížinná <i>Cuniculus paca</i>	1.1			1.0	0.1								
panda červená <i>Ailurus fulgens fulgens</i>	1.1	1.1		1.0		1.2			*	*	*	*	*
pásovec kulovitý <i>Tolypeutes matacus</i>	1.1					1.1							*

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odhov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odhod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
pavián pláštikový <i>Papio hamadryas</i>	7.14	0.1.1		1.3		6.12.1				*	*	*	*
pes domácí <i>Canis familiaris</i>	0.2			0.1		0.1							
pestruška písečná <i>Lagurus lagurus</i>	0.0.7	0.0.16			0.0.25								
pískomil perský <i>Meriones persicus rossicus</i>	0.0.3					0.0.3							*
rys karpatský <i>Lynx lynx carpathicus</i>	3.0				2.0	1.0	*	*		*	*		*
sambar skvrnitý <i>Rusa alfredi</i>	2.1	0.1			0.1	2.1			*			*	*
slon indický <i>Elephas maximus bengalensis</i>	0.1					0.1				*	*	*	*
sob karelský <i>Rangifer tarandus fennicus</i>	1.3	0.2				1.5						*	*
surikata <i>Suricata suricatta</i>	4.1	1.1.4		1.0.4	2.1	8.2							*
šimpanz <i>Pan troglodytes</i>	1.2					1.2				*	*	*	*
takin zlatý <i>Budorcas taxicolor bedfordi</i>	1.4	2.2				3.6				*	*	*	*
tamarin pinčí <i>Saguinus oedipus</i>	1.1	1.0				2.1			*	*	*	*	*

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
tapír jihoamerický <i>Tapirus terrestris</i>	2.0			1.0		1.0				*	*	*	*
tygr - bílá forma <i>Panthera tigris</i>	0.1					0.1				*	*		*
urial bucharský <i>Ovis vignei boharensis</i>	2.3			1.1		1.2						*	*
vačice krysí <i>Monodelphis domestica</i>	1.1			1.1									
velbloud dvouhrbý – domácí <i>Camelus bactrianus</i>	1.3					1.3							
vikuña <i>Vicugna vicugna</i>	1.4				1.0	0.4		*	*	*	*	*	*
viskača <i>Lagostomus maximus</i>	1.2					1.2							*
zebra bezhřívá <i>Equus quagga borensis</i>	2.6	0.1			1.3	1.4						*	*
zebra Chapmanova <i>Equus quagga chapmanni</i>	1.3	2.1				3.4							*
žirafa Rothschildova <i>Giraffa camelopardalis camelopardalis</i>	1.2	0.1	0.2	0.1	0.1	1.2				*	*	*	*

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
amadína Gouldové <i>Chloebia gouldiae</i>	0.0.1					0.0.1							*
amazoňan zelenolící <i>Amazona viridigenalis</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
ara hyacintový <i>Anodorhynchus hyacinthinus</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
bažant Edwardsův <i>Lophura edwardsi</i>	0.2		2.0			2.2			*	*	*	*	*
bažant obecný korejský <i>Phasianus colchicus karpowi</i>	1.2			0.1		1.1							*
bažant zlatý <i>Chrysolophus pictus</i>	1.0					1.0							*
bulbul zahradní <i>Pycnonotus barbatus</i>	0.1					0.1							*
čimango horský <i>Phalacrocorax megalopterus</i>	4.1					4.1				*	*		*
holub nikobarský <i>Caloenas nicobarica</i>	5.3.1	0.0.2				5.3.3				*	*		*
holub rudoprsý <i>Gallinula crinigera</i>	1.0					1.0		*					*
holub šedohlavý <i>Leptotila plumbeiceps</i>	1.1.5					1.1.5							*
hrdlička čínská <i>Streptopelia chinensis chinensis</i>	0.0.5				0.0.5								

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
jeřáb černokrký <i>Grus nigricollis</i>	1.1					1.1			*	*	*		*
jestřáb lesní <i>Accipiter gentilis</i>	0.1					0.1	*			*	*		*
káně lesní <i>Buteo buteo</i>	2.3			0.1		2.2				*	*		*
korunáč novoguinejský <i>Goura scheepmakeri</i>	1.2					1.2				*	*		*
krkavec bělokrký <i>Corvus albicollis</i>	1.1					1.1							*
leskoptev purpurová <i>Lamprotornis purpureus</i>	1.1					1.1							*
májna Rothschildova <i>Leucopsar rothschildi</i>	2.1					2.1				*	*	*	*
nandu Darwinův <i>Pterocnemia pennata pennata</i>	1.0					1.0		*		*	*		*
nestor kea <i>Nestor notabilis</i>	2.2					2.2		*		*	*		*
orel jestřábí <i>Hieraetus fasciatus</i>	2.3		0.1			2.4				*	*		*
orel královský <i>Aquila heliaca</i>	4.2					4.2		*		*	*		*
orel křiklavý <i>Aquila pomarina</i>	3.4			1.0		2.4	*			*	*		*

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
orel mořský <i>Haliaeetus albicilla</i>	3.1					3.1	*			*	*	*	*
orel nejmenší <i>Hieraaetus pennatus</i>	1.3	0.2				1.5				*	*		*
orel skalní <i>Aquila chrysaetos</i>	5.1			1.0	1.0	3.1	*			*	*		*
orel stepní <i>Aquila nipalensis</i>	0.1					0.1				*	*		*
orel volavý <i>Aquila clanga</i>	3.0					3.0				*	*		*
orel východní <i>Haliaeetus pelagicus</i>	2.2	1.0	0.1	0.2	1.0	2.1		*		*	*		*
orel Wahlbergův <i>Hieraaetus wahlbergi</i>	0.1					0.1				*	*		*
orlík krátkoprstý <i>Circaetus gallicus</i>	2.1		1.0			3.1				*	*		*
orlosup bradatý euroasijský <i>Gypaetus barbatus barbatus</i>	2.2		0.1		0.1	2.2				*	*	*	*
papoušek vlnkovaný <i>Melopsittacus undulatus</i>	1.1					1.1							*
pelikán bílý <i>Pelecanus onocrotalus</i>	5.4	1.0	1.1	1.0	1.0	5.5							*
pelikán skvrnozobý <i>Pelecanus philippensis</i>	1.3			1.1		0.2						*	*

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
plameňák – hybrid <i>Phoenicopterus sp.</i>	0.1					0.1				*	*		
plameňák růžový <i>Phoenicopterus roseus</i>	8.11.3					8.11.3				*	*		*
puštík bělavý <i>pobaltský Strix uralensis liturata</i>	1.1					1.1	*			*	*		*
puštík bradatý <i>Strix nebulosa lapponica</i>	0.1					0.1				*	*		*
satyr obecný <i>Tragopan satyra</i>	1.1					1.1			*	*			*
sovice sněžní <i>Nyctea scandiaca</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
sup hnědý <i>Aegypius monachus</i>	1.1		0.0.1		0.0.1	1.1				*	*	*	*
sup kapucín <i>Necrosyrtes monachus</i>	3.2		1.0			4.2				*	*		*
sup mrchožravý <i>Neophron percnopterus</i>	1.1	0.0.1			0.0.1	1.1				*	*	*	*
toko Deckenův <i>Tockus deckeni</i>	1.1					1.1						*	*
tučňák Humboldtův <i>Spheniscus humboldti</i>	5.5					5.5				*	*	*	*
turako červenokorunkatý <i>Tauraco erythrolophus</i>	1.0			1.0									

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
výr velký <i>Bubo bubo</i>	1.2	0.2				1.4	*			*	*		*
výřeček filipínský <i>Otus megalotis</i>	1.1					1.1				*	*		*
zeblička pestrá <i>Taeniopygia guttata</i>	0.2.48					0.2.48							*
zoborožec guinejský <i>Rhyticeros plicatus</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
zoborožec hrubozobý <i>Ceratogymna atrata</i>	1.0					1.0						*	*
zoborožec kaferský <i>Bucorvus leadbeateri</i>	1.0					1.0						*	*
zoborožec rýhozobý <i>Penelopides panini</i>	1.1					1.1				*	*		*
zoborožec šedolící <i>Ceratogymna brevis</i>	2.0		0.1			2.1						*	*
zoborožec tmavý <i>Anthracosceros malayanus</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
zoborožec vrásčitý <i>Aceros corrugatus</i>	1.1				0.1	1.0				*	*	*	*

Plazi (Reptilia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
agama bradatá <i>Pogona barbata</i>	1.0					1.0							*
dracena krokodýlovitá <i>Dracaena guianensis</i>	1.1					1.1				*	*		
felzuma <i>Phelsuma kochi</i>	0.1			0.1									
gekon modrý <i>Lygodactylus williamsi</i>	2.2					2.2		*		*	*		*
gekon obrovský <i>Gekko gecko</i>	0.2		1.0		0.1	1.1				*	*		
hroznýšovec duhový <i>Epicrates cenchria cenchria</i>	1.1					1.1				*	*		
hroznýšovec kubánský <i>Chilabothrus angulifer</i>	1.0					1.0		*		*	*		*
krajta mřížkovaná <i>Python reticulatus</i>	1.1	1.0			1.0	1.1				*	*		
krajta zelená <i>Morelia viridis</i>	1.0		0.1			1.1				*	*		*
krátkokrčka novoguinejská <i>Eseya novaeguineae</i>	1.1					1.1							*
leguán fidžijský <i>Brachylophus fasciatus</i>			1.1			1.1		*		*	*		*
scink šalomounský <i>Corucia zebrata</i>	1.1					1.1				*	*		

Plazi (Reptilia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2022	Odchov Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2022	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
tilikva obrovská <i>Tiliqua gigas evanescens</i>	1.0		0.1			1.1							
užovka červená <i>Pantherophis guttatus</i>	0.2					0.2							*
varan modrý <i>Varanus macraei</i>	1.1					1.1				*	*		
varan smaragdový <i>Varanus prasinus</i>	1.1					1.1		*		*	*		*
želva bahenní <i>Emys orbicularis</i>	0.0.2					0.0.2	*					*	*
želva korunkatá <i>Hardella thurjii</i>	2.0					2.0				*	*		*
želva nádherná <i>Trachemys scripta elegans</i>	1.8.2					1.8.2							*
želva ostruhatá <i>Centrochelys sulcata</i>	1.0					1.0				*	*		*
želva uhlířská <i>Chelonoidis carbonaria</i>	0.2				0.2								

Obojživelníci (Amphibia)			
		CITES	RDB
listovnice pestrá <i>Phyllomedusa hypochondrialis</i>	0.0.6		*
parosníčka srdíčková <i>Dyscophus guineti</i>	0.0.2	*	*
pralesníčka azurová <i>Dendrobates azureus</i>	0.0.2	*	*
pralesníčka barvířská <i>Dendrobates tinctorius</i>	0.0.3	*	*
pralesníčka batiková <i>Dendrobates auratus</i>	0.0.7	*	*
pralesníčka harlekýn <i>Dendrobates leucomelas</i>	0.0.6	*	*
pralesníčka strašná <i>Phyllobates terribilis</i>	0.0.12	*	*
rohatka Cranwellova <i>Ceratophrys cranwelli</i>	0.0.2		*
rosnička bělopruhá <i>Hyla cinerea</i>	0.0.1		*
rosnička včelí <i>Trachycephalus resinifictrix</i>	0.0.12		*

Pavouci (Araneae)			
sklípkan myší <i>Pterinochilus murinus</i>	0.2.2		
Štíři (Scorpiones)			
veleštír obrovský <i>Pandinus imperator</i>	0.0.1	*	*
Švábi (Blattaria)			
šváb smrtihlav <i>Blaberus craniifer</i>	0.0.150		
šváb syčivý <i>Gromphadorhina portentosa</i>	0.0.150		
šváb velkokřídlý <i>Archimandrita tessellata</i>	0.0.150		

Ryby (Pisces)			
			RDB
čichavec modrý <i>Trichopodus trichopterus sumatranus</i>	0.0.2		
čichavec perleťový <i>Trichopodus leerii</i>	0.0.3		*
glyptoper velkoploutvý <i>Glyptoperichthys gibbiceps</i>	0.0.2		
kapr obecný <i>Cyprinus carpio</i>	0.0.40		*
krunýřovec <i>Ancistrus sp.</i>	0.0.5		
neonka obecná <i>Paracheirodon innesi</i>	0.0.10		
parmička pětipruhá <i>Puntius pentazona</i>	0.0.5		
plata skvrnitá <i>Xiphophorus maculatus</i>	0.0.1		
tlamovec <i>Melanochromis sp.</i>	0.0.5		
živorodka duhová <i>Poecilia reticulata</i>	0.0.21		

Bičovci (Amblypygi)			
bičovec <i>Damon sp.</i>	0.0.6		
Rovnokřídlí (Orthoptera)			
kobylka <i>Ancylecha fenestrata</i>	0.0.8		
Strašilký (Phasmida)			
pakobylka rohatá <i>Medauroidea extradentata</i>	0.0.200		
strašilka <i>Sungaya inexpectata</i>	0.0.180		

Zebry bezhřívě v Ugandě / foto: Luboš Melichar

Stěžejní místo v Zoo Liberec má i ochrana přírody, která se stále více rozvíjí. Zoo Liberec se snaží držet krok a být na poli ochrany přírody co nejak-tivnější. Realizace těchto projektů a aktivit je taktéž umožněna díky jejím návštěvníkům. Z každé prodané vstupenky putují 2 Kč do tzv. in situ fondu, který slouží k financování ochranných projektů. Za rok 2022 se celkem vybralo 783 588 Kč.

V letošním roce se prohloubila spolupráce mezi Zoo Liberec a organizací The Bulindi Chimpanzee & Community Project, která chrání a zkoumá zhruba 300 šimpanzů v kulturní krajině v Ugandě a současně pomáhá s udržitelným rozvojem místních komunit. Jedná se o příklad ochranného projektu zaměřujícího se na hledání řešení konfliktu a možného soužití lidí s divokými zvířaty. Současně projekt nabízí unikátní možnost sledovat nejenom vývoj situace a prostředí, ve kterém se obě skupiny nacházejí, ale také důsledky, které ze sdílení prostředí vyplývají. To se týká i zdravotní stránky, přenosných chorob a parazitů.

Velké poděkování a uznání patří základní škole Plavy, která u příležitosti Ekodne školní trhy vydělala prodejem výrobků žáků neuvěřitelných 15 498 Kč, které putovaly na ochranu ostrova Bangkaru v Indonésii, kde se chrání mořské želvy. Žáci školy byli velmi dobře připraveni a měli veškeré informace o ochraně mořských želv a proč je důležité je chránit.

Všechny druhy supů v Africe zažívají v posledních letech drastický propad populací a je třeba se tématu aktivně věnovat. Zoo Liberec tedy pořídila vysílačku, která se nasadila na zrehabilitovaného **supa krahujového** (*Gyps rueppellii*). Pomocí ní se nyní sleduje jeho pohyb a hlídá se zda jedinec neuhynul. Důvodem je možnost rychlé reakce v případě, že by byl sup otráven diklofenakem. Včasným zásahem by se předešlo úhynu dalších supů, které by lákaly mršiny.

Zoo Liberec se dlouhodobě věnuje ochraně přírody v Indonésii. Na realizaci těchto aktivit spolupracuje s mnoha dalšími organizacemi včetně organizace Lestari. O společných aktivitách si můžete přečíst více u sekce, která se přímo Lestari věnuje. Za zmínku však zde stojí podpora komunity Tebat Rasau na Belitungu v Indonésii. Tato komunita udržitelným způsobem využívá místní mokřady a řeku a chce zachovat i přilehlý les. Zde v uplynulém roce došlo k podání návrhu na získání správy tohoto lesa do rukou místní vesnice, který by zaručoval zachování lesa, jeho udržitelné využívání a ochranu. V tuto chvíli rozhodnutí ministerstva zatím nepadlo. V Indonésii Zoo Liberec taktéž spolupracovala s organizací Conservation Response Unit (CRU), která se věnuje ochraně sumaterských slonů. CRU obdržela grant od České rozvojové agentury, který se zaměřoval na hledání dalších způsobů finanční soběstačnosti střediska pro slony v Tangka-

Luskouni jsou podle odhadů nejvíc pašovanými savci na světě / foto: Jakub Freiwald

---

hanu. Cílem bylo začít vyrábět papír ze sloního trusu, který by se nabízel turistům jako suvenýr. Součástí také bylo postavení informačního a vzdělávacího centra. Na rozjetí výroby papíru na místo vyrazila i dobrovolnice Romana Kremláčková, se kterou se vytvořily první kusy sloního papíru. Bohužel se doposud nepodařilo rozjet výrobu sloního papíru na pravidelné bázi, jelikož stroj na mletí vlákniny ze sloního trusu je zatím na celnici.

Liberecká zoo na letní sezónu poskytla prostory na prodej občerstvení neziskové organizaci Maendeleo. Ta se zaměřuje na drobné farmáře, pomáhá postavit se jim na vlastní nohy, a přispívá tak k udržitelnému rozvoji chudého venkova v Tanzánii. Výtěžek z prodeje šel na aktivity organizace, o které se více dočtete zde: maendeleo.cz.

Velkým úspěchem bylo dopadení pašeráka s přezdívkou Greed. Na celé akci spolupracovalo mnoho lidí i organizace Zoo Liberec a Lestari. Více se o akci můžete dočíst v sekci pod Kukang Rescue Program.

Zapojení do výzkumně ochranných aktivit v Kongu pokračovalo i v tomto roce. Konkrétně se rozmístilo na salinách Messok-Dja třicet fotopastí, které slouží ke sběru dat o využívání jednotlivých částí salin zvířaty a na jejichž základě se bude dít lépe určovat význam jednotlivých salin i na jiných místech. O dalších aktivitách v Kongu a ve střední Africe se dočtete pod sekci Save-Elephants.

Za celé oddělení výzkumu a ochrany přírody v Zoo Liberec chci poděkovat všem, kteří se na chodu zahrady podílí. Bez stabilního, odborného a vstřícného kolektivu by se Zoo Liberec ochraně přírody v takové míře nedokázala věnovat.

Ing. Pavel Zoubek

Vedoucí oddělení výzkumu a ochrany přírody

zoubek@zooliberec.cz

Zoo Liberec aktivně spolupracuje na těchto projektech

Návrat orlosupů bradatých do volné přírody

V uplynulém roce se nepodařilo odchovat žádné mládě orlosupů bradatých v Zoo Liberec. Nicméně za celou historii, kdy je Zoo Liberec od roku 2002 zapojena do programu jejich návratu do evropské přírody, se vypustilo již dvanáct jedinců s původem v Liberci. Z vypuštěných ptáků dva uhynuli a o jednom se to předpokládá. Z devíti žijících orlosupů se dva již prokazatelně rozmnožují, u jednoho se našlo pero v aktivním hnízdě a dva jsou pozorováni v areálu rozmnožování. Více o chovu orlosupů bradatých v Zoo Liberec a také zapojení do vypuštění supa hnědého v Bulharsku za rok 2022 se dočtete v kapitole zoologického oddělení.

Ochrana zebry bezhřívě

Začátkem července 2022 proběhla druhá expedice pod vedením liberecké zoo do ugandských chráněných území, obývaných momentálně zebrou bezhřívou. Tentokrát se celé cesty zúčastnil i Luděk Čulík z partnerské zoo ve Dvoře Králové, Tomáš Jirásek ze Zoo Plzeň a Aggrey Rwetsiba coby zástupce ugandského úřadu pro divokou přírodu UWA. V itineráři cesty zmíněný tým postupně navštívil Pian Upe Game Reserve a opět zde pozoroval a skóroval zebry. Dále se navštívilo místo původního odchytového a tranzitního kempu Josefa Vágnera zvané Nabiswa. Hlavním bodem programu, taktéž totožným s předchozí expedicí, bylo Kidepo Valley National Park na hranicích s Jižním Súdánem. Zde se členové týmu snažili zmonitorovat místní populaci zeber bezhřívých a nasbírat maximální množství dat pro porovnání se stavem před třemi lety tak, aby bylo možné lépe odhadnout budoucí vývoj kidepského stáda. Nadále se prohlubují vztahy

---

s ugandskou stranou a v příštích měsících se obě strany zaměří na vytyčení konkrétních cílů, které by se měly společně naplnit pro záchranu tohoto ohroženého taxonu.

Lestari

V úzké spolupráci se Zoo Liberec a s indonéskou neziskovou organizací Ecosystem Impact Foundation byla v roce 2022 pro organizaci Lestari prioritou ochrana ostrova Bangkaru v souostroví Pulau Banyak v Indonésii. Vlajkovým druhem ostrova jsou karety obrovské a kožatky velké, které zde hnízdí. Ostrov ale také obývají kriticky ohrožení loskutáci niaští a spousta dalších druhů. Díky monitorovacímu programu jsou hnízdící želvy i ptáci v dosahu základny rangerů v relativním bezpečí před pytláky. Jelikož má ale Bangkaru rozlohu zhruba 65 km², je potřeba ostrov hlídat i pomocí námořních hlídek. Těch se v uplynulém roce uskutečnilo celkem sedm. Během hlídek se podařilo zachytit šest živých karet obrovských a jedna kareta pravá a dvacet čtyři živých loskutáků niaských. Všechny karety byly vypuštěny zpět do moře. Všichni loskutáci se kromě tří jedinců, kteří museli být kvůli špatnému stavu převezeni do záchraného centra, vypustili do volné přírody.

Pod záštitou Ecosystem Impact Foundation a Zoo Liberec byl také získán grant od Ocean Park Conservation Foundation Hong Kong s názvem: Increasing conservation effectiveness and sea turtle management on Bangkaru Island, Indonesia. Tento grant má pomoci zefektivnit stávající program na ostrově, a to především sběr dat o hnízdění mořských želv a výskytu ptáků. Pro tento rok probíhaly především přípravné fáze a hlavní fáze proběhne v roce 2023.

Velké poděkování patří Zoo Ostrava, která letošní ročník Běhu Zoo Ostrava věnovala ochraně loskutáků niaských. Díky běhu se vybralo neskutečných

Záběr slona pralesního z fotopasti v Kongu z nově objevené močálovité saliny / foto: Save-Elephants

154 000 Kč, které se využily na fungování týmu v Indonésii, který získával důležité informace o lovu a pašování loskutáků v souostroví Pulau Banyak a také se účastnil námořních hlídek.

Velké díky patří hlavnímu indonéskému koordinátorovi těchto aktivit, který se věnoval veškerým aktivitám spojených jak s ochranou loskutáků a mořských želv, ale také s vyšetřováním nelegálního obchodu se zvířaty a náročnou administrací a schůzkami po velké části Indonésie.

V souostroví Pulau Banyak nadále probíhal dobrovolnický program Eduindo, který se zaměřuje na vyučování angličtiny a environmentální výchovy v oblasti. Dobrovolníci jsou studenti Univerzity Palackého v Olomouci. Lestari taktéž obnovilo dlouho chybějící webové stránky, které naleznete na této adrese: www.protectingnature.org.

Jeřáb popelavý s kuřaty / foto: Petr Lumpe

Save-Elephants

Aktivita spolku se v uplynulém roce nadále soustředily na trojici zemí: Kongo, Kamerun a Čad. V Čadu pokračovali dobrovolníci a místní spolupracovníci v rozvoji a rozšíření projektu elektrické ostrahy částí polí rolníků před hrochy, kteří jim pravidelně ničí úrodu. V daném období byly veškeré dokončené bariéry plně funkční a v oblasti nebyl zaznamenán žádný pytlácký incident. Počet hrochů na klíčovém úseku řeky Logone byl určen na 39 jedinců.

V anglofonní části Kamerunu, kde občanské nepokoje a bezpečnostní rizika negativně ovlivňují i možnost efektivní ochrany přírody, se spolku podařilo odhalit a dostat za mříže mezinárodního překupníka s lebkami lidoopů. Obchodník nabízel fingovanému zájemci z řad Save-Elephants dvojici lebek západních nížinných goril, lebku šimpanze a pět lebek menších primátů. Ve spolupráci s organizací LAGA (EAGLE Network) byl

dotyčný zatčen a kamerunským soudem mu byl uložen trest odnětí svobody v délce 3 měsíců, přičemž propuštění bylo podmíněno zaplacením peněžitého trestu, který nebyl dosud uhrazen a viník tedy nadále zůstal v průběhu celého roku za mřížemi.

V Kongu, kde se činnost spolku soustředí nejvíce, nadále probíhá spolupráce s WWF na dlouhodobém monitoringu a ochraně velkých savců v severní části země. Na jihu Konga se naproti tomu spolku daří prozkoumávat biodiverzitně cennou a geologicky unikátní krasovou chráněnou oblast Tsoulou. Tato rezervace již bohužel přes 30 let nepoživá žádné státní ochrany. Český spolek proto jedná s ministerstvem životního prostředí v Kongu o možnosti správy této rezervace i s širší periferií. V oblasti zatím probíhá fotopastový monitoring, vyšetřování černého trhu s chráněnými druhy, osvěta místních komunit a také první pokusy o boj s invazními druhy rostlin na cenných krasových vodních plochách v rezervaci. V rámci osvěty a fundraisingu vznikl právě v této oblasti dokument *The Elephantist* mladých českých tvůrců.

Jeřábí život / Crane Life

Projekt Jeřábí život se v roce 2022, stejně jako v minulosti, věnoval jeřábům popelavým (*Grus grus*) v ČR a byl podpořen dvěma zoologickými zahradami, Zoo Ostrava a Zoo Liberec. Věnovali jsme se jak sledování již značených jedinců, tak i tohoročním mláďatům. Během hnízdní sezóny jsme označili 4 mladé jeřáby, dvěma z nich jsme nasadili GPS-GSM vysílače. Zaznamenali jsme nejranější hnízdění jeřábů na Českolipsku, kdy jsme rodinu s malými mláďaty pozorovali již na začátku dubna. Obě mláďata se tomuto páru podařilo úspěšně dovést až do vzletnosti. Jedno z nich jsme 3. 6. 2022 odchytily a vybavili GPS-GSM vysílačem, abychom mohli sledovat následný pohyb celé rodiny. Po vyhnízdění tato rodina odletěla na

tradiční shromaždiště do Saska, brzy se však vrátila zpět na Českolipsko a strávila zde zimu ve společnosti asi stovky dalších jeřábů.

Dlouhodobě sledujeme hnízdění jeřábů na lokalitě u Máchova jezera. Jeřábi zde vodili jedno mládě, kterému jsme nasadili vysílač. Bylo zajímavé vidět, jak se pohybují v této turisticky velmi exponované oblasti, chodí blízko chat a turistických cest. Bohužel toto mládě se smrtelně zranilo o dráty elektrického vedení na shromaždišti nedaleko České Lípy, dříve než opustilo ČR. K úrazu došlo ráno při pravidelném přeletu z nocoviště na krmiště, pravděpodobně za snížené viditelnosti.

K další ztrátě jeřába s vysílačem došlo v roce 2022 v Německu. Jeřáb 131641 uhynul uprostřed mokřadu Dubringer Moor. Po smrti byl odtažen ke kraji mokřadu, kde jsme při průzkumu okolí kadáveru našli vlčí stopy. Pravou příčinu úhynu již ale nebylo možné zjistit.

Zajímavý je pár z Moravskoslezského kraje, který se vytvořil ze dvou jeřábů s vysílačem pocházejících. Ač se jednalo o hodně mladé ptáky – věk 4 a 2 roky, vypadalo to, že se pokusili zahnízdit ve Zlínském kraji. Hnízdění ale nebylo úspěšné.

Zahájili jsme také pětiletý výzkumný projekt zaměřený na jeřáby na Šumavě, který by měl objasnit lokální přesuny a migrační zvyky této nově vznikající populace.

Rovněž jsme se věnovali i dalším ornitologickým a edukačním aktivitám. Podíleli jsme se na několika akcích pro veřejnost (např. Vítání ptačího zpěvu, Ptačí festival, programy pro školy), na nichž jsme prezentovali ochranu ptáků i jeřábů především dětem a laické veřejnosti.

Více na www.jerabizivot.cz a www.facebook.com/JerabiZivot.

Talarak Foundation

V roce 2022 se Talarak potýkal s řadou problémů. Musel se vypořádat se

složitou situací v personálním obsazení, v chovných centrech a přírodních rezervacích Bayawan. Ke konci roku je vše ale v dobré kondici a Talarak je připraven na rok 2023.

Jedním ze základních cílů bylo vybudovat spojení mezi místními, národními a mezinárodními organizacemi, kde si Talarak může vyměňovat znalosti nebo zdroje ve prospěch ochrany přírody. V tomto duchu Talarak pokračoval ve snaze rozšiřovat stávající partnerské vztahy. Byly využity příležitosti zapojit se do nových skupin jako oficiální nebo přidružení partneri. To zahrnovalo účast na EAZA Annual Conference 2022, několik workshopů pro skupiny plánující ochranu přírody, online a osobní setkání se stávajícími partnery a podporu místních iniciativ v našich aktivních oblastech na Filipínách.

Po ničivém tajfunu v prosinci 2021 se tvrdě pracovalo na obnově Negros Forest Park. Opravila se poškozená infrastruktura (včetně několika výběhů,

Dopadený pašerák měl u sebe taktéž kočky bengálské / foto: Lucie Čižmářová

---

kteří byly poškozeny pády stromů), zapojilo se nové ruční vodní čerpadlo a vytvořily se 2 řady nových voliér pro zoborožce a holuby negroské (kteří budou přemístěny z centra v Kabankalanu). V letošním roce došlo také ke zlepšení v zapojení návštěvníků do vzdělávacího programu. Díky pomoci zapálených dobrovolníků byl výrazně rozšířen tým, který navýšil možnosti bezplatných prohlídek s průvodcem, odpovídal na dotazy návštěvníků a představoval zvířecí ambasadorů. Také byl doplněn tým zvířecích ambasadorů o novou skupinu dravců včetně **orlíka filipínského** (*Spilornis holospilus*), **sovy zlatočerné** (*Tyto longimembris*) a **orla bělobřichého** (*Haliaeetus leucogaster*). K ambasadorům plazů se připojila také **agama filipínská** (*Hydrosaurus pustulatus*), **varan žlutohlavý** (*Varanus cumingi*) a krajty.

V přírodní rezervaci Bayawan se nadále získávali informace o námi vypuštěných zvířatech prostřednictvím fotopastí a telemetrických monitorovacích systémů. Velkou radost nám dělaly přírůstky vypuštěných sambarů skvrnitých, prasat visajánských a letos i zoborožců rýhozobých. Naši největší letošní událostí bylo zahájení programu vypouštění holubů negroských, který odhalil, že naše domnělé křehké holubice jsou odolnější a schopnější přežít v rezervaci, než jsme se původně domnívali. Byli jsme příjemně překvapeni, jak se holubi negroští přizpůsobili divočině přírodní rezervace a celkově se jim daří od vypuštění v červnu a srpnu 2022. Na začátku roku zavládlo nadšení, když náš pár zoborožců rýhozobých (Rudy a Penelope) přežil prosincový tajfun, aby pokračoval v námluvách a upevňoval své pouto, a pak využil jednu z našich umělých hnízdních budek k odchování potomka (Henry). Jednalo se nejen o prvního zoborožce rýhozobého, který byl vyveden tímto párem, a to při jejich prvním pokusu, ale také o první vyvedení zoborožce rýhozobého z jedinců odchovaných v zajetí a vypuštěných do volné přírody.

Tým Negros Island Assessment pod Talarakem také letos tvrdě pracoval na

hledání lokalit, kde se naše zájmové druhy stále vyskytují nebo kde jsou vhodná místa pro budoucí vypuštění. Jedna lokalita v letošním roce se dostala na náš seznam priorit, protože bylo zjištěno, že má vhodné prostředí a potenciálně tam žije 4 z 5 zájmových druhů, kterým se Talarak věnuje. Tato lokalita, známá jako Damutan, náleží původní komunitě obyvatel, se kterou chce Talarak spolupracovat na vytvoření chráněné oblasti a současně aplikovat původní postupy využívání půdy s respektem k divokým zvířatům.

Veterinární péče v Talarak Foundation

V loňském roce se kromě důsledného poskytování veterinární péče chovaným jedincům věnovalo také namátkovým hodnocením zvířat, čtvrtletnímu odčervování, obohacování života zvířat (tzv. enrichment) a monitorování chovu v Negros Forest Park a Kabankalan. Chovné středisko v Kabankalanu mělo několik mimořádných událostí kvůli podezření na aspergilózu u zoborožců. Veterinární péče byla také zapotřebí v rezervaci Bayawan, a to především co se týče kontroly zdravotního stavu holubů negroských a s připevňováním vysilaček na zmíněné ptáky. Dále probíhaly veterinární konzultace a vedení několika diplomových prací, zaměřených na chování zvířat v v Negros Forest Park a dále na identifikaci krevních hodnot u prasat visajánských a *Ketupa philippensis*. Studenti těchto prací pochází z University of St. La Salle Bacolod a University of Philippines Los Baños. Práce nyní čekají na publikování.

Česká koalice na ochranu biodiverzity (CCBC)

Pojďme si shrnout, co jsme v České koalici pro ochranu biodiverzity v roce 2022 zvládli:

V lednu ambasadorka Viki vytvořila v Prezi skvělé nabídkové video pro naše

CCBC do škol. Do CCBC do škol nám přibylí noví lektori: František Přiborský (The Kukang Rescue Program), Arthur F. Sniegón (Save-Elephants), Adéla Hemelíková a Tadeáš Toulec. Naši členové absolvovali kurz první pomoci v Zoo Liberec pod taktovkou Ondřeje Čecha a Denisy Friedrichové. V březnu (16. 3.) jsme s dětmi polepili v Praze zastávku autobusu Dobeška, aby do ní nenaráželi ptáci. Ve spolupráci se Zoo Liberec vzniklo vzdělávací video o supech.

Dostali jsme na půdě senátu poděkování za vzdělávání dětí v ochraně přírody. Vyhráli jsme díky podporovatelům 2. místo v soutěži Telekom, čímž jsme získali na programy částku 850 000 Kč! Dostali jsme se do semifinále cen SDGs 2022.

The Kukang Rescue Program

Program se společně s dalšími partnerskými programy a organizacemi zaměřil na potírání nelegálního obchodu s ohroženými druhy zvířat. V rámci toho se podařilo mezinárodnímu týmu v čele s indonéskou policií a českými ochranáři zatknout na západě Sumatry pašeráka jménem Greed. Přes několik Greedových skupin na WhatsAppu, které čítaly stovky členů, se denně prodávalo nespočet ohrožených divokých zvířat, včetně outloňů, luskounů a dokonce i mláděte slona sumaterského. Greed je nyní ve vězení.

Jako každoročně tým Kukang Programu pokračoval v monitoringu nočních divokých zvířat. Během monitoringu v Bandar Baru bylo zaznamenáno několik pozorování cibetek, dokonce vzácného a chráněného linsanga (*Prinodon linsang*), ale outloň se najít nepodařilo. Ukazuje se, že v blízkosti lidských obydlí jsou zvířata často vylovena, a vzdělávání místních obyvatel je tedy velmi důležitou součástí ochranných aktivit. V druhé oblasti, v Kuta Male, byl zaznamenán na jedné z tras rekordní počet je-

dinců, a to devět. Zaměstnáním bývalých lovců divokých zvířat, pytláků, a pěstováním kávy Kukang Coffee, díky níž místní lidé přestali lovit chráněná zvířata, se můžeme těšit z takového množství outloňů.

Outloni z Kuta Male jsou součástí 5dílné dokumentární série nazvané Our Great National Parks o pozoruhodných národních parcích světa, namluvené hlasem bývalého prezidenta Baracka Obamy. Jedním z nich je i Národní park Leuser, na severu indonéského ostrova Sumatra, kde záchranný program Kukang společně s místními lidmi úspěšně chrání outloně a další divoká zvířata před nelegálním obchodem. Kromě samotné epizody „Gunung Leuser, Indonesia“, kde se objevili outloni z terénní oblasti programu a také projekt Kukang Coffee, vznikl i krátký dokument o ochranných aktivitách Záchranného programu Kukang. Komunita farmářů z Kukang Coffee projektu se stále rozrůstá. Získat dobré sazenice kávovníku je ale pro místní farmáře stále obtížnější, a tak v rámci tohoto projektu dostal každý člen Kukang kávové komunity 200 sazenic kávovníků a 20 sazenic avokádových stromků. Avokádové stromy byly vybrány proto, aby vysá-

Nejlepší učitelka v centru Kukang v programu Education4Conservation / The best teacher in the Kukang centre in the program Education4Conservation / foto: Kukang Rescue Program

---

zené stromy vytvořily biokoridory pro divoká zvířata a navíc bude avokádo tvořit důležitý zdroj financí pro farmáře. Takže nejen, že farmáři neloví chráněná zvířata, ale budou jim vytvářet i lepší prostředí. Kromě toho do ČR dorazilo dalších 800 kg Kukang kávy, a to ve větší kvalitě než kdy dříve. Kukang škola je součástí Záchraného programu Kukang už od jeho samého začátku v partnerství se Zoo Liberec. Cílem školy je poskytnout dětem zázemí, kde se mohou vzdělávat o přírodě a zvířatech, která žijí hned za domem, nebo se učit anglicky. Jelikož původní budova školy se už rozpadá a končí jí nájemní smlouva, tak se od konce léta staví nová, naše vlastní škola přímo v Kukang Centru. Děti se v ní budou vzdělávat zábavněji a ve větších prostorách blíž k přírodě. Základy už stojí na svahu kopce v záchraném centru. Budova primárně ze dřeva a bambusu bude obsahovat dvě třídy, sborovnu a společenskou místnost, kde se děti budou moci scházet, číst si a účastnit se různých akcí. Při položení základního kamene se sešli místní významní politici, náboženští představitelé a zástupci místní komunity, kteří projekt podpořili. Stavba nové školy bude dokončena v průběhu roku 2023. Kukang škola se také zapojila do mezinárodního programu Education4Conservation. Tento projekt má ambice vzdělávat o přírodě a její ochraně předškolní děti a působí kromě Indonésie také na několika dalších místech po celém světě, například na Madagaskaru nebo v Botswaně. Koordinátorka vzdělávání Novi byla v rámci tohoto programu oceněna certifikátem Nejlepší učitel roku 2021. V rámci vzdělávání a péče o zvířata Kukang Program ve svém záchraném centru uspořádal několikadenní akcí – bezplatné odčervení a odblení čtyřnohých mazlíčků obyvatel Sumatry zdarma. Zároveň se specializovaný vzdělávací tým snažil vysvětlit návštěvníkům a majitelům rozdíl mezi ohroženou divokou faunou a jejich mazlíčky, že není dobré to zaměňovat a proč nejsou divoká zvířata pro roli mazlíčků vhodná.

Letos vyšla také vůbec první rozsáhlá EAZA příručka k chovu outloňů a tým Kukang Programu se podílel na její tvorbě. Program se také stále zaměřuje na zajištění udržitelné populace outloňů malých v lidské péči, tzv. ex situ. Kukang program tak začal propagovat jako jedno z možných řešení výstavbu chovných center pro outloňe malé (tzv. outloní archy) v rámci moderních zoologických zahrad sdružených především v Evropské asociaci zoologických zahrad a akvárií (EAZA). Tyto „outloní archy“ již začínají vznikat v několika zoologických zahradách a v roce 2022 se již povedlo outloňe malé dovést do několika z nich – konkrétně se jedná o Zoo Ostrava a Zoo Olomouc.

Projekty podpořené Zoo Liberec

Zátoka nosatých opic (zatokanosatyochop.cz)

Ochrana ekosystému v Balikpapanském zálivu na Borneu. S vlajkovým druhem kahau nosatým se projekt věnuje osvětě, výzkumu, vzdělávání a environmentální lobby za zachování tohoto přírodně významného místa.

Bulindi (bulindichimpanzees.weebly.com)

Projekt je zaměřený na ochranu 300 divokých šimpanzů, kteří se snaží přežít na nechráněném území v Ugandě ve východní Africe. Ochrana je realizována skrz místní komunity, jejichž aktivity a úsilí vedou k zachování této populace lidoopů v přírodě.

Česká koalice na ochranu biodiverzity (CCBC) (ccbc.cz)

Zastřešující koalice organizací se zaměřením na ochranu biodiverzity a udržitelný rozvoj po celém světě. Součástí nadace jsou osvětové a vzdělávací aktivity pro děti i dospělé.

Ecosystem Impact (ecosystemimpact.com)

Ochrana ostrovních ekosystémů se zaměřením na mořské želvy a ptactvo v oblasti souostroví Pulau Banyak a ostrova Simelue v Indonésii.

Faunus (faunus.cz)

Podpora organizace Snow Leopard Trust na ochranu a výzkum sněžného levharta (*Panthera uncia*) a podpora chráněných dílem pro děti v táboře AMPO v Burkina Faso.

Lestari (protectingnature.org)

Ochrana ostrovních ekosystémů, mořských želv a loskutáků v Indonésii, vzdělávání a propojování lidí se zájmem o udržitelný rozvoj a ochranu přírody.

Talarak Foundation (talarak.org)

Komplexní ochrana, výzkum a vzdělávání se zaměřením na endemity Visayánských ostrovů na Filipínách.

The Kukang Rescue Program (kukang.org)

Ochrana outloňů, vzdělávání a boj proti nelegálnímu obchodu s divokými zvířaty a práce s místními komunitami na Sumatře.

Kareta obrovská / foto: Adéla Hemelíková

NATURE CONSERVATION AND LIBEREC ZOO

Liberec Zoo lays great emphasis on nature conservation, which is constantly developing. Liberec Zoo endeavours to keep up and be proactive in the field of nature conservation as much as possible. The implementation of conservation projects and activities is also possible thanks to the visitors to Liberec Zoo. CZK 2 from each ticket sold goes to the so-called in situ fund, which is used to finance conservation projects. A total of CZK 783,588 was raised in 2022.

This year, cooperation between Liberec Zoo and The Bulindi Chimpanzee & Community Project organization, which protects and researches around 300 chimpanzees in the cultural landscape in Uganda, and at the same time supports sustainable development of local communities, has deepened. This is an example of a conservation project aimed at finding a solution to the conflict and the possibility of coexistence of humans and wild animals. Furthermore, the project offers a unique opportunity to monitor not only the development of the situation and the environment in which both groups coexist, but also the consequences of sharing the environment. This also applies to health, communicable diseases and parasites.

A big thanks and appreciation go to Plavy Primary School which, on the occasion of Environment Day school markets, raised a staggering CZK 15,498 by selling pupils' products that went to protect Bangkaru Island in Indonesia, where sea turtles are protected. The pupils of the school were very well prepared and had all the information about the protection of sea turtles and why it is important to protect them.

All vulture species in Africa have experienced a drastic population decline in recent years, and the issue needs to be actively addressed. To that end, Liberec Zoo has purchased a transmitter, which was attached to a rehabilitated Rüppell's vulture (*Gyps rueppellii*) and which is now used to monitor

its movements and watch closely if the individual has died. The reason is the possibility of a quick reaction in case the vulture is poisoned with diclofenac. Timely intervention would prevent the death of other vultures that would be attracted to carrion.

Liberec Zoo has been dedicated to nature conservation in Indonesia for a long time. To implement its conservation activities, it cooperates with many other organizations, including the Lestari organization. You can read more about joint activities in the Lestari section. Besides, it is worth mentioning the support of the Tebat Rasau community in Belitung, Indonesia. This community uses the local wetlands and river in a sustainable way, and also endeavours to preserve the adjacent forest. Last year, a proposal for taking over the management of this forest by the local village was submitted, which would guarantee forest preservation, sustainable use and protection. So far, the decision of the ministry has not been made yet.

In Indonesia, Liberec Zoo has also cooperated with the Conservation Response Unit (CRU), which is dedicated to the Sumatran elephant protection. CRU has received a grant from the Czech Development Agency, aimed at finding other ways of financial self-sufficiency of the elephant centre in Tangkahan. The goal was to start producing paper from elephant dung, which would be offered to tourists as a souvenir. The grant also included the construction of an information and education centre. Romana Kremláčková, a volunteer, travelled to the site to start paper production, and the first pieces of elephant paper were produced with her help. Unfortunately, it has not been possible to start elephant paper production on a regular basis yet, because the machine for grinding fibre from elephant dung is still at the customs office.

A great achievement was the capture of a smuggler nicknamed Greed. A lot of people collaborated on the entire operation, including Liberec Zoo

---

and Lestari. You can read more about the operation in the Kukang Rescue Program section.

This year, Liberec Zoo's participation in research and conservation activities in the Congo has continued, as well. Specifically, thirty photo traps were placed on the Messok-Dja salt pans, which are used to collect data on the use of individual parts of the salt pans by animals, based on which it will be also possible to more effectively determine the importance of individual salt pans in other places. You can read about other activities in the Congo and Central Africa in the Save-Elephants section.

On behalf of the entire research and nature conservation department of Liberec Zoo, I want to thank everyone who participates in the running of the zoo. Without a stable, professional and helpful team, Liberec Zoo would not be able to dedicate itself to nature conservation to such an extent.

Liberec Zoo actively cooperates on these projects

The return of the bearded vulture to the wild

Last year, it was not possible to rear any young bearded vultures in Liberec Zoo. Nevertheless, during the entire history of Liberec Zoo's participation in the programme of the return of the bearded vulture to European countryside since 2002, twelve individuals reared in Liberec Zoo have already been released to the wild. Of these birds, two have died and one is presumed dead. Of the nine living bearded vultures, two have already been proven to breed, one bird's feather has been found in an active nest, and two have been sighted on the breeding grounds.

You can read more about the bearded vulture breeding in Liberec Zoo and its involvement in the release of the cinereous vulture in Bulgaria in 2022, in the zoology department chapter.

Maneless zebra conservation

At the beginning of July 2022, a second expedition led by the Liberec Zoo took place to the Ugandan protected areas, which are inhabited by the maneless zebra. This time, Luděk Čulík as a representative of the partner zoo in Dvůr Králové, Tomáš Jirásek from the Plzeň Zoo and Aggrey Rwetsiba as a representative of the Ugandan Wildlife Authority UWA participated in the entire trip. The team gradually visited the Pian Upe Game Reserve and again observed and scored zebras. They also visited the site of the original capture and transit camp of Josef Vágner Nabiswa. The main point of the program, also identical to the previous expedition, was Kidepo Valley National Park on the border with South Sudan. Here the team tried to monitor the local population of maneless zebras and collect data for comparison with the situation three years ago, in order to be able to better estimate the future development of the Kidepo herd. The team continue to deepen the relationship with the Ugandan side and in the coming months both sides will focus on setting specific goals that should be fulfilled together to save this endangered taxon.

Lestari

In 2022, in close cooperation with Liberec Zoo and the Indonesian non-profit organization Ecosystem Impact Foundation, the Lestari organization prioritized the protection of Bangkaru Island in the Pulau Banyak archipelago in Indonesia. The island's signature species are green sea turtles and leatherback sea turtles, which nest there. The island is also inhabited by the critically endangered Nias myna and many other species. Thanks to a monitoring programme, the turtles and birds nesting within range of the ranger base are relatively safe from poachers. Since Bangkaru Island has an area of approximately 65 km², it is necessary to guard the island also with the help

---

of maritime patrols. Last year, there were seven maritime patrols in total. During the patrols, it was possible to catch six live green sea turtles, one hawksbill sea turtle and twenty-four live Nias mynas. All the turtles were released back into the sea. All the mynas, except for three individuals that had to be taken to a rescue centre due to their poor condition, were released into the wild.

Under the auspices of the Ecosystem Impact Foundation and Liberec Zoo, a grant has been obtained from the Ocean Park Conservation Foundation Hong Kong titled Increasing conservation effectiveness and sea turtle management on Bangkaru Island, Indonesia. This grant is aimed at helping to increase the effectiveness of the existing programme on the island, primarily by collecting data on sea turtle nesting and bird occurrence. This year, there have been mainly the preparatory stages, and the main stage will be in 2023.

A big thanks goes to Ostrava Zoo, which dedicated this year to protecting Nias mynas. Thanks to a charity run, a staggering CZK 154,000 was raised. This money was used for the operation of the team in Indonesia that obtained important information about myna hunting and smuggling in the Pulau Banyak archipelago, and participated in the maritime patrols.

A big thanks also goes to the main Indonesian coordinator of these activities, who participated in all activities aimed at protecting mynas and sea turtles, as well as in investigating illegal wildlife trade and the demanding administration and meetings throughout a greater part of Indonesia.

In the Pulau Banyak archipelago, there continued the Eduindo volunteer programme that promotes teaching English and environmental education in the area. The volunteers are students of Palacký University Olomouc.

Lestari has also restored the long-missing website, which can be found at www.protectingnature.org.

Save-Elephants

Last year, the activities of the association continued to focus on three countries: the Congo, Cameroon and Chad. In Chad, volunteers and local collaborators continued developing and expanding the project of building electric fences to protect a part of the farmers' fields from hippos which regularly damage their crops. During the period in question, all of the completed fences were fully functional, and there were no poaching incidents recorded in the area. The number of hippos in the key section of the Logone River was determined at 39 individuals.

In the English-speaking part of Cameroon, which has long suffered from civil unrest and security risks that have a negative impact on the possibility of effective wildlife conservation, the association has managed to detect and put behind bars an international ape skull trafficker. The trafficker offered a pair of western lowland gorilla skulls, a chimpanzee skull and five smaller primate skulls to a fake bidder from Save-Elephants. In cooperation with the LAGA (EAGLE Network) organization, the person in question was arrested and sentenced to 3 months in prison by a Cameroonian court, with his release conditioned upon payment of a fine, which has not been paid yet, so the culprit remained behind bars throughout the whole year.

In the Congo where the association's activities are concentrated the most, cooperation with WWF on long-term monitoring and protection of large mammals in the northern part of the country has continued. In the south of the Congo, on the other hand, the association has succeeded in exploring the biologically valuable and geologically unique Tsoulou karst wildlife reserve. Unfortunately, this reserve has not enjoyed any state protection for over 30 years. The Czech Association is therefore negotiating with the Ministry of the Environment of the Congo about the possibility of mana-

---

ging this reserve, including wider surroundings. Camera monitoring, investigating illegal wildlife trafficking, educating local communities, as well as the first attempts to combat invasive plant species on the valuable karst water bodies in the reserve are currently underway in the area. As part of education and fundraising, The Elephangelist documentary was shot in this area by young Czech authors.

Crane Life

In 2022, as in the past, the Crane Life project was dedicated to the common crane (*Grus grus*) in the Czech Republic, and supported by two zoological gardens, Ostrava Zoo and Liberec Zoo. We focused on monitoring the already banded individuals as well as crane chicks that hatched that year. During the nesting season 4 young cranes were banded, two of them were fitted with GPS-GSM transmitters.

The earliest crane nesting was recorded in the Česká Lípa area, when a family with young chicks was observed as early as at the beginning of April. This couple managed to successfully teach both chicks to fly. On June 3, 2022 one of them was captured and fitted with a GPS-GSM transmitter, so we were able to trace the subsequent movements of the entire crane family. After the nesting, the family flew to a traditional gathering place in Saxony, but soon returned to the Česká Lípa area and spent the winter there in the company of about a hundred other cranes.

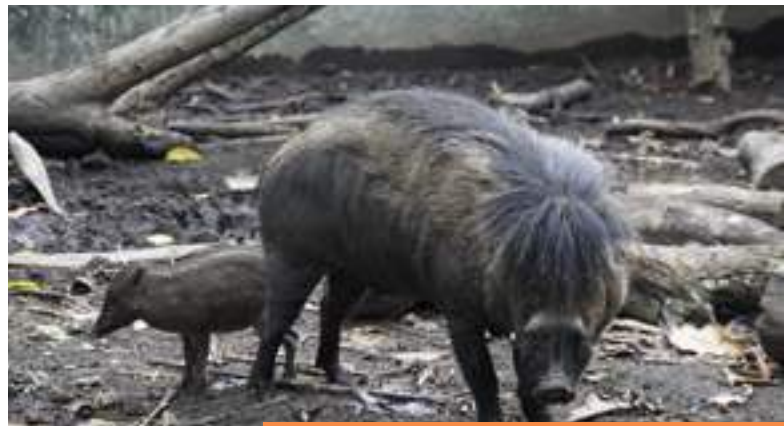
For a long time, we have been monitoring crane nesting at the locality near Máchovo Lake. The cranes reared one chick, which was fitted with a transmitter. It was interesting to see its movements around this popular tourist area, walking close to the huts and hiking trails. Unfortunately, the chick was fatally injured by power lines at a gathering place near Česká Lípa, before leaving the Czech Republic. The accident occurred in the morning during

a regular flight from the roost to the feeding ground, probably in reduced visibility conditions.

Another loss of a crane fitted with a transmitter occurred in 2022 in Germany. Crane 131641 died in the middle of the Dubringer Moor wetland. Its dead body was dragged to the edge of the wetland, where wolf prints were found while investigating the area around the cadaver. However, the actual cause of death could not be determined.

An interesting couple was made from two cranes, fitted with transmitters, from the Moravian-Silesian Region. Although these were very young birds - aged 4 and 2, they apparently tried to nest in the Zlín Region. But the nesting was not successful.

We have also started a five-year research project focused on cranes in Šumava, which should clarify the local movements and migration habits of this emerging population.

Prase visajánské / Visayan warty pig / foto: Pavel Zoubek

We have also devoted ourselves to other ornithological and educational activities, and participated in several public education campaigns (e.g. Welcoming birdsong, Bird Festival, programmes for schools), where we presented the protection of birds and cranes, especially to children and the general public. For more information visit www.jerabizivot.cz and www.facebook.com/JerabiZivot.

Talarak Foundation

In 2022 Talarak had some ups and downs across our staff, captive centers and the Bayawan Nature Reserve, but by the end of the year we are looking and feeling great and ready for 2023.

One of our foundation goals is to build connections between local, national and international organisations where we can exchange knowledge or resources for the benefit of conservation. We have continued in this vein trying to expand our existing partner interactions, but also took opportunities to engage with new groups as official partners or affiliated partners who can benefit us or be benefited by us. This included participating in the EAZA 2022, multiple workshops for conservation planning groups, meetings online and in person with existing partners, and supporting more local initiatives in our active areas.

After the destructive typhoon in December 2021 we worked hard to recover Negros Forest Park. We repaired our damaged infrastructure (including several enclosures that were damaged by tree falls), input a new manual water pump, and created 2 rows of new aviaries for our hornbills and bleeding heart doves (to be relocated from Kabankalan). This year also saw improvements in our visitor engagement and education program. We have grown our engagement team significantly through the help of passionate volunteers, and they have made instant impacts providing free guided tours, answering visi-

tor questions and displaying our animal ambassadors. We have also added to our ambassador team, with our new raptor squad including a Serpent Eagle, Grass Owl, and new White Bellied Sea Eagle, joining our reptile ambassadors of our Sailfin Lizard, Yellow Headed Monitor, and Pythons.

In the Bayawan Nature Reserve we have continued to learn more from our released animals, through our camera trapping and telemetry monitoring systems, and continue to be blessed with new wild births from the spotted deer, warty pigs and now hornbills. Our biggest events this year were the start of our Negros Bleeding Heart release program, which has revealed our suspected fragile doves to be more hardy and capable of surviving in the reserve than we initially feared, and the birth of our first wild Visayan hornbill from a captive-wild released individuals. We have been pleasantly surprised with how our bleeding hearts have adapted to the wilderness of the nature reserve, feeding, interacting and surviving well since the releases in June and August 2022. But we were elated at the start of the year when our hornbill pair (Rudy and Penelope) had survived the December typhoon, to continue courting and strengthening their bond, and then utilised one of our artificial nest boxes to produce their chick Henry. This was not only the first Visayan hornbill to be fledged from this pair (in their first try), but it is the first fledging of a wild hornbill from captive bred and released individuals. Our Negros Island Assessment team have also been hard at work this year looking for those sites where our species is still existing or habitat suitable for future releases. One site assessed this year has shot up our priority list as we identified that it had viable habitat and potentially 4 of the Big 5 species still existing. Known as the Damutan wilderness, this site is also an indigenous community which we are hoping to work alongside to create a conservation area interwoven with native land use practices and indigenous wildlife respect.

Veterinary Care in Talarak Foundation

Last year, in addition to the continuous provision of veterinary care to the reared individuals, Talarak Foundation also devoted itself to randomized animal evaluations, quarterly deworming, animal life enrichment and monitoring of breeding in Negros Forest Park and Kabankalan. The Kabankalan breeding centre had several emergencies due to suspected aspergillosis in hornbills. Veterinary care was also needed in the Bayawan Nature Reserve, mainly to check the health status of the Negros bleeding-heart pigeons and attach transmitters to the birds. In addition, there occurred veterinary consultations and supervision of several diploma theses dealing with animal behaviour in Negros Forest Park and blood counts in Visayan pigs and Philippine eagle-owls (*Ketupa philippensis*). The students writing these theses come from the University of St. La Salle Bacolod and the University of Philippines Los Baños. The student theses are awaiting publication now.

Czech Coalition for Biodiversity Conservation (CCBC)

Let us summarize what the Czech Coalition for Biodiversity Conservation managed to accomplish in 2022:

In January, Ambassador Viki made an excellent promotional video in Prezi for our CCBC for Schools project. The CCBC for Schools project acquired new lecturers: František Přebický (The Kukang Rescue Program), Arthur F. Sniegón (Save-Elephants), Adéla Hemelíková and Tadeáš Toulec. Our members completed a first aid course in Liberec Zoo, led by Ondřej Čech and Denisa Friedrichová. On March 16, we, together with children, taped the Dobeška bus stop in Prague to prevent birds from crashing into it. An educational video about vultures was made in cooperation with Liberec Zoo.

We received acknowledgement on the floor of the Senate for educating children in nature conservation. Thanks to the supporters, we won 2nd pla-

Veterinární vyšetření v Talarak Foundation / Veterinary examination at Talarak Foundation

ce in the Telekom competition, which earned us CZK 850,000 for our programmes! We reached the semi-finals of the SDGs 2022 awards.

The Kukang Rescue Program

The Kukang Rescue Program, together with the other partner programmes and organizations, focused on combating illegal trade in endangered animal species. As part of this programme, an international team led by the Indonesian police and Czech security guards managed to arrest a smuggler named Greed in the west of Sumatra. Through Greed's several WhatsApp groups, which numbered hundreds of members, countless endangered wild animals were sold daily, including Sunda slow lorises, pangolins, and even a baby Sumatran elephant. Greed is currently in prison.

As every year, the Kukang Rescue Program team continued to monitor nocturnal wild animals. Several sightings of civets, even of the rare and

Outloň zaznamenaný při monitoringu / A slow lori recorded during a monitoring
foto: Lucie Čizmářová

protected spotted linsang, were recorded during the monitoring in Bandar Bar, but Sunda slow lorises were not found. It turns out that the animals are often hunted near human dwellings, so educating local residents is a very important part of conservation activities. In another area, in Kuta Male, nine individuals were sighted on one of the routes, which is a record number. By employing ex-wildlife poachers and growing Kukang Coffee, thanks to which the local people have stopped hunting protected animals, we can enjoy such numbers of Sunda slow lorises.

The Sunda slow lorises of Kuta Male are part of a 5-part documentary series called *Our Great National Parks* about the world's remarkable national parks, narrated by former President Barack Obama. One of them is Leuser National Park in the north of the Indonesian island of Sumatra, where the Kukang Rescue Program, together with the local people, successfully protects Sunda slow lorises and other wild animals from illegal trade. In addition to the "Gunung Leuser, Indonesia" episode featuring Sunda slow lorises from the programme's field area as well as the Kukang Coffee project, a short documentary was made about the Kukang Rescue Program conservation activities. The community of farmers participating in the Kukang Coffee project continues to grow. However, getting good coffee tree seedlings is increasingly difficult for the local farmers, so as part of this project, each member of the Kukang coffee community has received 200 coffee tree seedlings and 20 avocado tree seedlings. Avocado trees were selected because the planted trees will form wildlife biological corridors and, in addition, avocados will become an important source of finance for the farmers. So not only will farmers not hunt protected animals, but they will also create a better environment for them. Furthermore, an additional 800 kg of Kukang coffee has arrived in the Czech Republic, of a higher quality than ever before.

Kukang School has been part of the Kukang Rescue Program since the very

---

beginning of partnership with Liberec Zoo. The aim of the school is to provide children with a background where they can learn about nature and animals that live right behind their houses, or learn English. Since the original school building is already falling apart and the lease agreement for it expires, our own new school is being built, directly in the Kukang Centre, starting from the end of the summer, so that children can learn the fun way and in larger spaces closer to nature. The school building foundations are already standing on the hillside near the rescue centre. The school, primarily made of wood and bamboo, will have two classrooms, a staff room and a common room where children will be able to gather, read and participate in various activities. At the ceremony of laying the foundation stone, prominent local politicians, religious leaders and representatives of the local community gathered to support the project. The construction of the new school will be completed in 2023. Kukang School has also joined the international Education4Conservation programme. This project aims to educate pre-school children about wildlife conservation and, along with Indonesia, operates in several other places around the world, such as Madagascar or Botswana. Within the framework of this programme, education coordinator Novi has won the Best Teacher Award 2021. As part of education and animal care, the Kukang Rescue Program organized a several-day event in its rescue centre to deworm and de-flea, free of charge, the four-legged pets of Sumatra residents. At the same time, the specialist education team tried to inform visitors and owners about the difference between endangered wild animals and their pets, that it is not good to mix them up and why wild animals are not suitable as pets.

This year also saw the publication of the first ever comprehensive EAZA guide to the Sunda slow loris breeding, and the Kukang Rescue Program team participated in its creation. The programme also aims to ensure a sustainab-

le Sunda slow loris population in human care, the so-called ex situ. The Kukang Rescue Program thus started to promote, as one of the possible solutions, the construction of Sunda slow loris breeding centres for (the so-called Sunda slow loris arks) in modern zoos associated mainly in the European Association of Zoos and Aquaria (EAZA). These "Sunda slow loris arks" have already started to appear in several zoos, and in 2022 it was already possible to bring small Sunda slow lorises to some of them, specifically to Ostrava Zoo and Olomouc Zoo.

Projects supported by Liberec Zoo

The Bay of Proboscis Monkeys (www.zatokanosatychopic.cz)

Ecosystem conservation in Balikpapan Bay, Borneo. With the signature proboscis monkey species, the project is dedicated to raising awareness, research, education and environmental lobbying for the preservation of this naturally significant site.

Bulindi (bulindichimpanzees.weebly.com)

The project is aimed at protecting 300 wild chimpanzees trying to survive in unprotected areas in Uganda, East Africa. Conservation is implemented through local communities, whose activities and efforts lead to the preservation of this ape population in the wild.

Czech Coalition for Biodiversity Conservation (CCBC) (www.ccbc.cz)

An umbrella coalition of organizations dedicated to biodiversity conservation and sustainable development worldwide. The foundation includes educational and educational activities for children and adults.

Odebírání vzorků DNA z karet obrovských / Collection of DNA samples from green turtles
foto: Ilham Nas

Ecosystem Impact (www.ecosystemimpact.com)

Conservation of island ecosystems with a focus on sea turtles and birds in Pulau Banyak and Simeulue Island in Indonesia.

Faunus (www.faunus.cz)

Support of the Snow Leopard Trust for the snow leopard (*Panthera uncia*) protection and research, and support of protected children in AMPO camp in Burkina Faso.

Lestari (www.protectingnature.org)

Protecting island ecosystems, sea turtles and mynas in Indonesia, educating and connecting people interested in sustainable development and nature conservation.

Talarak (www.talarak.org)

Comprehensive wildlife conservation, research and education focusing on the endemics of the Visayan Islands, the Philippines.

The Kukang Rescue Program (www.kukang.org)

Protecting the Sunda slow loris, educating, combating illegal wildlife trade and working with local communities in Sumatra.

Následující řádky jsou věnované přehledu vědecké, publikační, odborné a vzdělávací činnosti zaměstnanců liberecké zoo za rok 2022.

Za zmínku také stojí kurz profesní kvalifikace chovatel v zoo, který je známý pod zkratkou SVOPAP. Kurz začal v listopadu tohoto roku a bude pokračovat až do dubna 2023. Přednášejícími na kurzu jsou také zaměstnanci Zoo Liberec Petra Bolechová a Luboš Melichar.

Pro studenty na Univerzitě Palackého v Olomouci a letos také pro studenty univerzity Andalas v Padangu v Indonésii proběhl již potřetí předmět Úvod do ochrany biodiverzity v Indonésii pod vedením Tomáše Ouhela.

Vědecké publikace pracovníků Zoo Liberec

Krojerová-Prokešová, J., Gajdárová, B., Reiners, T. E., **Bolechová, P.**, Kleven, O., Koubek, P., Nowak, C., Ozoliņš, J., Tām, B., Voloshina, I., & Vallo, P. (2022). Ex situ versus in situ Eurasian lynx populations: implications for successful breeding and genetic rescue. *Conservation Genetics*. <https://doi.org/10.1007/s10592-022-01494-y>

Mason, B., **Petrželková, K. J.**, Kreisinger, J., Bohm, T., Cervena, B., Fairet, E., Fuh, T., Gomez, A., Knauf, S., Maloueki, U., Modrý, D., Shirley, M. H., Tagg, N., Wangue, N., & Pafčo, B. (2022). Gastrointestinal symbiont diversity in wild gorilla: A comparison of bacterial and strongylid communities across multiple localities. *Molecular Ecology*, 31(15), 4127–4145. <https://doi.org/10.1111/mec.16558>

Nosková, E., Modrý, D., Baláž, V., Červená, B., Pomajbíková, K., Zechmeisterová, K., Leowski, C., **Petrželková, K. J.**, Pšenková, I., Vodička, R., Kessler, S. E., Ngoubangoye, B., Setchell, J. M., & Pafčo, B. (2023). Identification of potentially zoonotic parasites in captive orangutans and semi captive

mandrills: Phylogeny and morphological comparison. *American Journal of Primatology*. <https://doi.org/10.1002/ajp.23475>

Petrželková, K. J., Samaš, P., Romportl, D., Uwamahoro, C., Červená, B., Pafčo, B., Prokopová, T., Cameira, R., Granjon, A., Shapiro, A., Bahizi, M., Nziza, J., Noheri, J. B., Syaluha, E. K., Eckardt, W., Ndagijimana, F., Šlapeta, J., Modrý, D., Gilardi, K. V. K., ... Cranfield, M. R. (2022). Ecological drivers of helminth infection patterns in the Virunga Massif mountain gorilla population. *International Journal for Parasitology. Parasites and Wildlife*, 17, 174–184. <https://doi.org/10.1016/j.ijppaw.2022.01.007>

Pyszko, M., Němeček, P., Horák, O., Páral, V., Kotrba, R., Hoffman, L. C., & **Robovský, J.** (2022). Newly described anatomical opening on forelimb tendon in the artiodactyls and its relation to knee clicks. *Scientific Reports*, 12(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-022-08303-z>

Robovský, J., Jirků, M. (2022). Evolutionary origin of European bison, pp. 4–8. In: Olech, W. and Perzanowski, K., 2021. European bison (*Bison bonasus*). Strategic species status review 2020, IUCN SSC Bison Specialist Group and European Bison Conservation Center, 141 pp. www.iucn.org/commissions/ssc-groups/mammals/mammals-a-e/bison

Robovský, J., Rookmaaker, K. (2022). Rhinoceros specimens included in anatomical and morphological studies by Prof. A. J. E. Cave. *Lynx n. s.* (Praha) 53: 333–350.

Schulz, D., Pšenková-Profousová, I., Červená, B., Procter, M., Neba, T. F., Modrý, D., **Petrželková, K. J.**, & Gablan, M. A. (2021). Occurrence and diversity of anaerobic gut fungi in wild forest elephants and buffaloes inha-

---

biting two separated forest ecosystems in Central West Africa. *Journal of Vertebrate Biology*, 71(21033). <https://doi.org/10.25225/jvb.21033>

Zahradníčková, V., Benda, P., **Robovský, J.** (2022). Sloni chování v Zoo Praha – soupis odborné literatury, diplomových prací a sbírkového materiálu (Elephants kept in Prague Zoo – list of scientific literature, theses and collection specimens). *Gazella* 47–48 (2020–2021): 187–191.

Obhájené bakalářské práce studentů ve spolupráci se Zoo Liberec

- Nedvědová Jana: Welfare Assessment pro vybrané druhy primátů v chovu Zoo Liberec, ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)
- Šustová Anna: Enrichment Plan pro vybrané druhy primátů v Zoo Liberec, ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)
- Vondráčková Lucie: Welfare Assessment pro vybrané druhy šelem v chovu Zoo Liberec, ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)
- Obhájené magisterské práce studentů ve spolupráci se Zoo Liberec
- Albrechtová Šárka: Chování gibbonů (čeleď *Hylobatidae*) při předložení různých forem potravy, ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)
- Cibulka Petr: Chování gibbonů (*Hylobatidae*) při předložení makety predátora, ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)
- Lukšíková Sára: Vokální reakce gibbonů (čeleď *Hylobatidae*) na maketu hada, ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)

Sběr dat pro bakalářské práce v Zoo Liberec

Adamová Markéta: Enrichment Plan pro vybrané druhy šelem v Zoo Liberec, ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)

Sběr dat pro magisterské práce v Zoo Liberec

- Chmelařová Anna: Sociální postavení u samic paviána pláštěkového (*Papio hamadryas*), ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)
- Stošková Michaela: Sdílení potravy u gibbonů (čeleď *Hylobatidae*), ČZU (Vedoucí práce: **Petra Bolechová**)

Odborně populární publikace pracovníků Zoo Liberec

- Axmanová I., **Robovský J.**, Chytrý M., 2022. Zamrzlé safari. *Vesmír* 101(3): 170–175.
- **Bolechová, P.**, 2022. Potravní nároky divokých koz a ovcí. *VVS info* 23: 22 – 23. www.vvs.cz
- **Petrželková, K. J.**, Havlík, J., 2022. Co všechno prozradí mikrobiom. *Trojský koník* (4): 40–41.
- **Robovský J.**, Konečná M., 2022. Když dětská kniha není jen pro děti – rec. Tim Flannery: Objevuj svět zvířat. Podivní, divocí, úžasní! *Vesmír* 101(3): 198–199.
- **Robovský J.**, Mikeš V., 2022. Recenze na knihu: M. Anděra a P. Zbytovský – Savci Táborska – záslužný počín k poznání místní fauny. *Živa* LXX(2): LIX.

Seznam konferencí s účastí pracovníků Zoo Liberec

27. 9.–1. 10. EAZA Annual Conference 2022 (Albufeira, Portugal)

Březen, Setkání členů CEC (EAZA Conservation education committee), (Amsterdam, Holandsko)

15. 12. Setkání členů CEC (EAZA Conservation education committee), (online)

2. 10. Veletrh ekologické výchovy (SEV Horní Maršov)

Příspěvek zaměstnanců Zoo Liberec: Turistika a welfare zvířat, přednáška (**Petra Bolechová**)

17.–20. 5. EAZA Conservation Forum 2022 (Záhřeb, Chorvatsko)

Příspěvek zaměstnanců Zoo Liberec:

- New zoo-based international initiative fighting wildlife traffickers in Southeast Asia. Reaction on an ongoing trade shift from monitorable animal markets to the online trade with a focus on small mammals especially pangolins, small primates and songbirds, přednáška (**Tomáš Ouhel**, František Přiborský)
- A holistic approach in the protection of Bangkaru Treasure Island in Sumatra: the role of zoos in conservation and research, přednáška (**Pavel Zoubek, Adéla Hemelíková, Tomáš Ouhel**)

26. 10. The 4th International Conference On Fisheries, Aquatic, And Environmental Sciences (Banda Aceh, Indonésie)

Příspěvek zaměstnanců Zoo Liberec:

- Contemporary insights into sea turtle use in Sumatra: Will we save them or lose them? (**Adéla Hemelíková**, Nur Fadli, Awaluddin, Teuku Reza Ferasyi)

2.–4. 11. Komise pro in situ projekty a Komise ochrany fauny ČR a SR (Bojnice, Slovensko)

Příspěvek zaměstnanců Zoo Liberec:

- Tebat Rasau – Jak komunita chrání a udržitelně využívá mokřady na ostrově Belitung, Indonésie, přednáška (**Pavel Zoubek**)
- Možnosti spolupráce mezi zoo v ochraně mořských želv v Indonésii, přednáška (**Adéla Hemelíková**)
- Boj proti pašerákům zvířat, přednáška (**Tomáš Ouhel**)
- Stanovisko UCSZOO k palmovému oleji a budoucnost, diskuze (**Tomáš Ouhel**)

20. 11. Animal Training Methods 2022, (online)

28.–29. 11. Kostelecké Inspirování

Příspěvek zaměstnanců Zoo Liberec:

- Insights into ongoing sea turtle harvest in Indonesia, Sumatra (**Adéla Hemelíková**, Nur Fadli, Awaluddin Awaluddin, Teuku Reza Ferasyi, **Pavel Zoubek, Tomáš Ouhel**, Jiří Vojar)

Prováděný výzkum pracovníků Zoo Liberec v roce 2022

Výzkumník	Instituce	Název projektu
A. Hemelíková, P. Zoubek, T. Ouhel , T. R. Ferasyi, N. Fadli, Awaluddin, W. Sari, Ch. M. Hof, K. Riskas	ČZU Praha; Zoo Liberec; Universitas Syiah Kuala Banda Aceh	Zvyšování efektivity managementu a ochrany mořských želv na Sumatře, druhu: kareta pravá (<i>Eretmochelys imbricata</i>), kareta obrovská (<i>Chelonia mydas</i>)
M. Přikrylová, G. Illmann, M. Hradec, P. Bolechová	ČZU Praha, Zoo Liberec	Ontogeneze vokalizace a chování u gibonů (čeleď <i>Hylobatidae</i>)

Vybrané anotace k výzkumu a publikovaným článkům

Ex situ versus in situ populace rysa ostrovida: důsledky pro úspěšný chov a genetickou záchranu

Hlavním cílem programů ochrany přírody ex situ je poskytnout vhodný zdroj jedinců pro budoucí reintrodukce nebo posílení stávajících populací. Základním předpokladem je vytváření a udržování zdravých a udržitelných populací v zajetí, které vykazují vysokou úroveň fenotypové a genetické podobnosti se svými divokými protějšky. Rys ostrovid (*Lynx lynx*) je modelem lokálně vyhynulého druhu, který byl dlouhodobě chován

v zajetí a dlouhá léta i nadále se usiluje o jeho reintrodukcii. Pro testování genetické vhodnosti ex situ populace bylo provedeno srovnávací genetické hodnocení zahrnující in situ populace. Analýza přiřazení 97 rysů chovaných v zajetí ze 45 evropských zoologických zahrad, přírodních parků a soukromých chovů byla provedena na 124 rysech z různých volně žijících euroasijských populací patřících do tří evolučních linií: karpatského, severního a sibiřského rysa. Výsledky ukázaly vysoký podíl rysa sibiřského (51 %) v evropské populaci rysa chovaného v zajetí. Zbývající zvířata v zajetí byla přiřazena buď do karpatské (28 %) nebo severní linie rysa (13 %). Příměs mezi liniemi byla spíše nízká (8 %). Pozoruhodně nebyl zjištěn žádný nebo velmi malý rozdíl v genetické diverzitě mezi volně žijícími a chovanými populacemi rysa. Naše výsledky podporují potenciál populace v zajetí poskytovat geneticky vhodné jedince pro genetické záchranné programy. Přenos genů mezi izolovanými populacemi, včetně těch v zajetí, by se měl stát důležitým řídicím nástrojem k zachování genetické variability a prevenci inbreedingové deprese v původních a reintrodukovaných populacích tohoto ikonického predátora.

Členství v odborných a vědeckých skupinách pracovníků Zoo Liberec

Mgr. Adéla Hemelíková – členka Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group; International Sea Turtle Society

MgA. Barbara Tesařová – členka EAZA Conservation Education Committee

MVDr. David Nejedlo – předseda komise ministra životního prostředí ČR pro zoologické zahrady, člen EAZA Technical Assistant Committee

Ing. Dorota Gremlicová – členka EAZA Red Panda EEP Species Committee; EAZA Tiger EEPs Research Advisor; členka EAZA Bear TAG; EAZA Small Mammal TAG Vice-Chair for Hystricomorpha

Ing. Jan Hanel, Ph.D. – člen EAZA Raptor TAG (jestřáboviti); vedoucí Evropské plemenné knihy ESB – European Studbook – orel královský (*Aquila heliaca*); člen komise EEP orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), amazoňan zeleonolící (*Amazona viridigenalis*), zoborožec hrubozobý (*Ceratogymna atrata*)

RNDr. Jan Robovský, Ph.D. – člen Species Committee of the urial EEP; člen redakční rady časopisu Vesmír; člen redakční rady časopisu Lynx, člen redakční rady časopisu Gazella

Mgr. Klára Petrželková Ph.D. – členka redakční rady časopisu Gazella a International Journal of Primatology

Ing. Lubomír Melichar – správce plemenné knihy pro zebra bezhřívou; člen EAZA Caprinae TAG; koordinátor evropské Komise pro koňovité při UCSZOO; koordinátor Komise pro ovce a kozy při UCSZOO; koordinátor EEP takin čínský (*Budorcas taxicolor bedfordi*); člen druhové komise EEP – osel somálský (*Equus africanus somaliensis*), levhart čínský (*Panthera pardus japonensis*), antilopa koňská (*Hippotragus equinus*), koza šrouborohá (*Capra falconeri*), žirafa (*Giraffa camelopardalis*), nahur modrý (*Pseudois nayaur*)

Ing. Pavel Zoubek – člen IUCN SSC Asian Species Action Partnership; člen Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group

Ing. Petra Bolechová, Ph.D. – členka EAZA Gibbon TAG – research advisor; členka EAZA Elephant TAG – nutrition advisor; koordinátorka Komise pro výživu při UCSZOO; koordinátorka Komise pro starosvětské primáty při UCSZOO; , makak lví (*Macaca silenus*), pavián pláštíkovaný (*Papio hamadryas*), lemur černý (*Eulemur macaco macaco*), gibbon bělolící (*Nomascus leucogenys*)

Mgr. Tomáš Ouhel – člen EAZA TAG pěvci; člen TASA/Threatened Asian Songbird Alliance; IUCN SSC Asian Songbird Trade Specialist Group; předseda komise pro Ochranu fauny ČR a SR při UCSZOO

Vytváření papíru ze sloního trusu s dobrovolnicí Romanou Kremláčkovou / Making paper products with a volunteer Romana Kremlackova / foto: CRU

The following lines are dedicated to an overview of the scientific, publication, professional and educational activities of Liberec Zoo employees in 2022.

It is also worth mentioning the zookeeper specialist qualification course, which is known by the abbreviation SVOPAP. The course started in November this year, and will continue until April 2023. The lecturers for the course also include Liberec Zoo employees Petra Bolechová and Luboš Melichar.

The course Introduction to Biodiversity Protection was held, for the third time, under the leadership of Tomáš Ouhel for students of Palacký University Olomouc, and this year also for students of Andalas University Padang, Indonesia.

Scientific publications of Liberec Zoo employees

Krojerová-Prokešová, J., Gajdárová, B., Reiners, T. E., **Bolechová, P.**, Kleven, O., Koubek, P., Nowak, C., Ozoliņš, J., Tām, B., Voloshina, I., & Vallo, P. (2022). Ex situ versus in situ Eurasian lynx populations: implications for successful breeding and genetic rescue. *Conservation Genetics*. <https://doi.org/10.1007/s10592-022-01494-y>

Mason, B., **Petrzelkova, K. J.**, Kreisinger, J., Bohm, T., Cervena, B., Fairet, E., Fuh, T., Gomez, A., Knauf, S., Maloueki, U., Modrý, D., Shirley, M. H., Tagg, N., Wangue, N., & Pařčo, B. (2022). Gastrointestinal symbiont diversity in wild gorilla: A comparison of bacterial and strongyloid communities across multiple localities. *Molecular Ecology*, 31(15), 4127–4145. <https://doi.org/10.1111/mec.16558>

Nosková, E., Modrý, D., Baláž, V., Červená, B., Pomajbíková, K., Zechmeis-

terová, K., Leowski, C., **Petrželková, K. J.**, Pšenková, I., Vodička, R., Kessler, S. E., Ngoubangoye, B., Setchell, J. M., & Pařčo, B. (2023). Identification of potentially zoonotic parasites in captive orangutans and semi-captive mandrills: Phylogeny and morphological comparison. *American Journal of Primatology*. <https://doi.org/10.1002/ajp.23475>

Petrželková, K. J., Samaš, P., Romportl, D., Uwamahoro, C., Červená, B., Pařčo, B., Prokopová, T., Cameira, R., Granjon, A., Shapiro, A., Bahizi, M., Nziza, J., Noheri, J. B., Syaluha, E. K., Eckardt, W., Ndagijimana, F., Šlapeta, J., Modrý, D., Gilardi, K. V. K.,... Cranfield, M. R. (2022). Ecological drivers of helminth infection patterns in the Virunga Massif mountain gorilla population. *International Journal for Parasitology. Parasites and Wildlife*, 17, 174–184. <https://doi.org/10.1016/j.ijppaw.2022.01.007>

Pyszko, M., Němeček, P., Horák, O., Páral, V., Kotrba, R., Hoffman, L. C., & **Robovský, J.** (2022). Newly described anatomical opening on forelimb tendon in the artiodactyls and its relation to knee clicks. *Scientific Reports*, 12(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-022-08303-z>

Robovský, J., Jirků, M. (2022). Evolutionary origin of European bison, pp. 4–8. In: Olech, W. and Perzanowski, K., 2021. European bison (*Bison bonasus*). Strategic species status review 2020, IUCN SSC Bison Specialist Group and European Bison Conservation Center, 141 pp. www.iucn.org/commissions/ssc-groups/mammals/mammals-a-e/bison

Robovský, J., Rookmaaker, K. (2022). Rhinoceros specimens included in anatomical and morphological studies by Prof. A. J. E. Cave. *Lynx n. s. (Praha)* 53: 333–350.

Schulz, D., Pšenková-Profousová, I., Červená, B., Procter, M., Neba, T. F., Modrý, D., **Petrželková, K. J.**, & Qablan, M. A. (2021). Occurrence and diversity of anaerobic gut fungi in wild forest elephants and buffaloes inhabiting two separated forest ecosystems in Central West Africa. *Journal of Vertebrate Biology*, 71(21033). <https://doi.org/10.25225/jvb.21033>

Zahradničková, V., Benda, P., **Robovský, J.** (2022). Sloni chování v Zoo Praha – soupis odborné literatury, diplomových prací a sbírkového materiálu (Elephants kept in Prague Zoo – list of scientific literature, theses and collection specimens). *Gazella* 47-48 (2020-2021): 187–191.

Defended student bachelor's theses written in cooperation with Liberec Zoo

Nedvěďová Jana: Welfare Assessment for selected primate species bred in Liberec Zoo, Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Šustová Anna: Enrichment Plan for selected primate species in Liberec Zoo, Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Vondráčková Lucie: Welfare Assessment for selected carnivore species bred in Liberec Zoo, Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Defended student master's theses written in cooperation with Liberec Zoo

Albrechtová Šárka: Behaviour of gibbons (family Hylobatidae) when presented with different forms of food, Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Cibulka Petr: Behaviour of gibbons (family Hylobatidae) when presented with a predator dummy, Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Lukšíková Sára: Vocal responses of gibbons (family Hylobatidae) to a snake dummy, Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Samec přecházející přes silnici / Male crossing road with vehicle (foto: BCCP)

Data collection for bachelor's theses in Liberec Zoo

Adamová Markéta: Enrichment Plan for selected carnivore species in Zoo Liberec, Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Data collection for master's theses in Liberec Zoo

Chmelařová Anna: Social status of female hamadryas baboons (*Papio hamadryas*), Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Stošková Michaela: Food sharing in gibbons (family *Hylobatidae*), Czech University of Life Sciences Prague (Thesis supervisor: **Petra Bolechová**)

Popular scientific publications of Liberec Zoo staff

Axmanová I., **Robovský J.**, Chytrý M., 2022. Zamrzlé safari (Frozen safari). *Vesmír* 101(3): 170–175.

Bolechová, P., 2022. Potravní nároky divokých koz a ovcí (Food requirements of wild goats and sheep). *VVS info* 23: 22 – 23. www.vvs.cz

Petrželková, K. J., Havlík, J., 2022. Co všechno prozradí mikrobiom (What the microbiome reveals). *Trojský koník* (4): 40–41.

Robovský J., Konečná M., 2022. Když dětská kniha není jen pro děti – rec. Tim Flannery: *Objevuj svět zvířat. Podivní, divocí, úžasn!* (When a children's book is not only for children - rec. Tim Flannery: *Discover the world*

of animals. Strange, wild, amazing!) *Vesmír* 101(3): 198–199.

Robovský J., Mikeš V., 2022. Recenze na knihu: M. Anděra a P. Zbytovský – *Savci Táborska - záslužný počín k poznání místní fauny*. (Book review: M. Anděra and P. Zbytovský – *Mammals of the Tábor Region - a meritorious effort to get to know the local fauna.*) *Živa* LXX (2): LIX.

List of conferences with the participation of Liberec Zoo staff

September 27 – October 1, EAZA Annual Conference 2022 (Albufeira, Portugal)

March, Meeting of CEC members (EAZA Conservation education committee), (Amsterdam, Holland)

December 15, Meeting of CEC members (EAZA Conservation education committee), (online)

October 2, Environmental Education Fair (SEV Horní Maršov)
Contribution of Liberec Zoo staff:

- Tourism and animal welfare, lecture (**Petra Bolechová**)

May 17 – 20, EAZA Conservation Forum 2022 (Zagreb, Croatia)

Contribution of Liberec Zoo staff:

- New zoo-based international initiative fighting wildlife traffickers in Southeast Asia. Reaction on an ongoing trade shift from monitorable animal markets to the online trade with a focus on small mammals especially pangolins, small primates and songbirds, lecture (**Tomáš Ouhel**, František Příbrský)

- A holistic approach in the protection of Bangkaru Treasure Island in Sumatra: the role of zoos in conservation and research, lecture (**Pavel Zoubek, Adéla Hemelíková, Tomáš Ouhel**)

October 26, The 4th International Conference On Fisheries, Aquatic, And Environmental Sciences (Banda Aceh, Indonesia)

Contribution of Liberec Zoo staff:

- Contemporary insights into sea turtle use in Sumatra: Will we save them or lose them? (**Adéla Hemelíková**, Nur Fadli, Awaluddin, Teuku Reza Ferasyi)

November 2–4, Commission for In Situ Projects and Commission for the Protection of the Fauna of the Czech Republic and the Slovak Republic (Bojnice, Slovakia)

Contribution of Liberec Zoo staff:

- Tebat Rasau - How a community protects and sustainably uses wetlands in Belitung Island, Indonesia, lecture (**Pavel Zoubek**)
- Possibilities of cooperation between zoos in the protection of sea turtles in Indonesia, lecture (**Adéla Hemelíková**)
- Fight against animal smugglers, lecture (**Tomáš Ouhel**)
- UCSZOO position on palm oil and the future, discussion (**Tomáš Ouhel**)

November 20, Animal Training Methods 2022, (online)

November 28–29, Kostelec Inspiration

Contribution of Liberec Zoo staff:

- Insights into ongoing sea turtle harvest in Indonesia, Sumatra (Hemelíková Adéla, Nur Fadli, Awaluddin Awaluddin, Teuku Reza Ferasyi, **Pavel Zoubek, Tomáš Ouhel**, Jiří Vojar)

Research carried out by Liberec Zoo staff in 2022

Research	Institute	Name of Project
A. Hemelíková, P. Zoubek, T. Ouhel , T. R. Ferasyi, N. Fadli, Awaluddin, W. Sari, Ch. M. Hof, K. Riskas	Czech University of Life Sciences Prague; Zoo Liberec; Universitas Syiah Kuala Banda Aceh	Increasing the effectiveness of management and conservation of sea turtles in Sumatra, species: the hawksbill sea turtle (<i>Eretmochelys imbricata</i>), the green sea turtle (<i>Chelonia mydas</i>)
M. Píkrýlová, G. Illmann, M. Hradec, P. Bolechová	Czech University of Life Sciences Prague, Zoo Liberec	Ontogeny of vocalization and behaviour in gibbons (family Hylobatidae)

Selected annotations to research and published articles

Ex situ versus in situ Eurasian lynx populations: implications for successful breeding and genetic rescue

The main aim of ex situ programmes in conservation is to provide a suitable source of individuals for future reintroductions or reinforcement of existing populations. A fundamental prerequisite is creating and maintaining healthy and sustainable captive populations that show high levels of phenotypic and genetic similarity to their wild counterparts. The Eurasian lynx (*Lynx lynx*) is a model of a locally extinct species that has been subject to long-term captive breeding and of past and ongoing reintroduction efforts. To test for genetic suitability of ex situ population, a comparati-

Prezentace výzkumu mořských želv na univerzitě Syaih Kuala v Banda Aceh / Presentation of a sea turtle research in Syiah Kuala in Banda Aceh (foto: Tomáš Ouhel)

ve genetic evaluation including in situ populations was undertaken. The assignment analysis of 97 captive lynx from 45 European zoos, wildlife parks and private breeds was performed using 124 lynx from different wild Eurasian populations belonging to three evolutionary lineages: the Carpathian, the Northern, and the Siberian lynx. The results showed a high proportion of Siberian lynx (51 %) in the European captive lynx population. Remaining captive animals were assigned to either the Carpathian (28 %), or the Northern lynx lineage (13 %). Admixture between lineages was rather low (8 %). Notably, no or very low difference in genetic diversity was detected between the wild and captive lynx populations. Our results support the potential of the captive population to provide genetically suitable individuals for genetic rescue programmes. The transfer of genes between isolated populations, including those in captivity, should become an important management tool to preserve genetic variability and prevent inbreeding depression in native and reintroduced populations of this iconic predator.

Membership of Liberec Zoo staff in professional and scientific groups

Mgr. Adéla Hemelíková – member of Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group; the International Sea Turtle Society

MgA. Barbara Tesařová – member of EAZA Conservation Education Committee

MVDr. David Nejedlo – chairman of the Commission of the Minister of the Environment of the Czech Republic for Zoological Gardens, member of EAZA Technical Assistant Committee

Ing. Dorota Gremlicová – member of EAZA Red Panda EEP Species Committee; EAZA Tiger EEPs Research Advisor; member of EAZA Bear TAG; EAZA Small Mammal TAG Vice-Chair for *Hystricomorpha*

Ing. Jan Hanel, Ph.D. – member of EAZA Raptor TAG (the *Accipitridae*); head of the European Studbook – eastern imperial eagle (*Aquila heliaca*); member of EEP commission white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*), red-crowned amazon (*Amazona viridigenalis*), black-casqued hornbill (*Ceratogymna atrata*)

RNDr. Jan Robovský, Ph.D. – member of the Species Committee of the IUCN Red List; member of the Vesmír magazine editorial board; member of the Lynx magazine editorial board, member of the Gazella magazine editorial board

Mgr. Klára Petrželková Ph.D. – member of the Gazella magazine and the International Journal of Primatology editorial board

Ing. Lubomír Melichar – ESB Studbook keeper for the maneless zebra;

---

member of EAZA Caprinae TAG; coordinator of the Wild Equids Committee at UCSZOO; coordinator of the Committee for Sheep and Goats at UCSZOO; EEP coordinator of golden takin (*Budorcas taxicolor bedfordi*); member of EEP committee species – Somali wild ass (*Equus africanus somaliensis*), Amur leopard (*Panthera pardus japonensis*), roan antelope (*Hippotragus equinus*), markhor (*Capra falconeri*), giraffe (*Giraffa camelopardalis*)

Ing. Pavel Zoubek – member of IUCN SSC Asian Species Action Partnership; member of the Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group

Ing. Petra Bolechová, Ph.D. – member of EAZA Gibbon TAG – research advisor; member of EAZA Elephant TAG – nutrition advisor; coordinator of the Commission for Nutrition at UCSZOO; coordinator of the Commission for Old World Primates at UCSZOO; lion-tailed macaque *Macaca silenus*, hamadryas baboon (*Papio hamadryas*), black lemur (*Eulemur macaco macaco*), northern white-cheeked gibbon (*Nomascus leucogenys*)

Mgr. Tomáš Ouhel – member of EAZA TAG songbirds; member of TASA/Threatened Asian Songbird Alliance; IUCN SSC Asian Songbird Trade Specialist Group; chairman of the Commission for the Protection of the Fauna of the Czech Republic and the Slovak Republic at the UCSZOO

Expediční tým v Ugandě / Expedition team in Uganda / foto: Luboš Melichar

Právě vyhlíhlé karety obrovské na ostrově Bangkaru / Just hatched green turtles on Bangkaru island / foto: Adéla Hemelíková

MARKETINGOVÉ ODDĚLENÍ

Rokem 2022 začala nová etapa liberecké zoologické zahrady. Po přechodu pod nového zřizovatele – Liberecký kraj – zahájila s novým jménem svou další, již 118. sezónu s nadějí, že právě tento rok proběhne v duchu obvyklé, obyčejné návštěvnosti a běžného návštěvnického i chovatelského provozu. Zejména v začátku roku pokračovaly převážně administrativní kroky spojené s přechodem pod nového zřizovatele. Bylo potřeba zvládnout nové postupy, směrnice a způsoby komunikace na všech úrovních nové organizace, tedy i na marketingovém oddělení.

Pokud se týkalo akcí pro veřejnost, začátek roku byl rozpačitý zejména díky přetrvávajícím proticovidovým opatřením. Ještě v lednu platilo omezení množství lidí v uzavřených prostorách na maximálních 50 osob a toto nařízení s nejasným termínem odvolání bylo důvodem zrušení všech příprav na tradiční únorový „Zooples“.

Tak jako celou společnost, i zoologickou zahradu zasáhla zpráva o válce na Ukrajině. Zoo se v březnu a dubnu připojila k řadě institucí, které poskytl vstup do svých prostor nebo areálů ukrajinským uprchlíkům zdarma. Zoo v těchto dvou měsících navštívilo celkem 5 972 návštěvníků z Ukrajiny (3 108 dospělých a 2 864 dětí ve věku od 3 do 15 let).

První významnější akcí roku 2022 byl návrat k tradici organizování vědomostní soutěže pro žáky druhých stupňů základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií – ZooRiskuj. Jeho první ročník proběhl již v roce 2010, a „covidová přestávka“ v letech 2020 a 2021 tak způsobila, že na rok 2022 připadl jubilejní desátý ročník. Rozřazovací kolo, které obsahovalo 50 otázek s maximálním možným ziskem 92 bodů, proběhlo 16. 3. bez jakýchkoliv omezení nebo proticovidových opatření. Zúčastnilo se ho 79 týmů z 21

škol z 12 měst Libereckého kraje. Místem pro uspořádání finálového kola 27. dubna se stala poprvé v historii této soutěže Technická univerzita Liberec. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická poskytla nejen prostor vybavený technikou, ale také pomoc svých 4 studentů. Toto zázemí soutěže využilo celkem 180 soutěžících, pedagogů i fandících spolužáků, kteří ocenili reprezentativní prostor i příjemnou atmosféru. Celý marketing pak potěšila zpětná vazba od pedagogů zejména ze ZŠ Turnov, Skálava 600: „Je to krásná soutěž, kde se propojují znalosti biologie, ekologie, geografie se znalostí Zoo Liberec. Žáci mohou pracovat v týmech, a nejsou tak stresováni. V porovnání s biologickou olympiádou je to soutěž zajímavá, zábavná i zážitková (viz ochutnávka) a děti to moc bavilo.“

Rozřazovací kolo soutěže ZooRiskuj / foto: Zoo Liberec

Den Země 2022 - stanoviště SEV DIVIZNA / foto: Zoo Liberec

Kynologická ukázka na Den Země / foto: Zoo Liberec

Zoologická zahrada se běžně neúčastní cestovatelských a turistických veletrhů. V roce 2022 však jeden pokus udělala a využila pozvání organizátorů veletrhu Euroregion Tour 2022 ve dnech 1. až 2. dubna. Marketingové oddělení zajistilo ve spolupráci se zoology přednášku na téma „Udržitelný turismus a welfare zvířat“ v jabloneckém Eurocentru. Prezentace na pódiu upozorňovala na některá úskalí zážitkového turismu spojeného se zvířaty, s interakcí s nimi, hlazením nebo fotografováním, s různými nabídkami programů a atrakcí založených na drezúře zvířat nebo dokonce na zvířecích zápasech.

Některé aktivity, které vznikly v covidovém období mezi širší laickou veřejností, se zopakovaly. V roce 2022 například proběhlo druhé tzv. „Mrkvo-braní“, které iniciovala Základní škola Ještědská. Žáci této školy zahradě předali 250 kg mrkve.

Setkání se zoologem nebo včelařem, zoo-kvíz, loutkové divadlo, Elektrowin, sázení jarních kytiček, hra na chovatele, tvořivé dílničky, soutěže a hry, ukázky potravy, krmení domácích mazlíčků, výroba mouky a pečení placek, setí semínek, malování kamínků... to všechno byla témata jednotlivých stánků v celém areálu zoo na **Den Země**, který se slavil v liberecké zahradě 23. 4. a patří k tradičním každoročním akcím stejně jako **Den pro seniory** (12. 4.), **Den pro slony** (13. 8.), **Den pro partnery a sponzory spojený se Dnem zvířat** (8. 10.) nebo zoo tábory s Motyčkovice klikou (červenec a srpen). V roce 2022 proběhlo 5 turnusů s celkovým počtem 102 dětí a 13 dospělých. Tato dlouhodobá spolupráce určitě bude pokračovat i v následujících letech, kdy se připravuje zcela nový koncept.

Zoo Liberec se stále častěji stává partnerem různých akcí a aktivit regionálních i mimolibereckých subjektů. K takovým akcím patřil například festival animovaných filmů ANIFILM 2022, EDUCA 2022 a aktivity v rámci EDUCA

KIDS 10. až 16. 10., iQLANDIA – venkovní šifrovací hra Via da Vinci nebo zoo kvíz v rámci propagace baletu Divadla F. X. Šaldy Mauglí (spolupráce z předchozího roku do konce sezóny v říjnu 2022), výstava optických klamů instalovaná v OC Nisa (instalovaná ve spolupráci s National Geographic Channels), podpora prázdninové hry Krajské vědecké knihovny „Velká knihovni loupež“ nebo podpora krajské aktivity Crystal Valley Week alespoň formou zvýhodněného vstupu do zoo. Ze spolupráce na projektu Crystal Valley vznikl další zajímavý projekt. Od konce léta 2022 má liberecká zoo totiž kromě živých i skleněné plameňáky. Hned 40 různě barevných skleněných originálů z rukou sklářů sklářské dílny Pačinek Glass našlo své trvalé místo ve spodní části areálu na malém ostrůvku, který obtéká Jizerský potok. Dřívější návštěvníci zoo možná pamatují, že toto místo dlouhá léta sloužilo jako expozice pelikánů bílých. V roce 2008 ale byli pelikáni přesunuti na nedaleké větší Labutí jezero, a ostrůvek tak téměř 15 let zůstal neobydlený. Různobarevné skleněné plastiky v různých velikostech zahájily svůj „pobyt“ v liberecké zahradě malou vernisáží 24. srpna, a to za účasti majitele sklárny a autora plastik, pana Jiřího Pačinka. Plameňáci budou na ostrůvku umístěni celoročně a čas od času se stanou neobvyklou součástí akcí pro veřejnost – např. Strašidelné zoo.

Jako každý rok, i pro sezónu 2022 vymýšlelo marketingové oddělení nové formáty a motivační aktivity pro zvýšení návštěvnosti zoo. Tak vznikl například koncept červnových smyslu(ů)-plných prohlídek (komentované prohlídky s různými zrakovými, hmatovými i čichovými vjemy spojenými s chovanými druhy zvířat) nebo výstava v rámci česko-polsko-německé spolupráce „1000 & Tvůj pohled – od propuknutí k úniku z pandemie“ (část panelů fotografické a umělecké výstavy určené pro veřejný prostor byla instalována podél jezera v období od 1. 7. do 31. 10.). Zoologická zahrada také poskytla na několik měsíců prostor pro jeden

Strašidelná zoo / foto: Šárka Šimoníková

Strašidelná zoo / foto: Šárka Šimoníková

z obrazů z projektu „Namaluj Liberec“. Velkoformátový obraz (3x2,2m) s názvem „Bez lidské stopy“ trojice malířů (Václav Kovář, Adam Windsor, Jan Simandl) byl pro všechny návštěvníky zoo k vidění až do října v budově ZooExpo.

Unikátní projekt vznikl ze spolupráce s Dobrovolnickým centrem ADRA v Liberci. Devátého září poskytla zoologická zahrada prostor pro akci konanou pod názvem Dobrovolnictví je radost. V areálu zahrady se po celý den prezentovalo na dvacet subjektů, pro které je práce dobrovolníků nutností. Cílem akce bylo informovat širokou veřejnost o různorodosti příležitostí pro dobrovolníky v rámci Libereckého kraje. Celá akce i spolupráce s dobrovolnickými organizacemi zapadá do dlouhodobého plánu na obnovení a rozvoj dobrovolnické skupiny i v Zoo Liberec. Vždy dobrovolnictví je radost – a rovnou dvojnásobná: nejen pro příjemce pomoci, ale zároveň i pro dobrovolníka samotného. A zoologická zahrada určitě umí nabídnout zajímavé příležitosti pro rozvoj dobrovolnictví v Libereckém kraji a i touto cestou pomáhat nejen zahradě jako takové, ale i jejím ochránářským projektům.

Strašidelná zoo ve dnech 27. a 28. 10. zopakovala úspěšný scénář z předchozího roku a byla veřejností hodnocena jako velmi vydařená. O oblíbenosti této akce plně strašidel a strašidelných instalací v celém areálu zoo svědčí velmi vysoká návštěvnost. Ta byla v roce 2022 rekordní: během dvou večerů, vždy od 18.00 do 20.00, prošlo pokladnou celkem 10 722 návštěvníků. S denní návštěvností, kdy si přišli strašidelná zákoutí prohlédnout zejména bázlivější návštěvníci, kteří se chtěli vyhnout davům i večerní tmě, se celkový počet návštěvníků za zmíněné dva dny vyšplhal k číslu 15 154. Velký dík a klobouk dolů před všemi, kdo v tyto dny sloužili na pokladně zoo. Po covidových letech se opět obnovila tradice vánočních večírků pro za-

městnance (15. 12.), po dvouleté přestávce opět s oceněním dlouholetých zaměstnanců.

Pokud se týká návštěvnosti, v roce 2022 se očekával návrat počtu návštěvníků na úroveň roku 2019. To se však úplně nepovedlo, částečně pro méně příznivé počasí a stále trvající úbytek polských a německých návštěvníků.

NÁVŠTĚVNOST	2022	2021	2020	2019
Zoo Liberec	369 308	333 985	275 659	402 193
Zoo Liberec *	442 168	379 049	318 885	493 740

* všechny složky (ARCHA, DIVIZNA, LS, Dětský koutek)

Marketing Zoo Liberec zajišťoval v roce 2022 tříčlenný tým marketingových pracovníků (PR, produkce akcí pro návštěvníky, zážitkové programy pro veřejnost, realizace komerčních akcí, komunikace s dárci, sponzory a partnery, grafika a corporate design) a pětičlenný tým pokladních a denních vrátných. Celý tento tým si zaslouhuje velké poděkování za celoroční práci, iniciativu i kolegiální. Děkuji všem, kteří k úspěšné 118. sezóně liberecké zoo přispěli.

Ing. Marta Dostálová
vedoucí oddělení marketingu
dostalova.marta@zooliberec.cz

DOBROVOLNÍCI

Dobrovolníci v Zoo Liberec působí od roku 2007. Každý z nich podporuje zoo ve svém volném čase, jinou měrou a i jinými činnostmi, podle svých časových možností, zájmů i dovedností. V roce 2022 se zapojilo 12 dobrovolnic.

Především v letních měsících se dobrovolníci pohybují po areálu zahrady a poskytují návštěvníkům informace provozní i o jednotlivých chovaných druzích. Nedílnou součástí jejich práce se bohužel stalo také usměrňování neukázněných návštěvníků, kteří buď narušují pohodu a klid zvířat nebo svým chováním ruší ostatní návštěvníky.

Dobrovolníci dále vypomáhají na akcích určených veřejnosti. Nejinak tomu bylo v tomto roce, kdy se zúčastnili Dne Země, vyráběli pavoučí výzdobu areálu na Strašidelnou zoo a v Lidových sadech na Vánočních dílničkách tvořili s dětmi různé vánoční ozdoby. A zdaleka nepůsobí jen v liberecké zoo, pravidelně jsou zváni k účasti na akci Sommerfest ve spřáteleném Tierpark Zittau, kde jednak propagují Zoo Liberec a zároveň umožňují návštěvníkům strávit příjemné chvíle nad rukodělnými činnostmi, ze kterých si za drobný příspěvek odnesou zajímavou památku vlastnoruční výroby. I dobrovolníci si užívají příjemnou atmosféru této pozdně letní pohodové akce a navíc je těší, že ze získaných peněz podpoří spřátelený Tierpark Zittau.

Manuálně zručné dobrovolnice vyrábějí, především mimo hlavní návštěvníckou sezónu, drobné artefakty, které pak v tzv. dobrovolnické budce (u pand) prodávají spolu s dalšími předměty na podporu vybraného záchranářského projektu či organizace. V tomto roce se jim takto (už poštěstě) podařilo získat finanční prostředky na roční „adopci“ sledovací kamery, kterou využívá organizace Snow Leopard Trust při ochraně volně žijících levhartů sněžných (irbis, *Uncia uncia*).

U prodejní budky navíc pořádají, i když nepravidelně, letní prázdninové dílničky, při nichž si děti, ale i dospělí, návštěvníci mohou vyrobit drobnou upomínku z korálků a různých jiných materiálů a zároveň libovolným příspěvkem podpořit již zmíněnou organizaci Snow Leopard Trust.

V tomto roce se dobrovolnice zúčastnily prezentace dobrovolnictví v Libereckém kraji, představily tak svou činnost široké veřejnosti a zároveň si vyměnily zkušenosti s dalšími dobrovolníky z jiných organizací.

Při svých aktivitách úzce spolupracují se spolkem Faunus, z.s., který vznikl také v roce 2007 na podporu ochrannářských aktivit Zoo Liberec.

Pokud Vás činnost dobrovolníků zaujala a chtěli byste část svého volného času věnovat tomuto druhu podpory Zoo Liberec, neváhejte se obrátit na: sobotkova@zooliberec.cz

Mgr. Eva Bednářová, dobrovolnice

Malování na obličej – stanoviště Dobrovolníků / foto: Zoo Liberec

TECHNICKÉ ODDĚLENÍ

Technické oddělení zajišťuje pomocí svých zaměstnanců a brigádníků tyto služby.

- Oprava a údržba (elektrikářské/zámečnické/installačnické a truhlářské)
- Úklid areálu a objektů
- Zahradnická údržba
- Noční ostraha
- Chod parkovišť a veřejných WC
- Doprava
- Zajištění provozu Zoo vláčku

Celoroční práce v jednotlivých sekcích technického oddělení

Oprava a údržba

Pracovníci celoročně provádějí opravy a údržbu zařízení areálu. Jedná se o opravy zámečnické, truhlářské a elektrikářské. Provádí se údržba provozních prvků od opravy oplocení až po výrobu přepravních boxů pro zvířata. V průběhu roku se nejedná jenom o opravy, ale i o součinnost se subdodavatelskými subjekty.

Úklid areálu a objektů

Úklid areálu a objektů se provádí celoročně. Kolegové se podílejí na různých akcích pro veřejnost dle harmonogramu akcí. Součástí péče o areál je i pravidelný úklid veřejných prostor pro návštěvníky (vstupní hala, zookino, apod.), všech sociálních zařízení pro veřejnost v areálu, zajištění úklidu šaten ošetřovatelů, úklid prostor připraven krmiva pro zvířata.

Zahradnická údržba

Zahradnická údržba má za úkol zajištění veškerých prací spojených s

údržbou zeleně v celém areálu a expozicích zoo. Řezy živých plotů, keřů a stromů, odstraňování náletových dřevin, pokos trávy, výsadba a údržba květin. Pracovníci dále štěpkují zbytky okusů a prořezaných větví, štěpku pak používají k mulčování výsadby.

Významnou pomocí je pro zahradníky práce klientů psychiatrického oddělení Krajské nemocnice Liberec, která v zoo realizuje terapii prací.

Klienti nemocnice pomáhají především s péčí o zeleň, ale významně se podíleli i na pomoci při dispozičních změnách v kancelářích.

Výškové práce spojené s údržbou dřevin a stromů se provádějí v součinnosti s externími společnostmi.

Noční ostraha

Noční ostraha se stará o bezpečnost a ochranu areálu po jeho zavírací době s potřebnou koordinací s noční ostrahou v objektu Lidových sadů. Na jaře 2022 se rozhodlo vedení Kulturního centra Lidové sady využít pro noční ostrahu objektu služeb agentury. V květnu jsme tak převzali do služeb noční ostrahu zaměstnanec ostrahy Lidových sadů. Po sezóně bylo vypsáno výběrové řízení na noční fyzickou ostrahu i areálu zoo a pracovní smlouvy nočních vrátných byly ke konci roku vypovězeny. Výběrové řízení se podařilo úspěšně ukončit a byla vybrána agentura, která zajistí noční ostrahu areálu od nadcházejícího roku.

Chod parkovišť a veřejných WC

Během letní sezony se technické oddělení stará o chod parkovací plochy v točně tramvaje. Na parkovišti v ulici Fibichova zajišťuje technické oddělení provoz WC. Parkoviště v ulici Fibichova a ulici Riegrova převzalo po přechodu zoo k novému zřizovateli město Liberec. Vedle zajištění provozu zajišťujeme i pravidelný úklid a údržbu WC.

Doprava a údržba vozového parku

Profesní řidiči během roku zajišťují dovoz, zásobování a navážení materiálu na vlastní opravy. Dále plní potřeby navážení a rozvozu krmiv po zoo, odvoz veškerých odpadů a biologických vzorků, odvoz hnoje, navážení parkosů a okusů. Provádí také vlastní transport zvířat i mimo území republiky. Součástí dopravy je zajišťování vozidel pro služební cesty a provoz turistického vláčku. Bohužel rok 2022 by černou mûrou personálního zajištění dopravy a logistiky Zoo Liberec. Klíčoví pracovníci úseku dopravy utrpěli v průběhu roku vážná zranění či úrazy a úkolem celého technického oddělení bylo zajistit provoz i v těchto případech.

Vozový park doplnil v roce 2022 turistický vláček, který jsme odkoupili od dlouholetého provozovatele v areálu. Vlak je zkonstruován přímo pro podmínky Zoo Liberec s poloměrem otočení vlaku tak malým, aby se na úzkých uličkách dokázal otočit. Tato atrakce je návštěvníky oblíbenou součástí spodní části návštěvníckého okruhu. Technické oddělení zajišťuje provoz a údržbu této atrakce.

Dále byl vyrazen naftový automobil Renault Kangoo v havarijním stavu a byl nahrazen novým vozem – elektromobilem Renault Kangoo ZE pro potřebu údržby areálu.

Opravy externími dodavateli věci movité a nemovité

Investice a technické zhodnocení v roce 2021

NESTOR KEA

V září byla zahájena výstavba nové expozice a chovatelského zázemí pro novozélandské papoušky nestory kea. Práce za minimálně osm milionů korun potvrzují nejdéle do jara příštího roku. Na novou expozici pro pa-

poušky přemění zoo nevyužívanou budovu bývalých letních toalet. Vzniknou zde tři prostory, dva venkovní a jeden vnitřní.

SEV DIVIZNA

Na přelomu srpna a září započala realizace rekonstrukce původní střechy a krovu stávajícího objektu Divizna, který je využíván jako součást zoologické zahrady sloužící pro mimoškolní vzdělávání žáků napříč celým věkovým spektrem. V okolí objektu Divizna se nachází další pozemky, které tvoří dohromady areál, který je využíván současně pro potřeby zoo. V přízemí řešeného objektu se nachází školicí místnost

Oprava a údržba nemovitostí:		
Oprava a údržba nemovitostí za rok 2022 činila		4 626 000 Kč
Výčet význačnějších oprav prováděných dodavatelsky		
Budova	Popis opravy	částka *
Pavilon lachtanů	opravy schodů, obložení a práce na výměně skla	127 000 Kč
Pavilon tropů	oprava nosné konstrukce, schodů, podhledů, vodopádu a filtrace jezírek, topení	684 000 Kč
Pavilon opic	havarijní výměna zasklení vnitřních expozic, opravy pavilonu – podhledy, skály, ocelové konstrukce...	2 598 000 Kč
Stáje zebry	stavební práce, opravy ohradníků	75 000 Kč
SEV DIVIZNA	opravy oplocení včetně podezdívky	104 000 Kč
Dětský koutek	opravy asfaltových ploch	222 000 Kč
Hospodářská budova	stavební práce zázemí zoologů	110 000 Kč
Exteriér a mobilář	nátěry opravy a úpravy	92 000 Kč
Materiál na opravy:		
Materiál na opravy objektů/staveb		1 410 000 Kč

pozn. částka zaokrouhlena na tisíce :"

Oprava a údržba movitostí:	
Opravy vozového parku	509 981 Kč
Opravy ostatního strojního zařízení	441 414 Kč
Oprava a údržba movitostí za rok 2022 činila	951 395 Kč

Význačné opravy vozového parku a movitých věcí		
Vozidlo/movitost	doplňující popis	částka
Mercedes Atego	servisní opravy	141 000 Kč
Peugeot Boxer	opravy	156 000 Kč
Volkswagen Transporter	servis, pneu	18 400 Kč
Peugeot Partner 4x4	servisní opravy	23 000 Kč
Zetor 6911	opravy	48 000 Kč
Iseki	servis traktůrku, oprava převodovky	22 000 Kč
Hospodářská budova	opravy chlazení	50 000 Kč
Dětské hřiště	servis	48 000 Kč
Budova B „ZooExpo“	oprava akumulátoru EZS, opravy elektroniky a čteček doch.sys.	23 000 Kč

Materiál na opravy:	
Materiál na opravy - vozový park a stroje	30 000 Kč

a kanceláře, které nebudou rekonstrukcí dotčeny. V prvním patře jsou kanceláře s kuchyňkou a dvě ubytovací zařízení, které budou po rekonstrukci střechy sloužit stejnému účelu. Současně s provedením rekonstrukce krovu budou zmodernizovány koupelny nacházející se v prvním patře, jelikož budou rekonstrukcí značně zasaženy. Současně proběhne v této části objektu kompletní výměna elektroinstalací. Hlavním úkolem rekonstrukce je zlepšit funkčnost střešního pláště, tepelné izolační vlastnosti budovy a hygienické podmínky zaměstnanců a návštěvníků.

PAVILON TROPŮ

Pavilon tropů prošel koncem roku částečnou rekonstrukcí. Pavilon má tak nové světlíky ve střeše, rosení rostlin nebo nátěr a zasífování nosné konstrukce. Zoo připravuje postupnou modernizaci a rekonstrukci areálu, kam spadá i zmíněný pavilon. Zatím je ale vše ve fázi přípravy projektů. Kromě menších rekonstrukcí přibyla v pavilonu i dvě terária s tropickými druhy žab.

PAVILON OPIC

Byla zahájena rekonstrukce pavilonu opic. Pavilon projde výraznou proměnou, budou vyměněny veškeré skleněné plochy, zvětší se vnitřní ubikace menších druhů opic a v návštěvnické části přibudou nové vzdělávací prvky. Rekonstrukce přichází na konci hlavní návštěvnické sezony. Návštěvníci se také mohou těšit na nové vzdělávací a dekorativní prvky i zbrusu novou podlahu a skla, jež zpříjemní výhled na chované primáty.

REALIZOVANÉ INVESTICE V ROCE 2022	cena vč. DPH
Areál Zoo Liberec	
Pavilon Tropů - podlaha	237 402,00 Kč
Pavilon tropů - světlíky	1 029 067,40 Kč
Kontejnerové bistro včetně rozšíření kanalizace	1 250 979,78 Kč
Pavilon žiraf - rekonstrukce interiéru	970 580,00 Kč
Lidové sady	
Dětský koutek - vodní fontány	1 508 537,25 Kč
Technické vybavení - dlouhodobý hmotný majetek	
Kontejnerové bistro - konvektomat	108 334,72 Kč
Dětský koutek - hybridní pec	186 337,30 Kč
Renault Kangoo	490 376,03 Kč
Kolový turistický vláček	726 000,00 Kč

Spotřeby základních dodaných energií a spotřeba PHM		
Technická komodita	počet jednotek	jednotka
Elektrická energie	1 156	MWh
Plyn	238 079	m ³
Spotřeba nafty	11,2	tun
Spotřeba benzínu	2,3	tuny

Školení zaměstnanců v profesní způsobilosti a BOZP a PO

Se smluvními partnery byly zajišťovány všechny potřebné kontroly a revize zařízení, strojů a budov a školení pracovníků. Zaměstnancům bylo umožněno a zajištěno proškolení v oborech BOZP, PO a profesní způsobilosti dle jejich pracovní náplně.

Oprava střechy na SEV DIVIZNA / foto: archiv SEV DIVIZNA

Transport skla do pavilonu opů / foto: Radim Špringl

ROZVAHA PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC K 31. 12. 2022 – AKTIVA (Kč)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	1	2	3	4	
			ÚČETNÍ OBDOBÍ				MINULÉ
			BĚŽNÉ				
			BRUTTO	KOREKCE	NETTO		
AKTIVA			545 187 122,94	236 737 980,80	308 449 142,14	110 157,97	
A.	Stálá aktiva		443 208 780,09	236 737 980,80	206 470 799,29	0,00	
I.	Dlouhodobý nehmotný majetek		3 757 321,09	2 335 213,60	1 422 107,49	0,00	
2.	Software	013	774 348,49	752 608,00	21 740,49		
5.	Drobný dlouhodobý nehmotný majetek	018	1 096 736,60	1 047 449,60	49 287,00		
6.	Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	019	601 821,00	535 156,00	66 665,00		
7.	Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	041	1 284 415,00		1 284 415,00		
II.	Dlouhodobý hmotný majetek		439 451 459,00	234 402 767,20	205 048 691,80	0,00	
1.	Pozemky	031	16 607 258,12		16 607 258,12		
3.	Stavby	021	358 065 643,45	188 040 272,52	170 025 370,93		
4.	Samostatné hmotné movité věci a soubory hmotných movitých věcí	022	34 127 802,93	24 579 168,08	9 548 634,85		
6.	Drobný dlouhodobý hmotný majetek	028	21 783 326,60	21 783 326,60			
8.	Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	042	8 751 277,90		8 751 277,90		
9.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	052	116 150,00		116 150,00		
B.	Oběžná aktiva		101 978 342,85	0,00	101 978 342,85	110 157,97	
I.	Zásoby		23 133 952,34	0,00	23 133 952,34	0,00	
2.	Materiál na skladě	112	1 047 884,86		1 047 884,86		
3.	Materiál na cestě	119					
8.	Zboží na skladě	132	986 257,48		986 257,48		
10.	Ostatní zásoby	139	21 099 810,00		21 099 810,00		
II.	Krátkodobé pohledávky		7 800 060,38	0,00	7 800 060,38	24 996,18	
1.	Odběratelé	311	662 453,58		662 453,58		
4.	Krátkodobé poskytnuté zálohy	314	273 762,09		273 762,09		
5.	Jiné pohledávky z hlavní činnosti	315	75 601,00		75 601,00		
9.	Pohledávky za zaměstnanci	335					
29.	Náklady příštích období	381	304 279,95		304 279,95	24 992,18	
30.	Příjmy příštích období	385					
31.	Dohadné účty aktivní	388	6 275 526,78		6 275 526,78		
32.	Ostatní krátkodobé pohledávky	377	208 436,98		208 436,98	4,00	
III.	Krátkodobý finanční majetek		71 044 330,13	0,00	71 044 330,13	85 161,79	
9.	Běžný účet	241	67 223 413,14		67 223 413,14	76 470,39	
10.	Běžný účet FKSP	243	2 933 046,79		2 933 046,79	3 477,40	
15.	Ceniny	263	102 750,00		102 750,00		
16.	Peníze na cestě	262	149 000,00		149 000,00		
17.	Pokladna	261	636 120,20		636 120,20	5 214,00	

ROZVAHA PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC K 31. 12. 2022 – PASIVA (KČ)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	1	2
			ÚČETNÍ OBDOBÍ	
			BĚŽNÉ	MINULÉ
PASIVA			308 449 142,14	110 157,97
C.	Vlastní kapitál		260 994 236,34	4 179,78
I.	Jmenné účetní jednotky a upravující položky		206 027 411,43	0,00
1.	Jmenné účetní jednotky	401	140 315 848,32	
3.	Transfery na pořízení dlouhodobého majetku	403	65 711 563,11	
7.	Opravy minulých období	408		
II.	Fondy účetní jednotky		53 091 332,69	4 179,78
1.	Fond odměn	411	872 134,97	
2.	Fond kulturních a sociálních potřeb	412	2 954 231,95	4 179,78
3.	Rezervní fond tvořený ze zlepšeného výsledku hospodaření	413		
4.	Rezervní fond z ostatních titulů	414	15 271 193,80	
5.	Fond reprodukce majetku (investiční fond)	416	33 993 771,97	
III.	Výsledek hospodaření		1 875 492,22	
1.	Výsledek hospodaření běžného účetního období		1 875 492,22	
D.	Cizí zdroje		47 454 905,80	105 978,19
II.	Dlouhodobé závazky		26 350 000,00	0,00
8.	Dlouhodobé přijaté zálohy na transfery	472	26 350 000,00	
III.	Krátkodobé závazky		21 104 905,80	105 978,19
5.	Dodavatelé	321	6 928 523,07	480,00
7.	Krátkodobé přijaté zálohy	324	289,26	
10.	Zaměstnanci	331	4 206 346,00	25 809,00
11.	Jiné závazky vůči zaměstnancům	333	36 735,00	
12.	Sociální zabezpečení	336	1 536 821,00	10 932,00
13.	Zdravotní pojištění	337	664 401,00	4 716,00
16.	Ostatní daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění	342	419 310,00	5 265,00
17.	Daň z přidané hodnoty	343	491 288,00	
19.	Závazky k vybraným ústředním vládním institucím	347		
20.	Závazky k vybraným místním vládním institucím	349		52 841,14
32.	Krátkodobé přijaté zálohy na transfery	374	3 853 128,62	
34.	Výdaje příštích období	383	693 566,69	5 935,05
35.	Výnosy příštích období	384	1 105 853,12	
36.	Dohadné účty pasivní	389	700 190,50	
37.	Ostatní krátkodobé závazky	378	468 453,54	

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC (V KČ)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	1	2	3	4
			ÚČETNÍ OBDOBÍ			
			BĚŽNÉ OBDOBÍ		MINULÉ OBDOBÍ	
			Hlavní činnost	Hospodářská činnost	Hlavní činnost	Hospodářská činnost
A.	NÁKLADY CELKEM		115 930 628,07	24 277 951,52	347 158,86	0,00
I.	Náklady z činnosti		115 897 148,19	23 813 681,52	347 158,86	0,00
1.	Spotřeba materiálu	501	18 394 305,43	7 344 538,36	8 225,00	
2.	Spotřeba energie	502	4 985 880,04	810 749,64		
4.	Prodané zboží	504		2 500 048,72		
8.	Opravy a udržování	511	5 449 198,87	128 437,73		
9.	Cestovné	512	983 153,79	1 344,00		
10.	Náklady na reprezentaci	513	149 239,69	30 706,48		
12.	Ostatní služby	518	13 578 811,17	1 420 674,78	39 397,83	
13.	Mzdové náklady	521	42 322 630,00	7 584 333,00	208 989,00	
14.	Záonné sociální pojištění	524	13 598 175,09	2 268 956,91	70 638,00	
15.	Jiné sociální pojištění	525	222 388,23	37 386,96	1 169,76	
16.	Záonné sociální náklady	527	2 265 499,50	323 767,10	4 179,78	
18.	Daň silniční	531				
19.	Daň z nemovitostí	532				
20.	Jiné daně a poplatky	538	34 780,00	2 300,00	14 560,00	
22.	Smluvní pokuty a úroky z prodlení	541				
23.	Jiné pokuty a penále	542				
26.	Manka a škody	547	6 249,10	6 394,00		
28.	Odpisy dlouhodobého majetku	551	10 259 857,55	831 180,00		
33.	Tvorba a zúčtování opravných položek	556				
34.	Náklady z odepsaných pohledávek	557				
35.	Náklady z drobného dlouhodobého majetku	558	1 725 961,04	508 652,96		
36.	Ostatní náklady z činnosti	549	1 921 018,69	14 210,88	-0,51	
II.	Finanční náklady		33 479,88	0,00	0,00	0,00
2.	Úroky	562	0,77			
3.	Kurzové ztráty	563	33 479,11			
V.	Daň z příjmů		0,00	464 270,00	0,00	0,00
1.	Daň z příjmů	591	0,00	464 270,00	0,00	0,00

Rozbor vybraných nákladů:

501 Spotřeba materiálu 25 738 843,79 Kč

- 44,32 % celkové spotřeby materiálu tvoří krmiva, steliva 11 407 022,84 Kč
- 25,53 % nákup surovin – služby zákazníkům ve výši 6 571 420,31 Kč
- 9,04 % nákup všeobecného materiálu 2 325 986,79 Kč
- 21,11 % ostatní náklady, např. materiál na opravy, propagaci, léky, drobný majetek, ochranné pomůcky, kanc. potřeby 5 434 413,85 Kč

502 Spotřeba energie 5 796 629,68 Kč

- 42,50 % celkové spotřeby energií tvoří elektrická energie 2 463 361,14 Kč
- 21,08 % vodné 1 222 202,87 Kč
- 36,42 % plyn 2 111 065,67 Kč

511 Opravy a udržování 5 577 636,60 Kč

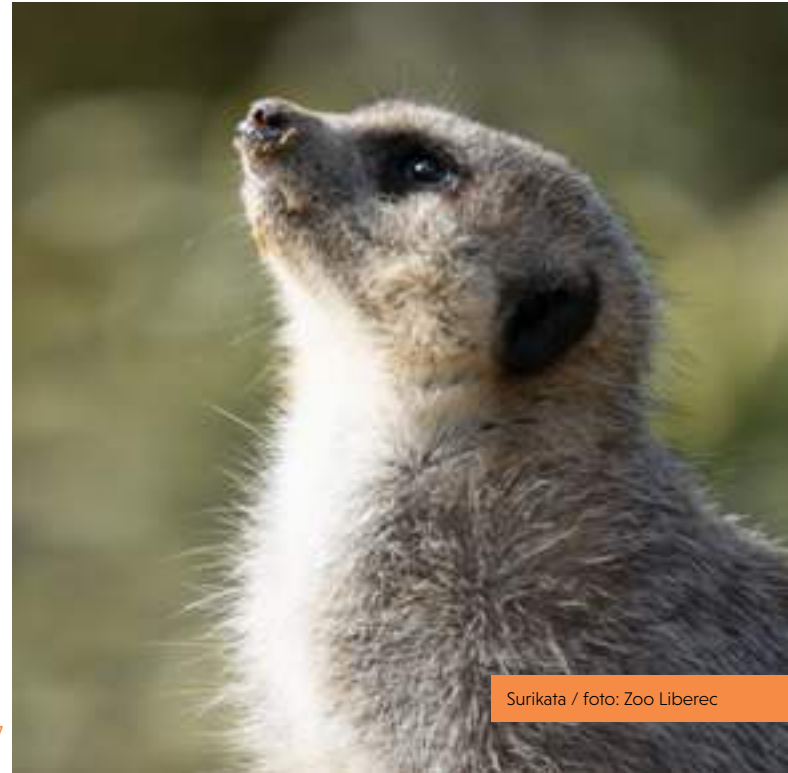
- 82,94 % všech oprav činí opravy a údržba nemovitého majetku 4 626 241,25 Kč
- 17,06 % opravy a údržba movitého majetku 951 395,35 Kč

518 Ostatní služby ve výši 14 999 485,95 Kč

- 48,07 % služeb tvoří pořady Lidových sadů, hudební kurzy, popl. za aut.práva, pronájmy atd. 7 209 863,47 Kč
- 6,15 % stočné 922 245,86 Kč
- 11,53 % služeb vynaložených na propagaci 1 729 959,98 Kč
- 3,98 % veterinární služby 596 768,16 Kč
- 30,27 % ostatní služby, např. revize, IT služby, doprava, telekomunikace, bankovní poplatky, odpady atd. ve výši 4 540 648,48 Kč

521 Mzdové náklady 49 906 963 Kč

- 92,82 % mzdové náklady 46 322 565 Kč
- 6,13 % ostatních osobních nákladů 3 060 425 Kč
- 1,05 % náhrada mzdy za pracovní neschopnost 523 973 Kč

Surikata / foto: Zoo Liberec

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC (V KČ)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	1	2	3	4
			ÚČETNÍ OBDOBÍ			
			BĚŽNÉ OBDOBÍ		MINULÉ OBDOBÍ	
			Hlavní činnost	Hospodářská činnost	Hlavní činnost	Hospodářská činnost
B.	VÝNOSY CELKEM		114 780 226,39	27 303 845,42	347 158,86	0,00
I.	Výnosy z činnosti		43 521 231,52	27 300 283,98	0,00	0,00
1.	Výnosy z prodeje vlastních výrobků	601	17 500,00			
2.	Výnosy z prodeje služeb	602	41 370 998,50	19 067 754,30		
3.	Výnosy z pronájmu	603		1 419 786,94		
4.	Výnosy z prodaného zboží	604		5 570 427,13		
12.	Výnosy z prodeje materiálu	644	35 788,00			
16.	Čerpání fondů	648	67 000,00			
17.	Ostatní výnosy z činnosti	649	2 029 945,02	1 242 315,61		
II.	Finanční výnosy		2 221,32	549,44	0,00	0,00
2.	Úroky	662				
3.	Kurzové zisky	663	2 221,32	549,44		
IV.	Výnosy z transferů		71 256 773,55	3 012,00	347 158,86	0,00
2.	Výnosy vybraných místních vládních institucí z transferů	672	71 256 773,55	3 012,00	347 158,86	
C.	VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ					
1.	Výsledek hospodaření před zdaněním			3 490 163,90	0,00	0,00
2.	Výsledek hospodaření běžného účetního období		-1 150 401,68	3 025 893,90	0,00	0,00

ROZBOR VYBRANÝCH VÝNOSŮ:

602 Výnosy z prodeje služeb 60 438 752,80 Kč

65,75 % vlastních výnosů tvoří tržby z prodeje vstupného za celou organizaci 39 740 240,18

28,39 % tržby za stravování ve výši 17 159 318,56 Kč

1,46 % tržby za parkovné 880 105,69 Kč

1,06 % tržby za reklamu 640 731,96 Kč

3,34 % ostatní tržby, např. zážitkové programy, semináře, výukové programy SEV DIVIZNA, umístění zvířat ARCHA 2 018 356,41

649 Ostatní výnosy z činnosti 3 272 260,63 Kč

98,82 % ostatní výnosy z činnosti 3 233 507,77 Kč

1,18 % pojistná plnění 38 752,86 Kč

672 Výnosy z transferů 71 259 785,55 Kč

79,73 % transfery – příspěvek na provoz 56 814 530 Kč

12,22 % transfery – příspěvek na odpisy 8 706 227,38 Kč

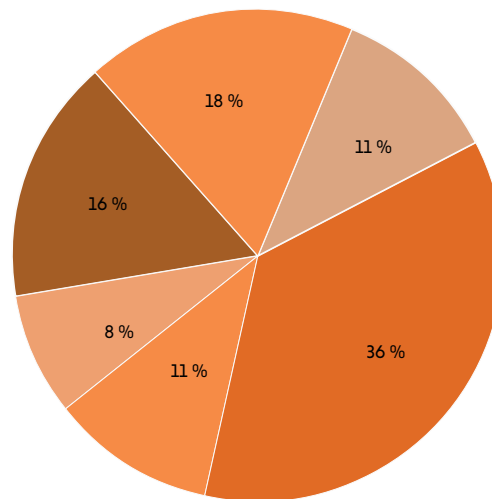
5,87 % transfery ostatní poskytovatelé 4 182 386 Kč

2,18 % transfery investiční – odpisy 1 556 642,17 Kč

Hospodaření Zoo Liberec, příspěvková organizace za rok 2022 skončilo kladným hospodářským výsledkem ve výši 1 875 492,22 Kč.

ROZBOR NÁKLADŮ 2022:

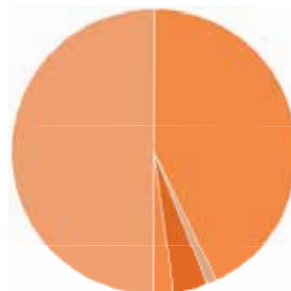
Rozbor nákladů 2022	Účet	Hlavní činnost	Hospodářská činnost	Celkem
Spotřeba materiálu	501	18 394 305,43	7 344 538,36	25 738 843,79
Ostatní služby	518	13 578 811,17	1 420 674,78	14 999 485,95
Mzdové náklady	521	42 322 630,00	7 584 333,00	49 906 963,00
Zákonné sociální pojištění	524	13 598 175,09	2 268 956,91	15 867 132,00
Odpisy dlouhodobého majetku	551	10 259 857,55	831 180,00	11 091 037,55
Ostatní náklady		17 776 848,83	4 828 268,47	22 605 117,30
Rozbor ostatních nákladů				
Spotřeba energie	502	4 985 880,04	810 749,64	5 796 629,68
Prodané zboží	504	0,00	2 500 048,72	2 500 048,72
Opravy a udržování	511	5 449 198,87	128 437,73	5 577 636,60
Cestovné	512	983 153,79	1 344,00	984 497,79
Náklady na reprezentaci	513	149 239,69	30 706,48	179 946,17
Jiné sociální pojištění	525	222 388,23	37 386,96	259 775,19
Zákonné sociální náklady	527	2 265 499,50	323 767,10	2 589 266,60
Daň silniční	531	0,00	0,00	0,00
Daň z nemovitostí	532	0,00	0,00	0,00
Jiné daně a poplatky	538	34 780,00	2 300,00	37 080,00
Smluvní pokuty a úroky z prodlení	541	0,00		0,00
Jiné pokuty a penále	542			0,00
Manka a škody	547	6 249,10	6 394,00	12 643,10
Náklady z drobného dlouhodobého majetku	558	1 725 961,04	508 652,96	2 234 614,00
Ostatní náklady z činnosti	549	1 921 018,69	14 210,88	1 935 229,57
Tvorba a zúčtování opravných položek	556	0,00		0,00
Náklady z odepsaných pohledávek	557	0,00		0,00
Úroky	562	0,77		0,77
Kurzové ztráty	563	33 479,11	0,00	33 479,11
Daň z příjmů	591	0,00	464 270,00	464 270,00

- 18 % spotřeba materiálu
- 11 % ostatní služby
- 36 % mzdové náklady
- 11 % zákonné sociální pojištění
- 8 % odpisy dlouhodobého majetku
- 16 % ostatní náklady

ROZBOR VÝNOSŮ 2022 PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC (V KČ)

Rozbor výnosů 2022	Účet	Hlavní činnost	Hospodářská činnost	Celkem
Výnosy z prodeje služeb	602	41 370 998,50	19 067 754,30	60 438 752,80
Výnosy z pronájmu	603		1 419 786,94	1 419 786,94
Výnosy z prodaného zboží	604		5 570 427,13	5 570 427,13
Ostatní výnosy z činnosti	649	2 029 945,02	1 242 315,61	3 272 260,63
Výnosy vybraných místních vládních institucí z transferů	672	71 256 773,55	3 012,00	71 259 785,55
Ostatní výnosy	-	122 509,32	549,44	123 058,76

43 % výnosy z prodeje služeb
 1 % výnosy z pronájmu
 4 % výnosy z prodaného zboží
 2 % ostatní výnosy z činnosti
 50 % výnosy vybraných místních vládních institucí z transferů

Rozbor ostatních výnosů				
Výnosy z prodeje vlastních výrobků	601	17 500,00		17 500,00
Výnosy z prodeje materiálu	644	35 788,00		35 788,00
Kurzové zisky	663	2 221,32	549,44	2 770,76
Čerpání fondů	648	67 000,00		67 000,00

Mimorozpočtové zdroje - finanční fondy

	FKSP	REZERVNÍ FOND	FOND INVESTIC
Stav k 1.1.2022	4 179,78	0,00	0,00
Tvorba fondu	3 550 986,87	15 338 193,80	56 418 482,25
Čerpání fondu	600 934,70	67 000,00	22 424 710,28
Stav k 31.12.2022	2 954 231,95	15 271 193,80	33 993 771,97

V průběhu roku 2022 poslali dárci finanční dary

v hodnotě 1 965 328 Kč.

**Velmi si vážíme každého příspěvku
a děkujeme všem, kteří Zoo Liberec přispívají.**

Romana Zajdová

vedoucí ekonomického oddělení

zajdova@zooliberec.cz

ARCHA
LIBEREC

CENTRUM PRO ZVÍŘATA V NOUZI ARCHA V ROCE 2022

Zoo Liberec pomocí své organizační složky Centrum pro zvířata v nouzi ARCHA zajišťuje provoz útulku pro opuštěná a nalezená zvířata ze zájmových chovů, záchranou stanic pro handicapované živočichy fauny ČR a ekogratnost v těchto oblastech.

Rok 2022 byl 1. rokem fungování pod novým zřizovatelem, Libereckým krajem. Statutární město Liberec přistoupilo ke smlouvě obecného hospodářského zájmu a přispělo na provoz Centra ARCHA částkou 3,2 mil. korun. Vzhledem ke zvyšujícím se nákladům v důsledku války na Ukrajině došlo po více jak 10 letech ke zdražení služeb. Došlo k navýšení úhrady za krmný den o 15 Kč a za odchyt zvířat a sběr kadaverů o 200 Kč. Máme za sebou první rok fungování záchrané stanice po převzetí části území po zaniknuvší stanici v Libštátě. Došlo tak k rozšíření území o tři obce s rozšířenou působností, ale obavy z velkého nárůstu počtů zvířat se nepotvrdily. V únoru do stanice nastoupila Veronika Krausová Poncová jako zástup za mateřskou dovolenou N. Horákové. Z grantu Ministerstva životního prostředí mohlo být v ARŠE natočeno, organizací CCBC – Česká koalice na ochranu biodiverzity, edukativní video o fungování záchraných stanic a nejčastějších omylech, kterých se lidé v pomoci zvířatům z naší přírody dopouštějí. K videu vznikly i výukové pracovní listy.

1. Útulek pro opuštěná a nalezená zvířata ze zájmových chovů

V rámci hlavní činnosti útulku, tj. odchyt zvířat na území města Liberce a některých dalších obcí, péče o ně a navrácení zpět majitelům nebo předání do náhradní péče, byla poskytnuta péče 296 psům a 314 kočkám. Oproti

roku předchozímu došlo k mírnému zvýšení u psů i koček přibližně o třicet zvířat. Zvýšený příjem se projevil zejména na podzim, kdy se začala projevovat celospolečenská krize a do útulku se dostávala zvířata především se zanedbanou veterinární péčí nebo s nedostatečnou výživou. Po umístění 11 odebraných kříženců pittbulů a bullteriérů dosáhl před Vánoci útulek své kapacity z důvodu problémového chování zvířat, která se rvala i skrz mříže a zraňovala zvířata ve vedlejších koticích. Muselo tak dojít k úpravám velikosti ok u mříží a protažení pevných přepážek až k zemi, čímž se snížil u čtyř koticů komfort úklidu, nicméně úpravy byly z hlediska bezpečnosti zvířat nezbytné. V nočních hodinách prováděli odchvy strážníci Městské policie, kteří do útulku umístili 47 zvířat. Procento psů navracených majiteli bylo 68,6 %. Celá řada psů byla sice označena mikročipem, ten ale často nebyl registrovaný, a tudíž nevedl k nalezení majitele.

U kočiček se podařilo navrátit původnímu majiteli 13,7 % zvířat. V porovnání se psy je toto číslo zanedbatelné, ale přesto je nejvyšší za dobu fun-

Bulteriér před péčí útulku
foto: S. Matternová

Bulteriér po péčí útulku
foto: M. Mušutová

Útulěk pro psy a kočky 2022	PSI	KOČKY
ukazatel	počet	počet
celkem přijato za rok 2022	296	314
zůstalo z předchozích let	7	10
nově zaevidovaných	200	298
z Liberce	171	235
z ostatních obcí	29	63
vráceno původnímu majiteli	203	36
osvojeno	64	195
vypuštěno na původní lokalitu	0	34
euthanasie	1	32
úhyn (nález, panleukopénie)	1	11
únik	1	0
zůstalo do dalšího roku	33	16

Lelek – oříšený lelek lesní / foto: N. Novotná

gování útulku. Velmi výrazně k tomu napomáhají sociální sítě. Kofata do 6 měsíců věku tvořila 43,6 % z nově zaevidovaných koček. Kastrace zdivočelých koček byla provedena na několika lokalitách. Největší koččičí kolonie byly vykastrovány na rozhraní čtvrtí Vesec, Doubí, Vratislavice n/N, kde bylo odchyceno 19 koček a 7 kocourů. Dále pak proběhla kastrace koček na leštišti, kde se jednalo o šest kocourů a čtyři kočky. Poslední lokalitou s větším výskytem koček byla Zeyerova ul. se dvěma kočkami a šesti kocoury. Dále byly ošetřeny lokality, kde se již v minulosti kočky odchytávaly, a objevili se zde noví jedinci. Jednalo se např. o zahrádkářskou kolonii Pod Sadem míru, Alšovu ul., Polní ul., Správu CHKO, ul. Na Zvonku či Jiřní ul. Takto bylo odchyceno dalších devět koček.

Díky očkovaní všech přijatých koček, kde to zdravotní stav dovolil, se opět podařilo dostat pod kontrolu úmrtnost v důsledku komplexu virových chorob. Úmrtnost koček se podařilo snížit na 13,7 % z 19 % předchozího roku. A ukazuje se tak, jak jsme již v minulosti viděli několikrát, že očkovaní je jediný způsob, jak zabránit vysoké úmrtnosti koček v útulcích.

Bylo uskutečněno 340 výjezdů k odchytům zvířat nebo likvidaci kadaverů, z čehož necelých 13 % tvořily výjezdy k likvidaci kadaverů, zejména koček uhynulých na veřejných komunikacích.

I v roce 2022 pokračovala spolupráce s Centrem bydlení Liberec odboru sociálních věcí magistrátu, kam útulek posílá pro potřebné část darovaných granulí.

Firma Knorr-Bremse podpořila útulek v rámci jejich programu pro zaměstnance „Pomáhej pohybem“. Cílem bylo ve sledovaném časovém období naspportovat v různých disciplínách co nejvíce kilometrů. Každý kilometr pak byl přeměněn na 1 Kč. Svým pohybem tak zaměstnanci vysoutěžili 29 357 Kč, které firma dorovnala do rovných 50 000 Kč. Finance budou využity v roce 2023 na rekonstrukci výběhů pro psy.

zvířata volně žijící	
druh zvířete	počet ks
Bažant obecný	1
Brhlík lesní	6
Budníček menší	1
Čáp bílý	2
Červenka obecná	2
Čížek lesní	3
Dlask hlustožobý	9
Drozd brávník	2
Drozd kvíčala	10
Drozd zpěvný	12
Holub douphák	1
Holub hřivnáč	31
Hrdlička zahradní	10
Hryzec vodní	1
Hýl obecný	1
Chřástal vodní	1
Jeřáb popelavý	1
Jestřáb lesní	1
Ještěrka obecná	1
Ještěrka živorodá	1
Jezevec lesní	3
Ježek východní	91
Ježek západní	19
Jiříčka obecná	17
Kachna divoká	86
Káně lesní	19
Konipas bílý	5
Konipas horský	1
Koroptev polní	1
Kos černý	68
Krahujec obecný	5
Králíček obecný	1
Krkavec velký	2
Kudlanka nábožná	1
Kuna skalní	20
Labuf velká	13
Ledňáček říční	1
Lejsěk šedý	2

Lelek lesní	1
Linduška lesní	1
Liška obecná	16
Lyska černá	1
Mlynářik dlouhoocasý	1
Moták pochop	2
Muflon	1
Netopýr černý	1
Netopýr hvízdavý	578
Netopýr parkový	2
Netopýr pestrý	11
Netopýr rezavý	21
Netopýr severní	1
Netopýr ušatý	1
Netopýr večerní	3
Pěnice černohlavá	3
Pěnice pokřovní	3
Pěnkava obecná	9
Ptch velký	3
Poštołka obecná	48
Potkan obecný	2
Pušlik obecný	6
Rákosník obecný	1
Rehek domácí	8
Rehek zahradní	5
Rorýs obecný	51
Slepýš křehký	2
Sluka lesní	1
Sojka obecná	5
Srnec obecný	37
Stehlík obecný	6
Straka obecná	10
Strakapoud velký	14
Sýc rousný	1
Sýkora koňadra	7
Sýkora lužní	2
Sýkora modřinka	33
Sýkora uhelníček	3
Špaček obecný	7
Ťuhýk obecný	1

Užovka obojková	3
Veverka obecná	10
Vlaštovka obecná	7
Volavka popelavá	2
Vrabec domácí	12
Vrána šedá	3
Výr velký	2
Zajíc polní	19
Zvonek zelený	2
Žluna zelená	7
CELKEM	1428

zvířata domácí, exotická, zavlečená	
druh zvířete	počet ks
Agama vousatá	2
Agapornis růžohrdlý	1
Anulka vlínkovaná	8
Holub domácí	40
Holub poštovní	14
Kachna domácí	10
Kakariki žlutočelý	1
Kanár divoký	3
Korela chocholatá	2
Krab modrý	1
Králík domácí	10
Morče domácí	4
Nutrie říční	3
Osmák degu	2
Ovce domácí	2
Potkan obecný laboratorní	2
Prase domácí	3
Psík myvalovitý	1
Rosnička bělopruhá	1
Rozela pestrá	1
Želva nádherná	3
Želva vroubená	1
Želva zelenavá	6
Želva žlutolící	2
CELKEM	123

počty zvířat přijatých z území obcí s rozšířenou působností	
obec	počet ks
Liberec	1009
Jablonec nad Nisou	312
Turnov	90
Frydlant	44
Tanvald	28
Železný Brod	22
Česká Lípa	20
Semily	7
Nový Bor	4
Mladá Boleslav	3
Praha	2
Přelouč	2
Varnsdorf	1
Rumburk	1
Děčín	1
Jičín	1
Hradec Králové	1
Roudnice nad Labem	1
Třeboň	1
Žamberk	1

zhodnocení příjmu přijatých živočichů v roce 2022	
ukazatel	počet ks
přijato	1551
vypuštěno	709
úhyn, euthanasie	550
předáno jinému zařízení	14
osvojení	43
vraceno majiteli	9
kadáver	80
nepřijat – výjezd (posouzení situace, nezdařený odchyt...)	18
únik, ztráta	14
v držení do dalšího roku	114

Jeřáb – mládě jeřába popelavého – stimulace k chůzi / foto: I. Hancvenčlová

2. Záchraná stanice pro handicapované volně žijící živočichy

Celkový počet přijatých zvířat činil 1 551 ks. Nejpočetnějším přijatým druhem byl netopýr hvízdavý (578 ks) a ježci (110 ks). Nejvíce zvířat jsme přijali z důvodu proniknutí do budovy – jednalo se zejména o netopýry z letních netopýřích invazi. Počítáme-li pouze přijaté volně žijící živočichy bez kadáverů, pak úspěšnost vypouštění do přírody činí 51 %. Uhnulo nebo muselo být utraceno 35 % zvířat. Do dalšího roku zůstalo ve stanici 114 zvířat, většina bude vypuštěna v roce 2023. Výjezdů k odchyťům bylo skutečně 506. Výjezdy byly časově náročnější než dříve – vzhledem k tomu, že od 1. 1. 2022 jsme přežali část území po končící záchrané stanici v Libštátě (3 nové ORP – Turnov, Tanvald, Železný Brod)

NĚKTERÉ ZAJÍMAVÉ PŘÍPADY

Pokus o záchranu zraněného mláděte jeřába popelavého

Mládě jeřába popelavého bylo nalezeno ležící na louce s hlubokou ránou v noze. Příčina zranění nebyla zjištěna. Ošetřování jeřába bylo velmi náročné. Sám odmítal přijímat potravu, a byl tedy krmen uměle. Abychom podpořili jeho snahu o samostatný pohyb, vodili jsme ho na procházky v postroji. Veškerá snaha ošetřovatelek i veterinářů však byla marná, po 3 týdnech jeřáb uhynul.

Rekordní počet mláďat poštolek obecných odchovaných adoptivními rodiči

Trvale handicapované poštolky využíváme již řadu let coby adoptivní rodiče. Každoročně nám hnízdí dva páry, ale jejich vlastní vejce bývají neoplozená. Pokud se ale do Archy dostanou malá mláďata poštolek, příkládáme je do jejich hnízd a oni je úspěšně odchovají. V tomto roce takto odchovaly rekordních 9 mláďat. Dalších 14 mláďat se k nám dostalo již ve starším

věku, takže tam již adopce možná nebyla. Adoptovaná mláďata pocházejí ze tří míst a důvodem příjmu byl úhyn rodičů. Jedno z adoptovaných mláďat se dále vylíhlo z vejce, které snesla poštolka vylovená z bazénu a vypuštěná po uschnutí na místě.

Množství zásahů u kachen divokých

Pomohli jsme celkem 86 kachnám divokým, což je nejvíce za celou dobu činnosti stanice. V šesti případech se jednalo o celé kachní rodinky – kachny vylíhly svá mláďata v místech, odkud se s nimi nemohly samy dostat. Stalo se tak např. v ZŠ Mozartova v Jablonci či v areálu firmy Schurter na Malé Skále. Do ZŠ Mozartova jezdíváme dělat „taxi“ kachně s kachňaty již od roku 2015, někdy i 2x ročně.

Dva motáci pochopové

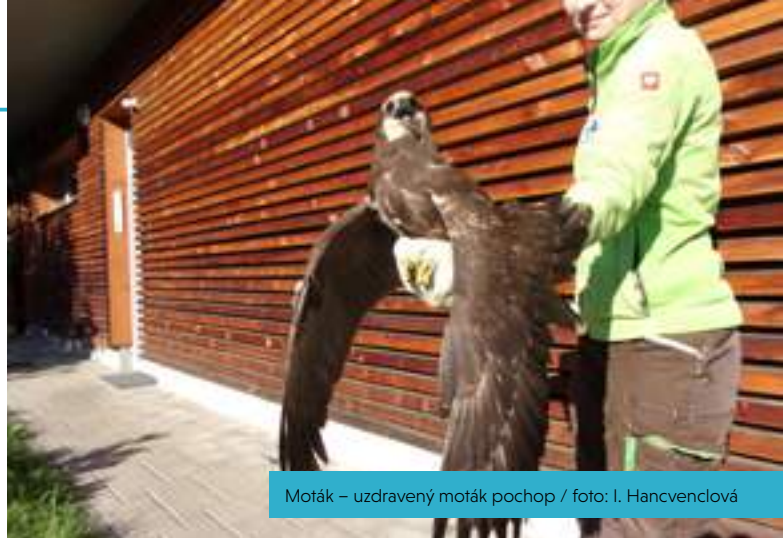
Motáci pochopové se do Archy dostávají zcela výjimečně (doposud pouze jedno za celou dobu). Letos jsme však přijali hned dva – dospělou samici se zlomeninou křídla a vzletné mládě pravděpodobně se zlomeninou klíční kosti. Oba se podařilo vyléčit a úspěšně vypustit.

Lelek lesní

Dalším neobvyklým vzácným pacientem byl lelek lesní, který měl naražené křídlo a byl neschopný letu. Během několika dní v Arše se uzdravil a mohli jsme ho vypustit zpět na místě nálezu.

Další události

Kromě výukových programů a akcí pro veřejnost jsme dne 5. 6. uskutečnili školení členů Sboru dobrovolných hasičů Příšovice, které se týkalo odchytů zvířat.

Moták – uzdravený moták pochop / foto: I. Hancvenclová

Poštolátka – adoptivní rodiče poštolky obecné / foto: I. Hancvenclová

V roce 2022 došlo též k mimořádné události – dne 24. 5. brzy ráno pronikl do areálu stanice neznámý muž, který otevřel všechny voliéry, u jedné vylomil branku. Byl vyrušen pracovníci útulku a odešel. Z voliér stačila uletět trvale handicapovaná sojka a mládě kosa. Na základě záznamu z kamerového systému byl Policií ČR muž později vypátrán. Bylo zjištěno, že se jedná o aktivistu, který „nesnáší, když jsou zvířata zavřená v klecích“. Policie případ odložila, neboť dle nich nedošlo k trestnému činu. Přijali jsme opatření, aby se případným podobným incidentům pokud možno zamezilo.

Poděkování za finanční podporu

Národní síť záchranných stanic – příspěvek na provoz – 603 885 Kč
Statutární město Jablonec n. N. – dar 10 000 Kč
rodiče a děti ze ZŠ a jídelny Janov nad Nisou – dar 9 900 Kč

Komentovaná prohlídka záchranná stanice / foto: L. Čápková

Virtuální adoptce trvalých handicapů – AnToLuMiNej (3 000 Kč), Martina Ďurdinová (800 Kč), Nikol Hajleková (3 000 Kč), Zuzana Hodíková (1 500 Kč), Ivana Karkošová (8 000 Kč), Michaela Kučerová (800 Kč), Lidunka Mokrá (3 000 Kč), Věra Nováková (800 Kč), O.Š.R.P. Petráková (5 000 Kč), Anna Píchová (3 000 Kč), manželé Pomezni (5 000 Kč), řád německých rytířů Doba Karlova (3 000 Kč), K+K+J Tomanovi a trampská osada T.O.W.B. (10 000 Kč).

Dále nejmenovaní dárci podpořili záchrannou stanici na číslo účtu částkou v celkové výši 60 382,01 Kč.

Poděkování

- Farmě krmného hmyzu Milan Bažant & spol. – celoroční zajištění krmných červů zdarma
- manželům Zdeňkovi a Daniele Jahodovým – spolupráce při monitorování a odchytu handicapovaných labutí
- dobrovolnicím Haně Křůmalové a Sabině Hozákové za pomoc ve stanici

3. Ekologická výchova

V roce 2022 navštívilo Centrum ARCHA 789 evidovaných návštěvníků za účelem vzdělávání. Dostáváme se tak na úroveň roků před pandemií koronaviru, ale zatím ještě chybí děti z mateřských školek.

Zvýšil se zájem o výukové programy. Proběhly tři programy pro 2. stupeň ZŠ zabývající se problematikou záchranných stanic s názvem „Život s handicapem“. Dále dva programy pro první a druhé třídy věnované pomoci probuzeným hibernantům a správnému přikrmování zvířat přes zimní období a 8 programů pro 3.–6. třídy ZŠ zaměřených na domácí mazlíčky a fungování útulků. Celkem výukové programy navštívilo 260 účastníků.

Kromě placených výukových programů proběhlo i 25 komentovaných prohlídek, většinou jako odměna za dary. Těchto hodinu a půl trvajících exkurzí s výkladem se zúčastnilo 488 účastníků z řad starších dětí a dospělých a 41 dětí školkových.

Z akcí pro veřejnost můžeme jmenovat např. „Letecký den v ARŠE“ zaměřený na povídání o netopýrech a jejich vypouštění po zimování v ARŠE, kterého se zúčastnilo 20 zájemců. Dále pak v týdnu od 6. do 10. června proběhly komentované prohlídky záchranné stanice pro předem přihlášené zájemce z řad veřejnosti, kterých se zúčastnilo 41 lidí.

V roce 2022 Centrum ARCHA prezentovalo své aktivity také na oslavách Dne Země v areálu Zoo Liberec pořádaného 23. dubna. Aktivity byly zaměřeny na problematiku zraňování ptáků činností člověka a na správné přikrmování ptáků.

Činnost Centra v roce 2022 podpořily tyto organizace:

Bohemia Montes s.r.o., Gymnázium Jeronýmova, Chovatelské potřeby Ema, Inaba food, JYSK Liberec, Liberecký deník, MŠ Knoflík, žluté oddělení, MŠ Sluníčko, SOŠ Liberec Jablonecká, Střední škola strojní a stavební, Trikolora – Soukromníci, zákazníci Zvěrokruh Jablonec nad Nisou, zaměstnanci Decathlon, zaměstnanci životního prostředí krajského úřadu – pí. Špíková, ZŠ Dobiášova, 6.A a 4.A ZŠ náměstí Míru, ZŠ Orlí, ZŠ a MŠ Ostašov, 6.A ZŠ Ruprechtice, ZŠ U Potůčku, ZŠ U Soudu

Veliké poděkování patří také bezejmenným dárcům, kteří v průběhu roku přispěli na činnost centra celou řadou materiálních či drobných finančních darů – konzervy, granule, pamlsky, krmivo pro zvířata ze záchranné stanice, deky, pelíšky, steliva, vodítka, léčiva – přípravky na odčervení a odblížení.

Na závěr bych chtěla poděkovat za pomoc a spolupráci kolegům ze Zoo Liberec, dobrovolnicím Hance Křůmalové a Sabině Hozákové, pracovníkům veterinární kliniky v Růžodole, strážníkům Městské policie Liberec, pracovníkům odboru životního prostředí Magistrátu města Liberce a Krajské veterinární správy, pracovníkům ÚVR ČSOP a kolegům ze záchranných stanic pro handicapované živočichy, pracovníkům Krajského úřadu pro Liberecký kraj – odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, dále i pracovníkům odboru životního prostředí a zemědělství KÚLK, dále manželům Zdeňkovi a Daniele Jahodovým a Miroslavu Půlpánovi za spolupráci při monitorování a odchytu handicapovaných labutí. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat farmě krmného hmyzu Milan Bažant & spol. za celoroční zajištění krmných červů zdarma a dobrovolníkům, kteří nám pomáhají s venčením pejsků.

Mgr. Lenka Čápková

vedoucí ARCHA

Centrum pro zvířata v nouzi při Zoo Liberec

Ostašovská 570

460 11 Liberec

Tel.: 485 106 412, 602 774 104 (psi a kočky)

728 040 610 (ostatní zvířata)

utulek@zooliberec.cz

archa.zooliberec.cz

Středisko ekologické výchovy při Zoo Liberec DIVIZNA v roce 2022

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,
rok 2022 byl prvním rokem pod novým zřizovatelem, kterým je Liberecký kraj. Z našeho pohledu se nic nezměnilo, běžný uživatel našich služeb nic nepozná, ale změny nastaly. Některé procesní postupy jsme si museli nově osvojit, vše se podařilo poměrně úspěšně zvládnout a mohli jsme celý rok bez omezení pracovat.

I v roce 2022 jsme se snažili plnit naše poslání, a pomáhali tím k realizaci environmentální výchovy pomocí různorodých výukových aktivit pro děti a akcí pro pedagogy. Otrpěli jsme se z covidové nákazy a pustili se do poměrně náročné rekonstrukce střechy a horního patra našeho střediska. Výuka v tomto období byla organizačně náročnější, ale nemuseli jsme slevit z našich standardů a dle zpětných vazeb byli naši klienti spokojeni. Pokračovali jsme na vývoji nových dlouhodobých vzdělávacích programů, které jsou postaveny na užší spolupráci našeho střediska a třídy s pedagogem, a to v průběhu celého školního roku.

Děkujeme Vám, že i v roce 2022 jste k nám chodili a využívali naše služby.

Za celý tým SEV DIVIZNA Liberec

Aleš Kočí

KDO JSME?

SEV DIVIZNA Liberec je denní specializované pracoviště na podporu a realizaci environmentální výchovy a v této oblasti poskytuje následující služby:

1. realizuje ekologické výukové programy pro děti z mateřských škol, žáky základních a středních škol. Výukové programy vedou zkušení a odborně zdatní lektori.
  - používá interaktivní formy a metody
  - preferuje kontakt s přírodou a výchovu prožitkem
  - reaguje na aktuální témata
  - pomáhá školám v realizaci průřezového tématu RVP – environmentální výchova
2. pořádá odborné semináře, exkurze či dílny pro studenty pedagogických fakult, pedagogické pracovníky, vedoucí dětských kroužků a oddílů, širokou veřejnost atp.
3. realizuje výukové aktivity v areálu Zoo Liberec (výukové programy, komentované prohlídky)
4. realizuje osvětové akce pro širokou veřejnost
5. zajišťuje metodickou pomoc koordinátorům EVVO na školách, metodickou pomoc pro zpracovávání ŠVP
6. zpřístupňuje knihovnu publikací k ekologické výchově a půjčuje netradiční výukové pomůcky
7. komunikuje s ostatními organizacemi realizujícími EVVO v regionu i po celé republice
8. spolupracuje s ostatními zoologickými zahradami v oblasti vzdělávacích aktivit (metodika, inspirace, profesní růst...)
9. koordinuje síť škol v Libereckém kraji se zájmem o ekologickou výchovu (M.R.K.E.V., Ekoškola, ŠUŽ)

Poslání SEV DIVIZNA

SEV DIVIZNA Liberec svými aktivitami prostřednictvím environmentální výchovy podporuje a rozvíjí zodpovědnější chování a úctu lidí ke všemu živému i neživému, tradicím, přírodě, krajině i planetě.

Jaké je naše pojetí environmentální výchovy?

Environmentální výchova vede ke kladnému vztahu k přírodě, k respektování přírodní a kulturní pestrosti a posiluje sounáležitost s celkem. Člověk chápe důsledky svého chování, přijímá zodpovědnost za svá rozhodnutí a jedná dle zásad uvědomělé skromnosti.

Pro školní kolektivy – ekologické výukové programy a jiné výukové aktivity

SEV DIVIZNA Liberec nabízí mateřským, základním a středním školám širokou nabídku ekologických výukových programů a výukové aktivity v areálu Zoo Liberec. Naše programy se odehrávají nejen v učebně a na zahradě DIVIZNY, ale využíváme i blízký les, zoologickou zahradu nebo při exkurzích i vzdálenější Vesec či Jizerské hory.

Ekologické výukové programy a výukové aktivity mají podobu dvou až tříhodinových bloků či půldenních exkurzí, dotýkají se průřezového tématu Environmentální výchova (v některých případech Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, popřípadě Osobnostní a sociální výchova) a reagují tak na platné RVP.

Mezi naše novinky v roce 2022 patřil EVP Tajemství blízkého lesa pro 4.–5. třídu, v kterém děti využijí všechny své smysly a možná se jim povede nejen si užít lesa a kamarádů, ale třeba i něco nalézt. Ve spolupráci s ARCHOU byl upraven obsah EVP Na stopě a kromě pobytových znamení jsme se v něm více zaměřili na nebezpečí, které pro zvířata příměstského lesa znamená člověk. Pro střední školu jsme nově nabídli exkurzi Dotek Jizerek,

kteřá vede účastníky po stopách zajímavých majitelů Libereckého panství a za přírodními krásami Jizerských hor.

	MŠ	ZŠ	SŠ
Počet programů	43	301	15
Počet účastníků	749	5594	368

Začátkem nového školního roku 2022/23 byla realizace některých programů probíhajících v učebně omezena nebo přesunuta do náhradních prostorů v budově Lidových sadů z důvodu rekonstrukce střechy v DIVIZNĚ. **Celkem proběhlo 359 výukových programů, kterých se zúčastnilo 6711 dětí, a bylo odučeno 900,5 hodin. Klademe důraz na kontakt dětí s přírodou a pohyb venku, proto 75 % programů proběhlo v terénu.**

EVP Můj rok pro přírodu – sázení stromků / foto: SEV DIVIZNA

Workshop pro pedagogy v Sedmihorkách / foto: SEV DIVIZNA

• Celoroční výukové programy pro ZŠ

V loňském roce proběhla pilotizace celoročních programů určených žákům základních škol. Projektu „Pilotní ověření nově vznikajících dlouhodobých programů pro základní školy v Libereckém kraji“, který finančně podpořil Liberecký kraj, se účastnily 4 třídy. Dvě třídy s programem Tajů plné výpravy pro 2.–3. třídu ZŠ a dvě třídy absolvovaly Poklady z půdy pro 4.–5. třídu ZŠ. Tyto celoroční výukové programy provázejí třídu během celého školního roku a jsou složeny z několika lekcí vedených lektory z DIVIZNY a z lekcí, které vede pedagog na základě námi poskytnuté metodiky, materiálů a pomůcek. Tento projekt byl úspěšně realizován a jeho výstupy zpracovány tak, že se v nich bude pokračovat i v dalších letech, pro další třídy a školy. Novinkou pro podzim 2022 je celoroční výukový program Můj aktivní rok pro přírodu pro 6.–7. třídu ZŠ, do kterého se zapojilo 5 tříd z Libereckého kraje.

• Pro pedagogické pracovníky, studenty pedagogické fakulty a další zájemce

V roce 2022 naplánovalo SEV DIVIZNA Liberec celkem 12 vzdělávacích akcí pro pedagogické pracovníky, studenty pedagogických fakult, pracovníky školských zařízení a středisek ekologické výchovy, vedoucí zájmových kroužků i další zájemce z řad veřejnosti. Během roku 2022 jsme zorganizovali 1 vícedenní workshop, 5 odborných seminářů, 2 tvořivé dílny, 1 odbornou přednášku a 1 setkání.

Celkem absolvovalo realizované akce 215 účastníků, z toho bylo 128 pedagogů.

• Environmentální výchova – nové cesty

V říjnu proběhl tradiční třídní workshop v Sedmihorkách. Pedagogové se mohli dozvědět o novinkách v ochranářských projektech liberecké zoo.

Dílky, ve kterých mohli načerpat inspiraci do výuky i sdílet své zkušenosti, se věnovaly např. práci s knihou venku, výuce geologie v Geoparku Český ráj, pokladovým hram, sběru a využití jedlých rostlin nebo rozdělávání ohně. Akci navštívilo celkem 31 účastníků.

• **Celostátní program M.R.K.E.V. (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy)**

V rámci programu M.R.K.E.V., který na celonárodní úrovni finančně podporuje Ministerstvo životního prostředí, funguje síť škol s hlubším zájmem o rozšíření svých aktivit v environmentální výchově. V Libereckém kraji tento program koordinuje SEV DIVIZNA Liberec při Zoo Liberec a v současné době je do něj zapojeno necelých 700 škol z celé České republiky, z toho 60 škol je z Libereckého kraje.

Zapojené školy mají možnost využít cenné služby, např. pravidelnou rozesílku časopisu pro ekogramotnost Bedrník, zaslání informací a materiálů o environmentální výchově, trvalý přístup do elektronického archivu Bedrníku či k aktuálním publikacím a pomůckám. Školy jsou informovány nejen o akcích v regionu zaměřených na ekologii, ale i o možnostech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a financování rozvoje ekologické výchovy.

• **Specializační studium pro školní koordinátory EVVO**

V říjnu 2022 bylo ukončeno specializační studium pro školní koordinátory EVVO v regionu NUTS II Severovýchod (v Libereckém, Královéhradeckém a Pardubickém kraji). Specializační studium probíhalo na základě vyhlášky č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků a naplňuje

Tábor pro děti zaměstnanců / SEV DIVIZNA

krajské koncepce EVVO. Studium společně připravily a realizovaly SEV DIVIZNA Liberec (Liberecký kraj), Ekocentrum PALETA (Pardubický kraj) a Středisko ekologické výchovy SEVER (Královéhradecký kraj). Tato střediska se systematicky a dlouhodobě zabývají vzděláváním pedagogů v oblasti EVVO. Účastníci kurzu během celého studia absolvovali 250 hodin přímé výuky.

Ekoškola

Mezinárodní program EKOŠKOLA spojuje na škole environmentální výchovu s praktickými kroky vedoucími k ekologizaci jejího provozu. Možnost zapojení do programu je tradiční součástí nabídky SEV DIVIZNA školám. Při jeho naplňování úzce spolupracujeme s celorepublikovým koordinátorem, vzdělávacím centrem TEREZA v Praze.

Naše středisko tento program v Libereckém kraji koordinuje již šestnáctým

---

rokem. V roce 2022 bylo do projektu zapojeno celkem osm škol. ZŠ Švermova, Liberec a ZŠ Kaplického, Liberec obhájily „Zelenou cestu“ a získaly tak možnost nadále užívat Zelenou vlajku EKOŠKOLA. Program EKOŠKOLA je nabízen i mateřským školám. EKOŠKOLKY pomáhají dětem, učitelům a rodičům udělat ze školky příjemnější, demokratičtější a přírodě bližší místo k životu. V Libereckém kraji byly zapojeny dvě mateřské školy.

Program Škola pro udržitelný život

Škola pro udržitelný život (ŠUŽ), vyhlášená střediskem ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, je program, který pomáhá školám přispívat ke zlepšování životního prostředí a kvality života ve svém okolí. Prostřednictvím projektů žáci, učitelé a místní komunita podporují udržitelný rozvoj místa a děti se tak učí důležitým dovednostem pro život. Škola pro udržitelný život aktivně mění své okolí, pomáhá žákům vytvářet si vztah k místu, dává žákům slovo, připravuje je na skutečný život, je otevřená komunitě a mění svět k lepšímu.

V Libereckém kraji koordinuje Školu pro udržitelný život SEV DIVIZNA Liberec. Prostřednictvím newsletteru nabízíme školám aktuální informace k ekologické výchově a odbornou asistenci při plánování a realizaci jejich projektů.

V roce 2022 se v Libereckém kraji podařilo zakončit celoroční program třem školám přihlášeným do klimatické ŠUŽ, jsou to SŠHL Frýdlant, ZŠ Waldorfská v Semilech a ZŠ a MŠ Stráž pod Ralskem. V září vstoupila do klimatické ŠUŽ v Libereckém kraji ZŠ Dubá a do dalšího roku pokračuje ZŠ Partyzánská v České Lípě.

WEEC v Liberci

Ve dnech 14.–18. 3. 2022 hostila Česká republika jako první střeoevropská země 11. Světový kongres environmentální výchovy. Sjezo se na něj na 550 účastníků. Na hlavní část do kongresového centra v Praze jsme se pro aktuální novinky našeho oboru vypravili i my. Ve druhé části kongresu se účastníci rozdělili a vyrazili do různých center ekologické výchovy po celé ČR. Jsme hrdí, že část z nich si v obrovské konkurenci vybrala program „Environmentální vzdělávání v moderní zoo“, který jsme připravili u nás v učebně DIVIZNY a v areálu zoo.

Pro zaměstnance

Příměstské tábory

Jako každý rok i tentokrát jsme pořádali dva týdenní příměstské tábory pro děti a vnoučata zaměstnanců zoo. Letos bylo téma společné pro tábor mladších (7–9 let) i starších (10–14 let). Příběh legendárního českého archeologa a dobrodruha Ivana Honzy nás zavedl do jeskyní v mnoha koutech Libereckého kraje. Celkem se tábora zúčastnilo 22 dětí. Oba tábory proběhly hladce a uzavřely svůj běh společnou vernisáží pro rodiče, na které bylo možné vidět unikátní artefakty z celého týdne.

Pro veřejnost

V letošním roce se lektori SEV DIVIZNA Liberec zapojili do oslav Dne Země a Dne zvířat v Zoo Liberec formou interaktivních stanovišť. Na Den Země byly připraveny ukázky různých druhů krmiv pro zvířata a komentovaná setkání u chovaných zvířat, návštěvníci zoo si také mohli namalovat kamínky a vyzkoušet pečení placek. Za odměnu si mohli zájemci zasadit semínko do malého květináče a těšit se, co jim z něho doma vyroste. Na Den

zvířat mimo jiné proběhl malý kvíz na poznávání ptáků z naší přírody podle hlasu, podle jména nebo podle peří a další přírodovědné soutěže.

Prohlídky Zoo Liberec s průvodcem

V červenci a v srpnu nabídla Zoo Liberec opět komentované prohlídky pro veřejnost. Pod vedením odborného průvodce z řad lektorů SEV DIVIZNA Liberec nebo marketingového oddělení Zoo Liberec se mohli zájemci podívat na zvířata chovaná v lidské péči trochu jinak a dozvědět se mnoho netradičních informací ze zákulisí života těchto zvířat. Této možnosti využilo 55 návštěvníků.

FINANČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2022

Celkové neinvestiční výdaje/náklady	5 620 220,03 Kč
Příjmy/výnosy z vlastní činnosti	500 273,92 Kč
Dotace, příspěvky, dary	5 066 475,20 Kč
Příjmy/ výnosy	5 566 749,12 Kč

Personální zajištění

Březinová Pavlína, Činčerová Helena (od 1. 9. 2022), Dědková Lenka, Havle Leoš, Hnidová Petra (do 30. 4. 2022), Hudcová Alice, Kočí Aleš, Nováková Miroslava, Plener Tomáš, Řepík Michal, Šafaříková Zuzana (do 31. 7. 2022), Šip Ondřej (od 1. 12. 2022), Štangler Kateřina

Poděkování patří všem, kteří se podíleli na realizaci našich akcí. Zvláště děkujeme kolegům a dobrovolníkům ze Zoo Liberec za všestrannou pomoc a podporu.

SEV DIVIZNA Liberec

Středisko ekologické výchovy při Zoo Liberec

Javorová 33

Liberec 1, 460 01

Telefony:

487 377 146 nebo 482 712 982

<http://divizna.zooliberec.cz/cz/o-nas>

WEEC 2022 – Field session / foto: SEV DIVIZNA

KULTURNÍ A SPOLEČNÉ CENTRUM LIDOVÉ SADY V ROCE 2022

Kulturní a společenské centrum Lidové sady Liberec je od 1. 1. 2022 jedním ze samostatných středisek Zoo Liberec, příspěvkové organizace Libereckého kraje. Od 1. 7. 2011 do 31. 12. 2021 bylo KSC Lidové sady součástí Zoologické zahrady Liberec, příspěvkové organizace Statutárního města Liberec.

KSC Lidové sady v průběhu roku 2022 uspořádalo celkem 287 akcí pro 30 424 návštěvníků. Tanečních kurzů pro dospělé se za kalendářní rok zúčastnilo 90 osob a 283 žáků navštěvovalo hudební kurzy. Součástí budovy je Vyhlídková věž, na kterou vystoupalo celkem 1.321 návštěvníků. Ve správě KSC je též přírodní areál Dětského koutku, který za svou sezónu přivítal 35.654 návštěvníků, konalo se zde 10 akcí pro veřejnost. Celková návštěvnost KSC byla tedy 67.399 návštěvníků.

Od března do srpna 2022 prostory velkého sálu, přísálí a malého sálu sloužily jako možné dočasné nouzové přístřeší pro ukrajinské uprchlíky, v plánech se počítalo s umístěním až 100 osob. Ve velmi krátké době se podařilo přivést, složit a rozmístit postele a lůžkoviny, vytvořit zázemí pro stravování a hygienu. Z důvodu obsazení těchto prostor jsme zrušili nebo přesunuli řadu naplánovaných akcí a pořadů, a vzhledem k delšímu časovému plánu jsme další akce odložili na pozdější měsíce. Některé akce se nám podařilo přesunout do Experimentálního studia nebo na zahradu Lidových sadů.

Náš zřizovatel, Liberecký kraj, přihlásil kulturní centrum do výběrového řízení o poskytnutí podpory v rámci Výzvy č. 0231/2022 Rozvoj regionálních

ROK 2022 – evidovaná účast	akce	návštěvníci
vlastní pořady a akce vč. tanečních a hudebních kurzů	186	14.057
pořady projektu Lidové sady dětem	27	2.836
pronájmy a další využití prostor	64	13.531
areál Dětského koutku	10	35.654
Vyhlídková věž Lidových sadů	x	1.321
CELKEM	287	67.399
zrušené a odvolané akce	23	x

kulturních a kreativních center (velká kulturní a kreativní centra). Během celého roku jsme společně pracovali na zadání a stavebním programu pro Hudební kulturně kreativní centrum Lidové sady, na studii proveditelnosti a na projektové dokumentaci k celé stavební akci. Výsledky výběrového řízení o poskytnutí podpory budou známy v průběhu února 2023.

Důvody pro podání žádosti o poskytnutí dotace jsou opodstatněné. Budova Lidových sadů je z důvodu dlouhodobého neinvestování zastaralá, velmi energeticky náročná a celá řada stavebních částí je v havarijním stavu. V posledních letech zoo investovala do rekonstrukce fasády ze strany od silnice, rekonstrukce přísálí, malého sálu, učeben hudební školy a do kompletní rekonstrukce interiérů přilehlé restaurace. Nutné je zlepšení kvality vnitřního prostředí (kvalita vzduchu, osvětlení, akustika), vybavení moderními technologiemi (zvukové, světelné, vizuální – aparatura, přenosové a záznamové zařízení, osvětlení, projekce a videomapping, digitální technologie).

Cílem rekonstrukce je vytvoření zázemí pro hudební zkušebny – vybavení učeben a jejich úprava pro fungování jako hudební zkušebny pro začínající hudebníky a kapely. Vytvoření nahrávacího studia – vybudování a vybavení kvalitní technikou pro možnost nahrát si vlastní CD či hudební klip pro začínající hudebníky. Hudební sály s kvalitní technikou a akustikou pro produkci a poslech hudby s možností záznamu i on-line přenosu (Experimentální studio, malý sál, velký sál). V rámci projektu Hudební kulturně kreativní centrum by měla být realizována rekonstrukce velkého sálu, malého sálu, Experimentálního studia, balkonu, galerie, salonku a učeben hudební školy, toalet ve vstupní hale a infopultu. Zejména se bude jednat o nově řešenou vzduchotechniku, elektroinstalaci, akustiku a provozní potřeby. Objekt Lidových sadů by měl být též doplněn o výtah pro bezbariérové propojení. Na zahradu Lidových sadů se ještě před létem zakoupilo 300 kusů nových exteriérových židlí, plastových křeslelek. Sloužily tak přes celou letní sezónu

Velký sál - pomoc Ukrajině / foto: Lidové sady

návštěvníkům letního kina, pohádek pro nejmenší diváky, ale také divadelních představení pro dospělé.

V létě se podařilo vysoutěžit dodavatele interiérového mobiliáře, a to do všech sálů kulturního centra. Celkem se pořídilo 132 stolů a 567 židlí, v současné době tedy disponujeme 947 interiérovými židlemi a 132 stoly a od září vše slouží návštěvníkům našich akcí.

ZAJÍMAVÉ AKCE V ROCE 2022

15. 3. koncert kapely Nezmaři
28. 3.–1. 4. Jeden svět 2022 – festival dokumentárních filmů s tematikou lidských práv
21. 4. koncert Roberta Křesfana a kapely Druhá tráva
5. 6. Gody 2022 – festival country, bluegrassu a spřízněných žánrů
11. 6. zahradní festival ke kulatým 30. narozeninám liberecké folkrockové legendy Jarret
12. 7.–18. 8. Letní kino – promítání filmů pod širým nebem
22. 7. divadelní představení pod širým nebem Divadlo Verze: Trenér v podání herce Davida Prachaře
10. 9. Dny evropského dědictví – v tento jedinečný den se také jinak nepřístupné prostory historické budovy Lidových sadů otevřely veřejnosti. V rámci komentované prohlídky v podání vlastivědného badatele, publicisty a spisovatele Marka Řeháčka tak návštěvníci mohli nahlédnout do všech prostor – od sklepů až po půdní prostory nacházející se nad klenutým stropem velkého sálu, na vyhlídkovou věž, ale také do zahrady k historickému altánu.
- 8.–9. 10. Nalehko – outdoorový festival plný inspirací pro velká životní dobrodružství, povídání o nejdelších světových trecích, ex-

Velký sál – koncert kapely Visací zámek / foto: Lidové sady

Zahrada divadlo Úča musí pryč / foto: Lidové sady

trémním běhání, bikepackingu, lezení a dalších posedlostech, které dělají život zábavným.

- 9. 11. koncert Michala Horáka a kapely Voxel
- 12. 11. koncert bratří Ebenů
- 22. 11. koncert zpěvačky Radúzy
- 25. 11. koncert kapely Visací zámek – 40 let v punku!!!
- 26. 11. Vánoční dílny – vánoční prodej, tvůrčí dílny – bižuterie, zdobení perničeků, vánoční dekorace z proutí, vánoční ozdoby a přání, keramika, adventní věnce, svíčky, dekorace, skleněná technika, patchwork, ozdoby z papíru, šité výrobky, enrichment pro zvířata do liberecké zoo a mnoho dalšího. Do-
provedný program probíhal i v Experimentálním studiu, kde vystoupil dětský pěvecký sbor Barvičky z MŠ Jeřmanická, sbor Červík Pepík ze ZŠ a ZUŠ Jabloňová a také se zde odehrály dvě pohádky se sváteční tematikou v podání Dřevěného divadla Honzy Hrubce.

63.–64. SEZÓNA KOMORNÍ HUDBY

Koncerty komorní neboli vážné hudby jsou v Kulturním centru Lidové sady jedinečné. Pro tyto neozvučené akce je akustika velkého sálu ideální. Předplatné se zde nabízí již více než 63 let. Zahrnuje jeden koncert měsíčně, je cenově výhodnější oproti vstupenkám na jednotlivé koncerty a dalším bonusem je, že předplatitel má své stálé místo k sezení na každý z naplánovaných koncertů.

V roce 2022 se v druhé části 63. sezóny (leden–květen 2022) uskutečnilo 5 koncertů pro 108 předplatitelů. V září 2022 se zahájila 64. sezóna s celkem 10 koncerty, z toho 4 koncerty se konaly v roce 2022 (září–prosinec 2022) pro 106 předplatitelů.

Přehled uskutečněných koncertů komorní hudby:

13. 1. Markéta Janoušková – housle a Bohumír Stehlík – klavír
3. 2. Doležalovo kvarteto
3. 3. Musica Florea
6. 4. Dora Hájková – violoncello
5. 5. Jana Boušková – harfa
7. 9. Jiří Bárta – violoncello a Terezie Fialová – klavír
13. 10. Trio Martinů
3. 11. Jiří Pazour – klavír – slavné filmové melodie v klavírních proměnách
14. 12. Orchestr Ježkovy stopy

PROJEKT LIDOVÉ SADY DĚTEM

Dopolední divadelní představení pro školy se v roce 2022 po koronavirové epidemii konečně plně vrátily do starých kolejí, za velkého zájmu ze strany škol. Projekt Lidové sady dětem nabízí výběr z několika druhů divadel – loutkového, hraného, hudebního, naučného. Velmi oblíbená a hojně navštěvovaná jsou pantomimická představení a vánoční nebo velikonoční programy. Pro starší žáky jsme připravili hudební a cestovatelské přednášky. Nově byla uvedena vlastivědná přednáška o historii Liberce, která měla mezi školami velký úspěch. Programy pro školy se nejčastěji konají v komorním Experimentálním studiu, které nabízí úzký kontakt s účinkujícími. Divadelní představení s velkou scénou se konají v historickém velkém sále. Konec školního roku je spojen se školními výlety, které nabízejí kombinaci divadla, návštěvy liberecké zoo a Dětského koutku poblíž areálu Lidových sadů. Součástí akcí pro děti je i pořádání tradičních dílen pro veřejnost. Každé Vánoce a Velikonoce k nám přijíždějí lokální výrobci drobného zboží, chráněné dílny i neziskové organizace. Součástí

Velký sál abonentní koncert Doležalovo kvarteto /foto: Lidové sady

prodejních stánků bývá dílnička pro děti, vždy tematicky zaměřená. Velmi navštěvovaný je i doprovodný program v Experimentálním studiu. Zde se odehrává loutkové divadlo a vystoupení sborů z místních MŠ nebo ZŠ. Akce má v Lidových sadech dlouholetou tradici a je u veřejnosti oblíbená. Během letních prázdnin na nejmenší nezapomínáme. Děti tak mohly se svými rodiči strávit na zahradě Lidových sadů příjemná odpoledne u oblíbených sedmnácti pohádkových představení.

HUDEBNÍ KURZY

Hudební kurzy v Kulturním centru Lidové sady probíhají již řadu let. V našem centru jsou tyto kurzy jedinečné, vzdělávat se zde může široká veřejnost – předškolní děti, žáci základních i středních škol, ale také dospělí. Kurzy pořádáme ve spolupráci s hlavní lektorkou Zuzanou Kubelkovou a dalšími lektory a v roce 2022 byly kurzy vyhlášeny pro nástrojové obory:

1. dechové nástroje vyučuje 6 lektorů (sopránová zobcová flétna, altová zobcová flétna, příčná flétna, saxofony, klarinet)
2. souborová hra (hra v souboru dechových nástrojů) vyučuje 1 lektor
3. klavír a keyboard vyučuje 6 lektorů
4. kytary vyučuje 5 lektorů (akustická kytara, elektrická kytara, basová kytara)
5. zpěv vyučuje 1 lektor
6. HALEKÁLCI kroužek pro nejmenší vyučuje 1 lektorka, tento kurz jsme opět otevřeli od října 2022 – lektorka se na kurzu věnuje celkovému rozvoji hudebnosti předškolních dětí (3–6 let) a prvňáčků, učí se písničky, básničky, základy hudební nauky, hrají na rytmické nástroje atd. Cílem kurzu je vytvořit a prohloubit u dětí pozitivní vztah k hudbě.

Experimentální studio – koncert Roberta Křesfana a kapely Druhá tráva / foto: Lidové sady

V současné době není možné plně uspokojit poptávku veřejnosti, máme velmi omezené kapacity, co se týče vyučovacích prostor pro hudební kurzy. Disponujeme pouze čtyřmi učebnami a výuka probíhá také v Experimentálním studiu. Celkem je k dispozici 20 lektorů, ale aktivně jich za rok 2022 vyučovalo 13.

Hudební kurzy probíhají ve dvou pololetích – jedno pololetí obsahuje cca 20 lekcí pro žáka, a to v závislosti na prázdninách a státních svátcích.

2. pololetí 2021/2022 (únor–červen) kurzy navštěvovalo 128 žáků

1. pololetí 2022/2023 (září–leden) kurzy navštěvovalo 154 žáků

TANEČNÍ KURZY PRO DOSPĚLÉ

Veřejnosti každoročně nabízíme taneční kurzy pro dospělé. Od ledna do března pravidelně probíhají dva kurzy – kurz pro začátečníky a kurz pro pokročilé – po dobu deseti týdnů ve dvouhodinových lekcích, další kurzy od září/října do listopadu/prosince. O kurz pro pokročilé je bohužel vždy menší zájem, v lednu 2022 proto nakonec nebyl otevřen. Zimního kurzu pro začátečníky se zúčastnilo 13 párů, podzimních kurzů pro začátečníky 23 párů a kurzů pro pokročilé 9 párů, tj. 90 osob. Dále jsme uspořádali celkem čtyři společenské akce známé jako Tančírna, určené nejen pro absolventy našich tanečních kurzů. Milovníci tance si tak mohou na velkém sále Lidových sadů pod dozorem tanečního mistra Vlastimila Čermáka zatančit standardní a latinskoamerické tance.

VÝSTAVNÍ ČINNOST

Fotografické a grafické výstavy v prostorách Lidových sadů mohou návštěvníci zhlédnout nejen před divadelním nebo koncertním představením, ale i v průběhu celého roku. Naše výstavy umožňují prezentaci děl nejen zavedeným autorům, ale poskytují prostor též uměleckým školám,

---

malbám i obrazům z chráněných dílen a také začínajícím autorům. Navštěvníkům výstav nejen na komentovaných prohlídkách nebo vernisážích autoři předávají svoje vnitřní pocity a prožitky. Díky těmto dílům můžeme lépe porozumět i době, ve které tyto výtvarné práce vznikaly. Pro mnohé jsou i inspirací, jak se začít pokoušet o vlastní tvorbu.

leden

Experimentální studio a předsálí, galerie na balkóně, Vyhlídková věž
1901–2021 120 let Lidových sadů
Historické pohlednice a fotografie

únor–duben

Experimentální studio
VÁCLAV HRUBÝ – černobílé kresby hradů a kostelíků z okolí Liberce
předsálí Experimentálního studia, galerie na balkóně
JIŘÍ NOVÁK – Krajinou mou, krajinou tvou – černobílé i barevné fotografie přírody
Vyhlídková věž
JANA HUNTEROVÁ – Krajinou mou, krajinou tvou – černobílé fotografie přírody

květen–červen

Experimentální studio a předsálí, galerie na balkóně, Vyhlídková věž
LŠF Liberec – ILUSTRACE – fotografické práce absolventů fotografické školy

červen–srpen

Experimentální studio a předsálí, galerie na balkóně
SUŠ Liberec – grafické a fotografické práce studentů 4. ročníku
Vyhlídková věž
RADKA PITTNEROVÁ – Ze života medvědího klanu – kresby

září–prosinec

Experimentální studio a předsálí, galerie na balkóně a Vyhlídková věž
UZANA FAJMONOVÁ – Umění v čase – barevné fotografie
14.–19. června 2022
ZOOEXPO – pavilon v Zoo Liberec
MODRÝ SLON – celostátní výstava výtvarných prací handicapovaných lidí
obrazy, grafika, keramika, textilní techniky

leden–květen

ŽIRAFINEC – pavilon v Zoo Liberec
Od každého trochu – výtvarné práce dětí ZUŠ Liberec – pastely zvířat ze Zoo Liberec

červen–prosinec

ŽIRAFINEC – pavilon v Zoo Liberec
JIŘÍ MIKOLÁŠ
Zoo přináší radost, lásku a naději – barevné fotografie zvířat ze Zoo Liberec

Nové mlhoviště / foto: Lidové sady

VYHLÍDKOVÁ VĚŽ – DOMINANTA LIDOVÝCH SADŮ

33,974 metrů vysoká vyhlídková věž se 155 schody je dominantou kulturně-památkového objektu Lidových sadů. Původně uváděná výška 32 m vychází z dobových zdrojů, některé pozdější údaje uvádějí také výšku 33 nebo 35 metrů. Věž byla přesně změřena až v roce 2022. Vyhlídková věž je zakončena předsazeným vyhlídkovým prostorem s hrázděným zdívkem a převýšeným valbovým zastřešením.

Do zdi věže je na zahradní straně zapuštěn pískovcový městský znak s letopočtem 1901, připomínajícím dokončení stavby. V polovině padesátých let minulého století byla věž z bezpečnostních důvodů uzavřena a opětovného zpřístupnění veřejnosti se dočkala až v květnu 1998.

Kompletní rekonstrukci podle projektu Ing. arch. Františka Čejky provedla liberecká stavební firma Prosperita - Horák. Od května 1998 je vyhlídková věž znovu přístupná veřejnosti.

Vyhlídková věž Lidových sadů je celoročně otevřená pro veřejnost a je z ní překrásný výhled na město Liberec. V roce 2022 ji navštívilo celkem 1.321 návštěvníků, z toho 774 dospělých, 93 studentů, 10 osob s platným průkazem dárce krve, 19 osob s průkazem ZTP, 150 dětí do 7 let, 155 dětí od 8 do 15 let a 120 osob nad 65 let.

AREÁL DĚTSKÉHO KOUTKU

Provozní doba areálu je vždy plánovaná od poloviny dubna do poloviny října, podle meteorologických podmínek. V roce 2022 byl koutek otevřen 20. dubna a provoz byl ukončen 10. října.

Tento rok vstoupil Dětský koutek již do své 67. sezóny. Návštěvníci se mohli těšit na oblíbené ruské kolo, historický vláček z roku 1971, vzduchovou trampolínu i všechny tradiční prolézačky, klouzačky a houpačky, které v průběhu jarních dnů prošly revitalizací, ale také na malé stádo koz kame-runských. Novinkou pro tento rok jsou zbrusu nové asfaltové komunikace v areálu i bezpečné dopadové povrchy pod vybranými herními prvky, vše se podařilo ještě před otevřením areálu veřejnosti.

V průběhu května a června došlo k drobnému omezení provozu, a to z důvodu rekonstrukce vodních herních prvků. Během rekonstrukce, která trvala čtyři týdny, probíhaly opravy vodovodního systému a instalace mlhoviště se zachováním průtočného koryta a zcela novými vodními herními prvky. Nové mlhoviště je energeticky úspornější, převážně šetří velkou část spotřebované vody. Voda z průtočného koryta je téměř stoprocentně vedena do nádrží, kde se přes filtrace vrací zpět do oběhu. Aktivní vodní prvky jsou koncipovány pouze jako mlhoviště, které si obsluhují přímo návštěvníci. Z původních fontán se zrenovovaly umělecké keramické plastiky z dílny Alexandry Koláčkové, které byly následně usazeny na nová vybraná místa v areálu koutku. Přestože plastiky již neplní svůj původní účel aktiv-

ních vodních fontán, stále dělají radost a slouží jako dekorace a vzpomínka na část historie areálu Dětského koutku.

V průběhu roku začaly práce na projektové dokumentaci na nové bistro, které by více odpovídalo aktuálním gastro trendům a poptávce. Bistro, jehož stavba by měla začít na podzim 2023, bude sloužit nejen návštěvníkům Dětského koutku, ale i veřejnosti a kolemjdoucím turistům.

Koutek se stal velmi oblíbeným místem pro oslavy dětských narozenin, celkem se jich v průběhu této sezóny uskutečnilo 25.

AKCE USKUTEČNĚNÉ V AREÁLU DĚTSKÉHO KOUTKU

- 30. dubna Čarodějnice pro malé i nejmenší děti – areál byl otevřen až do 21. hodiny
- 14. května Běh okolo zoo – cíl a zázemí běžeckého závodu
- 14. a 15. května Mezinárodní den pro rodiny
- 1. června Mezinárodní den dětí s odpoledním programem pro děti – kreativní dílny, soutěže a loutková pohádková představení o zvířátkách v podání Rudy Hancvenclova
- 24. července pohádka Divadla Rolnička – Barevná pohádka
- 27. července pohádka Dřevěného divadla – O princovi z knížky
- 10. srpna pohádka Dřevěného divadla – Zvířátka a loupežníci
- 14. srpna pohádka Divadla Rolnička – O malém tygrovi
- 8. října Den sponzorů a partnerů Zoo Liberec – v rámci celodenní akce pořádané v zoo byl pro pozvané k dispozici i Dětský koutek, kde se také odehrálo představení v podání Divadla PUK – Pohádka ptačí.
- 27. a 28. října Strašidelný koutek – po oba tyto dny byl strašidelně nazdobený a osvětlený areál otevřen veřejnosti od 15 do 20 hodin, s pohádkovými představeními Dřevěného divadla Honzy

Hrubce, živými pohádkovými postavkami a s možností opékání špekáčků až do večerních hodin. Součástí prvního dne byl také lampiónový průvod, který vycházel od Severočeského muzea směrem do Dětského koutku, doprovázený historickou kapelou. Tato akce sklídila u veřejnosti velký úspěch, celkem za oba tyto dny koutek navštívilo více jak 1 800 osob.

LIDOVÉ SADY

Kulturní a společenské centrum při Zoo Liberec

Lidové sady 425/1

460 01 Liberec 1

Tel: 482 710 649, 608 014 005

infopult@zooliberec.cz / lidovesadyliberec.cz

Dětský koutek – Čarodějnice / foto: Lidové sady

ZOO LIBEREC DĚKUJE SVÝM VÝZNAMNÝM PARTNERŮM

Zřizovatel a významný partner Zoo Liberec

Významný partner Zoo Liberec

Významní partneři

VÝHLEDY SAHARA s. r. o.

Výroční zpráva 2022, vydala: Zoo Liberec, příspěvková organizace, květen 2023
Neprodejné. Foto na obálce: lachtan hřivnatý (foto: Zoo Liberec)